

hela landet med uppgift bl. a. att omhänderha taxeringen till allmän varuskatt. Där taxeringsassistent ännu ej finnes anställd, bör dessa nämnder få taxeringskonsulenter som biträde, såvida ej ordföranden besitter sådan kompetens, att konsulent ej erfordras eller, såsom i Stockholm, ordföranden biträdes av tjänstemän som kronoombud. Härav påkallas vissa jämkningar i punkterna 4 och 5 av övergångsbestämmelserna till taxeringsförordningen. För att förhindra att arbetet i de olika nämnderna blir för omfattande, är det tänkbart att provisoriskt något utöka antalet nämnder, t. ex. så att två särskilda taxeringsnämnder inrättas i fögderi, där framdeles, då taxeringsassistent blir anställd, endast en nämnd bedömes erforderlig. Likaså får man med ledning av erfarenheterna pröva om den allmänna varuskatten kan föranleda att assistentorganisationen på sina håll behöver utvidgas.

Även i andra hänseenden än de nyss behandlade synes taxeringen till allmän varuskatt med fördel kunna huvudsakligen följa samma regler som gäller vid taxeringen till inkomstskatt. Taxeringen visst taxeringsår bör sålunda avse senaste beskattningsår, d. v. s. det räkenskapsår som gått till ända närmast före den 1 mars under taxeringsåret. Taxering bör vidare åsättas i den skattskyldiges hemortskommun. För fysisk person är detta den kommun, där den skattskyldige författningsenligt skolat vara mantalsskriven för året näst före taxeringsåret (för juridisk person motsvarande).

Taxeringen bör ske i första hand med ledning av de deklarationsuppgifter, som de skattskyldiga tidigare lämnat till länsstyrelsen och vilka det bör ankomma på länsstyrelsen att tillställa taxeringsnämnden. Jämförelse bör därvid ske med den skattskyldiges allmänna självdeklaration. Den skattskyldige bör vara skyldig att till taxeringsnämnden lämna upplysningar utöver dem som innefattas i deklarationsuppgifterna i den mån de är för taxeringen erforderliga. Frågor i samband härmed liksom spörsmål angående skyldighet att föra anteckningar, att tåla taxeringsrevision etc. skall närmare behandlas senare.

Vad i 46—55 §§ taxeringsförordningen finnes stadgat angående uppgiftsskyldighet för statliga verk m. fl., deklarationsgranskning, sättet för utfärdande av anmaning, vitesförelägganden m. m. bör i tillämpliga delar gälla även vid varuskattetaxeringen. Även till dessa frågor återkommer jag i det följande.

Vid inkomsttaxeringen utföres den beskattningsbara inkomsten i jämna hundratal kronor. På enahanda sätt synes vid varuskattetaxeringen den skattepliktiga omsättningen böra fastställas i hela hundratal kronor, därvid överskjutande belopp, som icke uppgår till jämnt hundratal kronor bör bortfalla. Längdföring och skattedebitering förenklas därigenom.

I samband med att länsstyrelsen till taxeringsnämnden översänder för beskattningsåret inkomna deklarationsuppgifter bör länsstyrelsen även översända andra handlingar, som kan tjäna till ledning vid taxeringen, t. ex. granskningspromemorior som upprättats i samband med taxeringsrevision. Vidare bör länsstyrelsen tillställa taxeringsnämnden stomme till taxerings-

längd (varuskattelängd) med de skattskyldigas namn och adress m. m. införda i stommen.

Beträffande de olika detaljerna i taxeringsnämndens arbete synes taxeringsförordningens bestämmelser böra gälla i tillämpliga delar. Härvid bör bl. a. med avseende på taxeringsnämndens skyldighet att inhämta yttrande från skattskyldig bestämmelserna i 65 § taxeringsförordningen om hörande av skattskyldig, då anledning förekommer att åsätta skattskyldig taxering med avvikelse från självdeklaration, äga motsvarande tillämpning. Sådan skyldighet bör föreligga även om vederbörande taxeringsintendent tidigare under beskattningsåret frångått avlämnad deklaration och delgivit den skattskyldige beslut om påförande av preliminär allmän varuskatt samt taxeringsnämnden endast avser att stadfästa sålunda fattat preliminärt beslut. Motsvarande princip bör gälla beträffande underrättelse till den skattskyldige, då taxeringsnämnden fattat beslut i taxeringsärendet. Det bör sålunda åligga taxeringsnämnden att sända underrättelse till skattskyldig, då taxeringsnämndens taxeringsbeslut innebär avvikelse från avlämnad deklaration, även om taxeringsnämndens beslut får samma innehåll som det av taxeringsintendenten tidigare meddelade beslutet om påförande av preliminär allmän varuskatt.

En särskild fördel med den här förordade anknytningen till taxeringsförfarandet för direkt skatt är — inte minst från den skattskyldiges synpunkt — att förfarandet vid besvär över taxering till allmän varuskatt i huvudsak kan bli detsamma som vid besvär rörande inkomsttaxering. Därmed kan till en början tillgodoses det i flera yttranden uttalade önskemålet att besvär skall anföras hos prövningsnämnden, varvid en kontradiktorisk process äger rum mellan den skattskyldige och vederbörande taxeringsintendent. Föreligger tvist om både varuskattetaxeringen och inkomsttaxeringen, kan och bör målen i regel handläggas i ett sammanhang. Från prövningsnämnden fullföljes talan till kammarrätten och därifrån till regeringsrätten. Vad angår den sistnämnda instansen anser jag inte att man, i vart fall inte tills vidare, bör tillskapa någon motsvarighet till den begränsning av fullföljdrätten som gäller i mål om inkomsttaxering.

Besvärsrätt bör tillkomma den skattskyldige och vederbörande taxeringsintendent. Med hänsyn till den föreslagna skattens karaktär av en allmän skatt på omsättningen synes det knappast vara skäl att för dess vidkommande införa motsvarighet till den besvärsrätt för kunder och konkurrenter som föreligger enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Även de regler om besvär i särskild ordning som gäller mål om taxering till direkt skatt synes i huvudsak kunna göras tillämpliga i fråga om den allmänna varuskatten. En särskild bestämmelse erfordras dock rörande den tid inom vilken besvär får anföras i det fall som avses i 99 § taxeringsförordningen, d. v. s. att den skattskyldige icke erhållit föreskriven underrättelse om taxeringsnämndens beslut. Då det i fråga om varuskatten inte

är erforderligt att utfärda debetsedel annat än om kvarstående skatt påförts, kan debetsedelns utfärdande endast i dylika fall tagas till utgångspunkt för beräkning av den ettåriga besvärstiden. I övriga fall då här avsedd besvärsrätt föreligger bör tiden löpa till utgången av året efter taxeringsåret.

I kommitténs betänkande förordas, att besvär rörande allmän varuskatt skall behandlas med förtur i besvärinstanserna. Enligt min mening kan en sådan regel, bortsett från fall där en snabb behandling påkallas av särskilda skäl, icke lämpligen upprätthållas. Tvärtom synes det, såsom nyss påpekats, vara ett betydelsefullt intresse att mål rörande samma skattskyldigs taxering till allmän varuskatt och till inkomstskatt kan följas åt. Intresset av att kunna erhålla snabba besked torde få tillgodoses genom att förhandsbesked eller bindande förklaring kan erhållas från riksskattenämnden.

Vad här sagts om besvär förfarandet avser taxeringen till allmän varuskatt. De fullföljdsfrågor som kan uppkomma i samband med den fortlöpande deklarationsgranskningen och uppbördsarbetet inom länsstyrelsen skall behandlas i det följande.

Genom taxeringen till allmän varuskatt tages i princip slutlig ståndpunkt till frågan om storleken av den skattepliktiga omsättningen under det beskattningsår taxeringen avser. De felaktigheter i avgivna deklARATIONER som konstaterats före den tidpunkt då taxeringen fastställs blir genom denna slutreglerade. Upptäckes felaktigheter på ett senare stadium, blir den därigenom uppkomna frågan att bedöma som en fråga om ändring i eller tillägg till taxeringen. Härutinnan skiljer sig det här förordade förfarandet från kommitténs förslag och från den processordning för punktskatterna som regleras i förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Reglerna om efterbeskattning i kommitténs förslag och nämnda förordning synes alltså icke lämpligen kunna användas i fråga om den allmänna varuskatten. I stället bör eftertaxering påkallas av det allmännas representant i samma ordning som gäller de direkta skatterna. Taxeringsförordningens regler om eftertaxering synes härvid kunna erhålla motsvarande tillämpning.

Vad angår förfarandet vid taxering till allmän varuskatt av jordbrukarnas egenförbrukning och direktförsäljning av hemmaproducerade alster återkommer jag härtill i samband med att en detaljmotivering lämnas till de olika författningsrummen i den föreslagna förordningen om allmän varuskatt.

Skattekontroll

Vid sidan av bestyret med uppbörden blir länsstyrelsens viktigaste uppgift att omhändera den skattekontroll som icke utövas av taxeringsnämnderna i samband med taxeringen till allmän varuskatt. Kontrollarbetet omfattar i huvudsak dels en fortlöpande granskning och kontroll av inkommande deklARATIONER, dels den kontroll av mera allmän karaktär som kan

utföras genom taxeringsrevision, infordrande av kontrolluppgifter och inhämtande av upplysningar från myndigheter etc.

De uppgifter med kontrollen som här antytts bör enligt min mening i princip åvila taxeringsintendenten i länet. Man kan emellertid inte räkna med att denne befattningshavare själv kommer att kunna, vid sidan av sin stora arbetsbörda i övrigt, i större utsträckning deltaga i det löpande arbetet. Detta bör i analogi med den delegationsrätt som på taxeringsområdet följer av 3 § andra stycket taxeringsförordningen ankomma på andra befattningshavare. Jag kommer att i det följande närmare ingå på de organisationsfrågor som aktualiseras av den allmänna varuskatten. Här må dock erinras om att jag, såsom tidigare nämnts, ansett erforderligt att det inrättas en särskild arbetsdetalj (varuskattekontor) inom varje taxeringssektion. Föreståndaren för varuskattekontoret bör utföra huvuddelen av de arbetsuppgifter med varuskatten som enligt den tillämnade förordningen om allmän varuskatt skall ankomma på taxeringsintendent. Därvid kommer taxeringssektionens chef närmast att utöva arbetsledande och övervakande funktioner samt att ta ställning till sådana frågor som genom förordningen uttryckligen förbehållits honom att avgöra.

Liksom i fråga om de direkta skatterna synes vissa frågor rörande skattekontrollen böra handläggas centralt. Jag återkommer strax härtill.

Beträffande de på länsstyrelsen ankommande kontrollerande uppgifterna torde till en början få behandlas den fortlöpande granskningen av inkomna deklARATIONER.

Granskningen bör påbörjas snarast möjligt. Därvid bör i första hand kontrolleras, att den skattskyldige inbetalt i deklARATIONEN uppgivet skattebelopp samt att detta motsvarar den på den uppgivna skattepliktiga omsättningen belöpande skatten. Skulle härvidlag brista i något avseende men differensen befinnas vara låg, torde det vara tillräckligt med en uppmaning till den skattskyldige att vid nästa uppbörd rätta till felet.

Brister den skattskyldige i redovisningen för ett något större belopp, bör han skriftligen avkrävas beloppet att, jämte restavgift, erläggas inom viss kort tid. Tidsfristen bör icke understiga fem dagar. Som regel bör dock något längre tid medgivas. Det synes icke påkallat med särskilda föreskrifter härutinnan i författningstexten. Lägsta belopp som bör föranleda krav — här skulle kunna diskuteras belopp om förslagsvis mellan tio och femtio kronor — synes icke heller böra fastställas i författningstexten. Det torde vara lämpligare att praxis får utvecklas med ledning av anvisningar av riksskattenämnden. Erlägges icke beloppet inom den angivna tiden, går ärendet till indrivning efter uppdebitering. Kravet till den skattskyldige bör ha formen av ett av taxeringsintendent meddelat fastställelsebeslut.

Befinnes den skattskyldige ha inbetalt för mycket i skatt bör restitution ske. Jag återkommer till denna fråga senare.

Nästa moment blir att granska i deklARATIONEN uppgivna omsättningsbe-

lopp. Befinnes därvid att den skattepliktiga omsättningen uppgivits till felaktigt belopp, t. ex. på grund av felräkning eller liknande eller genom fel-tolkning av gällande bestämmelser, bör — såvida det ej är fråga om mindre belopp, där rättelse bör kunna ske om ej förr så vid den blivande taxering-
en — den skattskyldige avkrävas mot felaktigheten svarande skattebelopp
att erläggas inom viss tid. Vad förut anförts angående lägsta skattebelopp,
eventuell indrivning och form för kravet synes kunna gälla också här.

Underlåter skattskyldig avgiva deklaration, bör han avfordras sådan. Med
ledning av avgiven deklaration har taxeringsintendenten därefter att fast-
ställa skatten och avkräva den skattskyldige densamma.

Deklarerar den skattskyldige icke trots anmaning måste — såvida ej ge-
nom taxeringsrevision säkrare underlag för beskattningen kan erhållas —
en skönsmässig uppskattning göras av den skattepliktiga omsättningen och
skatten fastställas med ledning därav. Detsamma gäller om avgiven deklara-
tion befinnes otillförlitlig och underlag för en godtagbar uppskattning ej på
annat sätt kan erhållas. Vid denna skönsmässiga uppskattning bör samma
regler gälla som vid s. k. skönsmässig taxering enligt 21 § taxeringsförord-
ningen. Förfarings sättet blir i övrigt detsamma som tidigare angivits.

Skulle i något fall inträffa att den skattskyldige väl inbetalar preliminär-
skatt men underlåter att deklarerera, får även här taxeringsintendenten söka
uppskatta den skattepliktiga omsättningen och med ledning därav fastställa
härå belöpande skatt. Överstiger denna det inbetalda beloppet, får mellan-
skillnaden avkrävas den skattskyldige och, om betalning ej sker, uppdebi-
teras och indrivs.

Jag övergår härefter till de kontrollåtgärder av mera allmän karaktär i
form av taxeringsrevision o. dyl. som skall ankomma på länsstyrelsen. I
samband därmed torde få behandlas de kontrollmöjligheter som erfordras
beträffande den allmänna varuskatten. Föreskrifterna i dessa ämnen synes
i huvudsak kunna utformas med ledning av motsvarande bestämmelser i
taxeringsförordningen. Bestämmelserna om kontrollmöjligheterna kommer
självfallet att gälla icke blott granskningsarbetet i länsstyrelserna utan även
i viss utsträckning taxeringsnämndernas verksamhet.

Det bör åligga den skattskyldige att liksom vid den direkta beskattningen
— se 31 § 2 mom. taxeringsförordningen — tillhandagå med kompletterande
uppgifter. Sådana uppgifter kan med hänsyn till deklarationsblankettens
utformning inte upptagas på blanketten utan kan lämpligen meddelas munt-
ligen eller i brev till länsstyrelsen. — I anslutning till vad som stadgas i 39 §
taxeringsförordningen bör myndigheterna äga infordra kontrolluppgifter
från andra näringsidkare i fråga om köp och försäljningar.

Bestämmelserna i 20 § taxeringsförordningen om skyldighet att föra rä-
kenskaper och anteckningar m. m. hör kunna i huvudsak överföras till för-
ordningen om allmän varuskatt. Enligt det författningsutkast, som kommit-
tén utarbetat, skulle länsstyrelserna — liksom kontrollstyrelsen i fråga om
punktskatterna — äga meddela närmare föreskrifter rörande ordnande av

skattskyldigs räkenskaper. Detta förslag har föranlett erinringar i några remissyttranden. De därvid anförda betänkligheterna synes icke kunna frånkännas fog. Vid den allmänna varuskatten rör det sig inte, såsom beträffande punktskatterna, om ett begränsat beskattningsområde, som alltså skall särredovisas, utan den allmänna varuskatten lägges i regel på omsättningen i dess helhet. Den av kommittén föreslagna befogenheten att meddela föreskrifter skulle därför ofta nog komma att avse bokföringen i dess helhet. I fråga om den direkta beskattningen har det icke ansetts böra ifrågakomma att ge myndigheterna så långt gående befogenheter. Förordningen om allmän varuskatt bör därför i enlighet med vad nyss förordats innehålla endast en generell erinran om anteckningsskyldigheten efter förebild av 20 § taxeringsförordningen. Det sagda utesluter inte, att råd och anvisningar rörande bokföringen kan meddelas av riksskattenämnden eller i förekommande fall av länsstyrelsen. Vidare bör nämnas att det självfallet icke bör föreligga något hinder för taxeringsintendent eller granskningsman att vid taxeringsrevision ge enskild skattskyldig råd beträffande förandet av den-nes räkenskaper.

Vad i 56—58 §§ taxeringsförordningen stadgas om taxeringsrevision bör med få jämkningar kunna tillämpas på varuskattekontrollen. Enligt 56 § taxeringsförordningen är ändamålet med taxeringsrevision bl. a. att bereda beskattningsmyndighet upplysning till ledning vid beslut om taxering eller eftertaxering. Denna bestämmelse bör beträffande den allmänna varuskatten kompletteras med en föreskrift av innebörd, att taxeringsrevision skall kunna verkställas för att bereda taxeringsintendent upplysning till ledning vid beslut under löpande beskattningsår om påförande av skatt. — I sammanhanget bör erinras om föreskriften i 57 § 1 mom. taxeringsförordningen, enligt vilken beslut om taxeringsrevision alltid skall fattas av taxeringsintendenten i länet, en föreskrift som enligt min mening även bör gälla den allmänna varuskatten.

På sätt kommittén föreslagit i sitt författningsutkast bör granskningsman äga erhålla tillträde till lokaler och utrymmen, som användes i den skattskyldiges verksamhet. Det skulle kunna ifrågasättas att kräva särskilt beslut härom av taxeringsintendenten i länet. Detta synes dock ej vara nödvändigt. Det får förutsättas att rätten till dylik inspektion kommer att utnyttjas med urskillning. Vid den granskning av varulager, som granskningsman kan finna erforderlig, bör det åligga den skattskyldige att lämna nödigt biträde. Detsamma gäller granskning av räkenskapshandlingarna.

Vid planläggning av taxeringsrevisioner för den allmänna varuskatten bör eftersträvas att företa sådana revisioner samtidigt med taxeringsrevision för direkt skatt. Ett av de skäl som vid remissbehandlingen oftast åberopats till förmån för att anlita länsstyrelserna som beskattningsmyndigheter har varit att de skattskyldiga inte skulle behöva betungas med kontrollbesök vid skilda tidpunkter för allmän varuskatt och för direkta skatter. Enligt min mening är det självklart att de sålunda uttalade önskemålen iakttas så långt möjligt.

Vid sidan av den planmässiga kontroll, som i princip skall omfatta alla skattskyldiga, bör kontrollåtgärderna särskilt inriktas på sådana områden där skatteundandragande skulle kunna befaras. Av vikt är bl. a. att kontrollera vissa grupper av ambulering försäljare, så att dessa inte gynnas i konkurrensen med den reguljära handeln. Härvidlag bör upplysningar kunna erhållas t. ex. från polismyndigheterna och från dem som förser ifrågavarande försäljare med varor.

I den tidigare omnämnda förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning har införts bestämmelser om skyldighet för skattskyldig att tillhandahålla prov och beskrivning å skattepliktig eller i verksamheten brukad vara. För kontrollen av den allmänna varuskatten torde företeende av särskilda prov å varor icke vara erforderligt. Skyldighet att lämna beskrivning å viss vara inrymmes i den allmänna skyldighet att efter anmaning lämna uppgifter som enligt vad tidigare framhållits bör åvila envar skattskyldig.

I 46 § taxeringsförordningen finnes bestämmelser om uppgiftsskyldighet för statliga verk m. m. Enahanda skyldighet bör föreligga beträffande den allmänna varuskatten.

Vid varuskattkontrollen bör slutligen i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i 47 § taxeringsförordningen om skyldighet att deklarerera för annan m. m., i 49 § om skyldighet att lämna uppgifter jämväl för tidigare år, i 50 § om rätt att taga del av deklarationshandlingar m. m. samt i 51—55 §§ om anmaningsrätt m. m. De begränsningar i rätten att utfärda anmaning som härigenom kommer att gälla innebär bl. a., att vid granskningsarbetet inom länsstyrelserna formella anmaningar endast kan utfärdas av taxeringsintendent, såvida fråga ej är om taxeringsrevision. Detta bör naturligtvis ej hindra personalen på länsstyrelserna att vid skatteutredningar från skattskyldiga och andra formlöst inhämta kompletterande upplysningar och liknande.

Av vad förut anförts framgår, att taxeringsintendent förutsättes skola äga att under det löpande granskningsarbetet i förekommande fall påföra skattskyldig preliminär varuskatt, där skatt ej alls erlagts, eller preliminär varuskatt utöver erlagd sådan skatt.

Framkommer under det fortsatta förberedande granskningsarbetet nya omständigheter som ger vid handen, att preliminär varuskatt bör utgå med annat belopp än meddelat fastställelsebeslut utvisar, bör taxeringsintendenten äga möjlighet att vidtaga rättelse genom att meddela nytt beslut i ärendet. Skall ytterligare preliminär varuskatt påföras, bör så ske genom fastställelsebeslut å tilläggsbeloppet. Skall skatten utgå med lägre belopp än det tidigare beslutet utvisar, bör taxeringsintendenten besluta om nedsättning av det fastställda beloppet, varefter avkortning eller restitution får ske av skillnadsbeloppet.

De beslut som i enlighet härmed ankommer på taxeringsintendent — de avses i regel skola meddelas av föreståndaren för varuskattkontoret — är

delvis av samma karaktär som de preliminära beslut vilka kontrollstyrelsen skall fatta enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning och vilka beslut icke skall kunna överklagas. Till skillnad från vad där förordats skall emellertid slutlig reglering av den allmänna varuskatten, såsom tidigare nämnts, ske först i samband med taxering som avser helt beskattningsår. I detta hänseende föreligger beröringspunkter med den debitering av preliminär B-skatt som sker enligt uppbördsförordningen. Liksom fallet är med sådana debiteringsbeslut synes det erforderligt, att den skattskyldige erhåller rätt att anföra besvär över nu ifrågavarande beslut av taxeringsintendent. Som besvärinstans kan tänkas antingen prövningsnämnden eller länsstyrelsen. Mot att anlita prövningsnämnden för denna uppgift talar närmast, att beslutet i ärendet kan fördröjas genom att nämnden sammanträder endast med vissa mellanrum. Med hänsyn härtill förordar jag, att länsstyrelsen skall vara besvärsmyndighet i nu avsedda fall. Överensstämmelse vinnes därmed också med de regler som gäller beträffande preliminär skatt enligt uppbördsförordningen.

I länsstyrelsernas arbetsordningar bör angivas, hur länsstyrelsen skall vara sammansatt, då länsstyrelsen beslutar i dessa besvärärenden. Lämpligast synes vara, att besluten fattas på länsstyrelsens vägnar av landskamreraren efter föredragning av chefen för kameralsektionen eller föreståndaren för prövningsnämndens kansli.

Över länsstyrelsens beslut rörande preliminär varuskatt bör liksom beträffande preliminär skatt enligt uppbördsförordningen vidare klagan ej få föras.

Uppbörd m. m.

För omsättningsskatten gällde i huvudsak följande uppbördssystem. Under löpande beskattningsår erlades skatten månadsvis i efterskott. Skatten inbetalades över postgiro till vederbörande länsstyrelse, där erforderliga bokföringsåtgärder vidtogs. Efter beskattningsårets utgång verkställdes taxering och debitering av den på hela beskattningsåret belöpande skatten. Den slutliga skatten jämfördes därefter med vad som erlagts under året. Hade den skattskyldige erlagt för mycket under beskattningsåret, erhöll han restitution på det överskjutande beloppet. Befanns det däremot, att han betalat för litet, utfärdades debetsedel å det felande beloppet. Detta skulle sedan inbetalas under särskild uppbördstermin.

I sina huvuddrag överensstämde alltså detta uppbördssystem med det system som numera tillämpas i fråga om den vanliga inkomstskatten. Uppbörden av en allmän varuskatt synes i princip kunna ske på liknande sätt. Den varuskatt som skall betalas under det löpande året bör sålunda vara endast preliminär (*preliminär allmän varuskatt*) i avbidan på taxering och slutligt fastställande av skatten (*slutlig allmän varuskatt*). Befinnes därvid den preliminära skatten understiga den slutliga, har skattskyldig att erlägga resterande belopp i form av *kvarstående allmän varuskatt*. Har den skatt-

skyldige inbetalat preliminär skatt med belopp överstigande den slutliga skatten, skall det ankomma på länsstyrelsen att återbetala sålunda uppkommen överskjutande preliminär skatt.

Den preliminära varuskatten bör i regel bestämmas per redovisningsperiod om två månader. Kommittén har för sin del föreslagit att första redovisningsperioden skulle omfatta februari och mars månader och sista perioden sålunda december och januari månader. Tillräckliga skäl att på denna punkt frångå den ordning som tillämpas i fråga om den vanliga källskatten torde emellertid icke föreligga. Jag förordar sålunda att första redovisningsperioden får omfatta januari och februari månader, andra perioden mars och april månader o. s. v.

Sex redovisningsperioder under ett kalenderår bör alltså gälla som huvudregel. Länsstyrelsen bör dock ha möjlighet medgiva skattskyldiga med låg skattepliktig omsättning att redovisa skatten endast en gång om året. Under omsättningskattens tid kunde länsstyrelsen medgiva redovisning per år, om den skattepliktiga omsättningen kunde antagas icke överstiga 3 000 kronor, motsvarande en skatt av 150 kronor. Någon dylik i författningen fastställd bestämd gräns synes icke erforderlig. Med skäligt beaktande av skattens storlek, vederbörandes solvens och andra liknande omständigheter bör länsstyrelsen här ha viss frihet. Om anledning därtill uppkommer, kan riksskattenämnden utfärda anvisningar i ämnet.

Det kunde ifrågasättas att man beträffande skattskyldig, som brister i sin redovisningsskyldighet, borde ha möjlighet att föreskriva månatlig redovisningsskyldighet. Med hänsyn till inbetalningssystemet är detta dock mindre lämpligt. Åtgärder för att komma till rätta med sådan skattskyldig bör kunna vidtagas på annat sätt, närmast genom effektivisering av indrivningen.

Slutlig skatt kommer att beräknas på den på beskattningsåret belöpande skattepliktiga omsättningen. Vid avräkningen mellan preliminär och slutlig skatt skall hänsyn tagas till den preliminära skatt, som inbetalats för de redovisningsperioder som beskattningsåret omfattar. Har skattskyldig brutet räkenskapsår och omfattar till följd därav redovisningsperiod delar av två räkenskapsår, måste på vardera delen belöpande skatt redovisas för sig.

På varje redovisningsperiod belöpande skatt bör förfalla till betalning inom viss kort tid därefter. Enligt uppbördsförordningen skall skatt inbetalas under särskilda uppbördsterminer under tiden 6—13 i månaderna mars, maj, juli, september, november och januari, dock att för arbetsgivare den 18 i uppbördsmånaden i allmänhet gäller som sista inbetalningsdag. Enligt kommittéförslaget skulle inbetalning av skatt ske inom 20 dagar efter utgången av redovisningsperioden.

Det lämpligaste synes vara att beträffande varuskatten följa reglerna för källskatteuppbörden och som senaste förfallodag för den preliminära varuskatten fastställa den 18 i månaden närmast efter utgången av varje redovisningsperiod. Detta innebär sålunda, att varuskatten skall inbetalas senast den 18 mars för redovisningsperioden januari—februari, senast den 18 maj

för mars—april o. s. v. Har skattskyldig fått redovisningsperioden förlängd till helt år, skall varuskatten för hela räkenskapsåret inbetalas senast den 18 i kalendermånaden efter den, då räkenskapsåret utgår.

Enligt 53 § 3 mom. uppbördsförordningen äger Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, generalpoststyrelsen medgiva, att viss arbetsgivare eller viss grupp av arbetsgivare må utan att erlægga restavgift inbetala arbetstagens skatt efter eljest föreskriven förfallotid. Det synes lämpligt att på liknande sätt ge Kungl. Maj:t möjlighet att medge viss skattskyldig eller viss grupp av skattskyldiga med speciella redovisningsvårigheter någon kortare tids betalningsuppskov utan påföljd av restavgift.

Beträffande själva skatteinbetalningen är det naturligtvis angeläget att denna sker så rationellt som möjligt. Inbetalningssystemet synes kunna ordnas på följande sätt. De skattskyldiga tillställs i förväg iordningställda, kombinerade deklarationsblanketter och postgiroinbetalningskort (inbetalningskort, där den för betalningsmottagaren avsedda delen tillika utgör deklaration). Skatten inbetalas eller gireras till ett för hela riket centralt postgirokonton för varuskatt. Bokföringen får sedan ombesörjas av postgirokontoret med hjälp av hålkortsmaskiner. Efter varje redovisningsperiod översänder postgirokontoret inkomna deklarerationer till länsstyrelserna och redovisar därjämte för inlutna skattebelopp. — Ett utkast till formulär till deklarationsblankett med inbetalningskort, avsedd att tillämpas beträffande flertalet skattskyldiga, torde såsom *Bilaga 3* få fogas till statsrådsprotokollet.

Jag har tidigare angivit, att det bör åligga länsstyrelsen att till ledning för taxeringen och med hjälp av upplagt plåtregister skriva ut stommar till särskild varuskattelängd. I denna längd införes skattepliktig omsättning enligt taxeringsnämndernas beslut. I enlighet med för inkomsttaxeringen gällande regler bör efter grundnoteringar av taxeringsnämnderna längdföringen ombesörjas av länsstyrelsen beträffande de särskilda taxeringsnämnderna för juridiska personer och av de lokala skattemyndigheterna beträffande övriga särskilda nämnder. Sedan längderna färdigställts verkställs uträkning av den slutliga varuskatten samt avräkning mellan slutlig och preliminär skatt. Även skatt som erlägges eller uppdebiteras efter sista inbetalningsdagen, i flertalet fall den 18 januari, bör medtagas så länge detta är möjligt. Av praktiska skäl bör i regel uppdebitering av preliminär varuskatt icke ifrågakomma efter det taxeringsnämnderna påbörjat sitt arbete. Framkommer senare, t. ex. vid taxeringsrevision, att skatt erlagts med för lågt belopp, får denna uttagas i form av kvarstående varuskatt efter slutförd taxering, såvida det inte av särskilda skäl befinnes erforderligt att skatten indrives snabbare. Befinnes åter under granskningsarbetet på länsstyrelsen, eventuellt efter påpekande av den skattskyldige, att preliminär skatt inbetalats med för högt belopp, bör på motsvarande sätt skatterestitution kunna ske intill dess arbetet med varuskattetaxeringen påbörjas, så-

vida ej särskilda skäl kan åberopas för senare utbetalning. — Närmare föreskrifter torde få meddelas i administrativ ordning.

På samma sätt som vid tillämpning av bestämmelserna i uppbördsförordningen om debitering av slutlig skatt bör man vid debiteringen av den slutliga varuskatten beakta av prövningsnämnden beslutade ändringar i åsatta taxeringar så länge detta är möjligt. Med hänsyn till den tidpunkt, då enligt vad jag i det följande förordar debetsedlarna senast skall sändas ut, torde taxeringsbeslut av prövningsnämnden intill den 1 december under taxeringsåret kunna beaktas. Som slutlig varuskatt bör sålunda betecknas sådan allmän varuskatt, som debiteras på grund av taxeringsbeslut senast den 30 november under taxeringsåret. Om på grund av senare meddelade taxeringsbeslut ytterligare skatt bör påföras, får sådan skatt uttagas i form av *tillkommande allmän varuskatt*. På samma sätt som i fråga om de direkta skatterna bör vidare allmän varuskatt, som påföres på grund av eftertaxering eller beslut om ändrad debitering, uttagas som tillkommande allmän varuskatt.

Vid avräkning mellan slutlig och preliminär skatt tillgodoföres varje skattskyldig, förutom inbetalad preliminär varuskatt, i förekommande fall uppdebiterad sådan skatt.

Överstiger den slutliga skatten den preliminära, skall, såsom tidigare nämnts, det överskjutande beloppet påföras den skattskyldige i form av kvarstående varuskatt. Kvarstående varuskatt, som icke uppgår till 10 kronor, bör dock icke påföras.

Om å andra sidan den preliminära skatten överstiger den slutliga, uppkommer överskjutande preliminär skatt, som skall tillgodoföras den skattskyldige.

Enligt uppbördsförordningen kan ränta å kvarstående skatt, resp. å överskjutande preliminär skatt ifrågakomma. Räntereplerna tillkom på sin tid närmast för att stimulera skattskyldiga med preliminär B-skatt, vilkas möjligheter att själva reglera den preliminära skattens storlek är betydande, att undvika stora kvarskattebelopp. Anledning föreligger icke att i fråga om varuskatten införa samma eller liknande regler.

Den kvarstående skatten bör upptagas å särskild debetsedel. Närmare föreskrifter om kvarskatteuppbörden synes böra meddelas i administrativ ordning.

Kvarskatten bör erläggas senast å viss bestämd dag utan uppdelning på uppbördsterminer. Om man utgår från att taxeringarna bör vara införda i varuskattelängderna senast vid juli månads utgång, bör debiteringsarbetet kunna vara slutfört senast i början av oktober månad och senaste inbetalningsdag för kvarskatten skulle då kunna förläggas till slutet av samma månad eller början av november månad. Jag föreslår emellertid med hänsyn till att de skattskyldigas likviditet kan antagas vara bättre efter julhandeln, att den kvarstående varuskatten skall förfalla till betalning den 18 januari året efter taxeringsåret. Debetsedlarna bör med hänsyn härtill utsändas till de skattskyldiga senast den 15 december under taxeringsåret, d. v. s. vid

samma tidpunkt som enligt uppbördsförordningen gäller för utsändande av debetsedlarna å slutlig skatt.

I detta sammanhang bör ställning också tagas till frågan om arbetet med debitering av slutlig och kvarstående skatt m. m. skall utföras av de lokala skattemyndigheterna eller av länsstyrelserna. En förläggning till de lokala skattemyndigheterna kunde vara motiverad då dessa myndigheter redan har hand om debiteringsarbetet med de direkta skatterna. De lokala skattemyndigheternas arbetsbörda är å andra sidan vid denna tidpunkt stor. Med hänsyn härtill och då fortsatt kontrollarbete kan förekomma beträffande den preliminära skatten, medförande ändringar av i längden införda uppgifter, torde det vara lämpligast att ansvaret för debiteringsarbetet åvilar länsstyrelserna. Dessa myndigheter bör härvid äga påkalla medverkan från postverkets sida.

Det bör ankomma på länsstyrelsen att utfärda debetsedel å tillkommande skatt med fastställande från fall till fall av särskild förfallodag, därvid självfallet får beaktas att den skattskyldige erhåller skälig tid för skatteinbetalningen. Är det fråga om för den enskilde skattskyldige relativt sett särskilt stora skattebelopp, bör uppdelning kunna ske på flera förfalldagar.

Enligt uppbördsförordningen kan skattskyldig under vissa förutsättningar få anstånd med inbetalning av skatt. Bestämmelserna, som återfinnes i 48—51 §§ uppbördsförordningen, innebär i huvudsak följande. Skattskyldig, vars skattebetalningsförmåga på grund av arbetslöshet eller sjukdom eller eljest oförvällat blivit nedsatt, kan erhålla anstånd med erläggande av preliminär B-skatt, kvarstående skatt eller tillkommande skatt. Anståndet kan avse hela den under uppbördstermin förfallande skatten eller del därav. Anstånd kan medges med erläggande av skatt som förfaller till betalning under högst två av de uppbördsterminer, vilka utlöper närmast efter det ansökan om anstånd gjorts. Vidare kan skattskyldig, som anfört besvär över beskattningsnämnds eller skattedomstols beslut rörande taxering, under vissa villkor beviljas anstånd med inbetalning av skatt på grund av taxeringen. Anmärkas kan att en utredning nyligen tillsatts med uppgift att undersöka förutsättningarna för att vidga anståndsmöjligheterna i sistnämnda fall.

Vissa möjligheter att medge anstånd med erläggande av varuskatt bör jämväl finnas, även om — i varje fall beträffande varuskatt, om vars storlek tvist icke råder — behovet härav icke kan vara lika starkt som beträffande de direkta skatterna.

Det synes lämpligt att utforma anståndsreglerna med ledning av bestämmelserna i uppbördsförordningen.

Skattskyldig, vars skattebetalningsförmåga på grund av sjukdom eller eljest oförvällat blivit nedsatt, bör sålunda kunna få anstånd med erläggande av allmän varuskatt som påförts som kvarstående eller tillkommande skatt. Då till skillnad mot de direkta skatterna i princip fråga här är om en övervältringsskatt, som — oavsett den skattskyldiges ekonomi i övrigt —

borde finnas disponibel för inbetalning, torde, såsom nyss angivits, behovet av anstånd icke vara lika angeläget som beträffande inkomstskatten. Det synes därför finnas anledning att här iakttaga något större restriktivitet än vid anstånd enligt uppbördsförordningen och anstånd bör i allmänhet endast medgivas om särskilt ömmande omständigheter föreligger. Något behov att kunna medge anstånd med preliminär varuskatt synes icke föreligga.

Anståndet bör avse den skatt, som skall erläggas vid närmast infallande betalningstillfälle. Anståndet bör vidare kunna avse antingen hela skattebeloppet eller del därav. Anståndstiden bör begränsas till längst ett år efter utgången av den månad, varunder förfallodagen inträffar.

Lika med bestämmelserna i 48 § 3 mom. uppbördsförordningen bör anståndsbeslutet kunna omprövas, om den skattskyldiges ekonomiska förhållanden undergått väsentlig förbättring, sedan anståndet beviljades.

I likhet med vad som gäller enligt uppbördsförordningen bör skattskyldig, som anfört besvär över taxeringsnämnds eller prövningsnämnds beslut rörande taxering till varuskatt eller över kammarrättens utslag i sådana mål, på vissa villkor kunna få anstånd med inbetalning av skatt på grund av taxeringen. De ändrade regler om anstånd i här åsyftade fall, som kan bli resultatet av den nyssnämnda utredningen, bör givetvis även gälla den allmänna varuskatten.

Anståndstiden enligt 49 § 1 mom. tredje stycket uppbördsförordningen — två månader från det beslut meddelats eller utslag fallit — bör gälla även här.

Behov av särskilda anståndsregler vid eventuella feldebiteringar motsvarande 49 § 3 mom. uppbördsförordningen synes ej föreligga.

Beslut om anstånd bör efter framställning meddelas av vederbörande länsstyrelse. Bestämmelserna i 51 § uppbördsförordningen om att skatt under anståndstiden inte får indrivas m. m. kan direkt tillämpas även på varuskatten.

Uppbördsförordningens bestämmelser om indrivning av restförd skatt, avkortning och avskrivning, restitution samt efterkrav och preskription torde i huvudsak kunna göras tillämpliga även på allmän varuskatt. Vissa speciella frågor i detta sammanhang behandlas närmare i det följande i samband med att en detaljmotivering lämnas till de olika författningsrummen i den föreslagna förordningen om allmän varuskatt.

Vid införandet av en allmän varuskatt uppkommer även fråga om statsverkets fordran på sådan skatt bör förenas med förmånsrätt. Direkta skatter samt allmänna avgifter som uppbäres i samband med dessa skatter åtnjuter i regel förmånsrätt. Huvudstadgandet härom är numera 17 kap. 12 § handelsbalken. Vidare skall, enligt beslut av innevarande riksdag, förmånsrätt gälla även indirekt skatt eller annan avgift, varå förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning skall vara tillämplig.

Enligt min mening talar starka skäl för att också den allmänna varuskatten förenas med förmånsrätt. Detta har även föreslagits av kommittén, vars

uttalande härutinnan biträts av det övervägande antalet av de remissinstanser som behandlat frågan. Jag är emellertid för närvarande icke beredd att framlägga förslag om förmånsrätt för allmän varuskatt. Förslag härom torde lämpligen kunna föreläggas 1960 års riksdag. Några nämnvärda olägenheter av ett sådant kortare uppskov med införandet av förmånsrätt för varuskatten torde icke behöva uppkomma.

Centralt organ

Under omsättningsskattens tid fanns en för hela riket gemensam nämnd (centrala omsättningsskattenämnden) med uppgift att dels efter framställning från skattskyldig eller när anledning därtill eljest uppkom meddela *bindande förklaring* beträffande frågan, huruvida viss vara eller visst slag av varor skulle i beskattningshänseende hänföras till butikshandelsvaror eller ej, samt beträffande frågan, huruvida viss vara var att hänföra till vissa icke skattepliktiga varuslag, dels avge yttranden till kammarrätten eller länsstyrelserna i ärenden rörande allmän omsättningsskatt, dels ock till Kungl. Maj:t avge förslag till föreskrifter rörande tillämpningen av omsättningsskatteförordningen.

Av nämnden meddelade förklaringar var bindande för såväl skattskyldiga i allmänhet som för myndigheterna. Nämndens beslut i dessa frågor kunde icke överklagas.

På motsvarande sätt har på uppbördsväsendets område centrala uppbördsnämnden att dels meddela bindande förklaring beträffande frågor om sättet för uttagande av preliminär skatt samt om verkställande av skatteavdrag, dels lämna anvisningar i frågor rörande uppbördsförfarandet, dels avge yttranden till länsstyrelse eller lokal skattemyndighet i ärenden rörande uppbörd av skatt, dels ock till Kungl. Maj:t avge förslag till föreskrifter rörande tillämpningen av uppbördsförordningen. Av nämnden meddelade förklaringar är bindande för såväl skattskyldiga och arbetsgivare i allmänhet som för myndigheterna. Nämndens beslut kan icke överklagas.

På taxeringsväsendets område finns riksskattenämnden med uppgift att genom rådgivande och vägledande verksamhet främja en riktig och enhetlig tillämpning av taxeringsförordningen ävensom av de skatteförfattningar, enligt vilka taxering verkställs på sätt i taxeringsförordningen sägs. Enligt en särskild förordning den 1 juni 1951 må riksskattenämnden, därest sådant för någon finnes vara av synnerlig vikt, efter ansökan lämna besked på förhand (*förhandsbesked*) angående viss fråga, som avser sökandens taxering till kommunal inkomstskatt, statlig inkomstskatt, statlig förmögenhets-skatt m. m. Riksskattenämndens beslut rörande meddelade förhandsbesked kan överklagas hos regeringsrätten. Av nämnden meddelade lagakraftvunna förhandsbesked skall lända till efterrättelse vid taxering, som med beskedet avses, om och i den mån den, på vilkens begäran förhandsbeskedet meddelats, därom framställer yrkande.

I förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning finnes in-tagna bestämmelser om förhandsbesked. På ansökan av den som driver eller ämnar driva verksamhet, i vilken skattskyldighet ifrågakommer, skall

sålunda beskattningsmyndigheten, därest tillgänglig utredning det medgiver, meddela förhandsbesked bl. a. huruvida viss vara är skattepliktig. Beskedet skall utfärdas för sökanden och gälla för beskattningsperiod, som ännu icke utgått, eller senare period, dock att beskedet icke må avse längre tid än ett år. Beslut om meddelat förhandsbesked skall kunna överklagas i kammarrätten. Förhandsbesked, som vunnit laga kraft, skall vara bindande för statsverket i förhållande till sökanden i den mån denne det yrkar.

För att genomföra den av mig förordade detaljhandelsskatten med länsstyrelserna som beskattningsmyndigheter erfordras uppenbarligen ett gemensamt organ med uppgifter liknande dem som på sin tid tillkom centrala omsättningsskattenämnden. Kommittén har tänkt sig att en särskild central varuskattenämnd skulle inrättas. Härvid har riksskattenämnden tagits till förebild. Nämnden skulle sålunda meddela förhandsbesked i frågor huruvida eller på vad sätt varuskatt skulle erläggas. Vid remissbehandlingen har den föreslagna anordningen i allmänhet godtagits. I några yttranden föreslås emellertid att de gemensamma uppgifterna i stället skulle anförtros riksskattenämnden, varvid en utbyggnad skulle ske av dennas organisation.

Innan ställning kan tas till frågan om den lämpliga organisationen för det gemensamma organet, bör det klarläggas vilka uppgifter detta organ skall få. Uppenbart är att det gemensamma organet, liksom gäller riksskattenämnden på inkomst- och förmögenhetsbeskattningsens område, bör utöva en allmänt rådgivande och vägledande verksamhet för att främja en riktig och enhetlig tillämpning av varuskatteförordningen. Vidare bör ske en samordning av skattekontrollen. Organet bör följa utvecklingen med uppmärksamhet och avgiva därav betingade förslag. Det bör också vara remissinstans i frågor rörande allmän varuskatt. Därjämte erfordras — och detta blir måhända den viktigaste uppgiften — att myndigheter och skattskyldiga snabbt kan få auktoritativa besked i varuskattefrågor.

För sådana besked är två olika former tänkbara. De kan lämnas såsom bindande förklaringar på sätt skedde vid tillämpning av omsättningsskatteförordningen eller också genom förhandsbesked av det slag, som nu meddelas av riksskattenämnden på den direkta beskattningsens område. Den väsentliga skillnaden mellan nämnda två former är den, att medan av centrala omsättningsskattenämnden avgiven förklaring kunde lämnas inte bara på ansökan av skattskyldig utan även när anledning därtill eljest uppkom och därefter ägde generell giltighet, förhandsbesked av riksskattenämnden kan meddelas endast på ansökan av skattskyldig och endast gäller, om det åberopas av den skattskyldige. En annan skillnad består däri att omsättningsskattenämndens förklaringar icke kunde överklagas medan däremot, såsom tidigare nämnts, ett av riksskattenämnden meddelat förhandsbesked genom besvär kan underställas regeringsrättens prövning.

De situationer, i vilka ett auktoritativt besked erfordras, torde ofta nog ha beröringspunkter med dem, i vilka riksskattenämnden meddelar förhandsbesked rörande den direkta beskattningen. Om en ny verksamhet

upptages, har rörelseidkaren ett berättigat intresse av att på förhand kunna veta huruvida skatt skall erläggas i denna verksamhet eller inte. Ett likartat intresse kan föreligga, när det är fråga om enstaka större transaktioner. Självfallet kan även en fråga om en vara är skattepliktig eller ej ha särskild betydelse för en enskild skattskyldig. I fråga om de punktskatter som uppbäres av kontrollstyrelsen blir näringsidkarna enligt den förut nämnda förordningen hänvisade att söka förhandsbesked i sådana spörsmål.

Erfarenheterna från den allmänna omsättningsskattens tid pekar emellertid på att en möjlighet att erhålla bindande förhandsbesked inte är tillräcklig. Det rör sig vid en allmän varuskatt inte om ett fåtal skattepliktiga varuslag såsom fallet är med punktskatterna. Skatteplikten omfattar tvärtom i princip alla varor, låt vara med vissa undantag, och dessutom olika slags tjänster. Härtill kommer att antalet redovisningspliktiga näringsidkare är mycket stort — i detta avseende har den nu föreslagna varuskatteförordningen vissa beröringspunkter med uppbördsförordningens regler om arbetsgivarnas medverkan i uppbörden. Slutligen är skattens fastställande och uppbörd förlagd till lokala myndigheter.

Genom förhandsbesked kan endast avgöras hur ett enskilt fall skall bedömas, och det dröjer någon tid innan beskedet vinner laga kraft. Om det uppkommer en fråga, som berör ett stort antal skattskyldiga i olika delar av landet, t. ex. om viss standardvara är skattepliktig eller ej, erfordras uppenbarligen att besked kan ges i andra former, alltså utan att avvakta initiativ av enskild skattskyldig, och med generell och omedelbar verkan. I dylika situationer synes det erforderligt att kunna erhålla bindande förklaringar av den art som på sin tid lämnades av centrala omsättningsskatte-nämnden i omsättningsskattefrågor och nu meddelas av centrala uppbörds-nämnden i uppbördsfrågor rörande direkt skatt. Dessa förklaringar blir som nämnts av generell, icke överklagbar natur och kan sägas komplettera lagstiftningen. Delvis får de samma karaktär som de anvisningar rörande tolkningen av författningarna rörande direkt skatt som meddelas av riksskattenämnden.

Erhåller det centrala organet befogenhet att meddela sådana bindande förklaringar, minskas behovet av att kunna erhålla förhandsbesked. Enligt min mening kan emellertid denna form för besked inte undvaras vid en allmän varuskatt. De bindande förklaringarna lämpar sig i allmänhet inte för att avgöra frågor som i främsta rummet angår en enskild skattskyldig. Beskedet innebär då ett ställningstagande till dennes framtida taxering till allmän varuskatt. Liksom gäller taxeringen till inkomstskatt bör i dylikt fall beslutet ges i form av ett förhandsbesked, som kan överklagas av båda parter. Eljest skulle instansordningen för mål om allmän varuskatt åsidosättas i en icke önskvärd omfattning, och regeringsrätten skulle knappast kunna fullgöra sin uppgift att vara prejudikatinstans i sådana mål.

Av dessa skäl har jag kommit till den uppfattningen att auktoritativa besked bör kunna ges både i form av förhandsbesked och såsom bindande förklaringar. Den sistnämnda formen synes därvid endast böra få användas, när fråga uppkommer huruvida viss vara eller varugrupp är skattepliktig

eller ej. I övriga fall bör förhandsbesked — eller icke bindande anvisningar — utfärdas. Någon strikt skiljelinje mellan de fall då förhandsbesked eller bindande förklaring skall lämnas i skattepliktsfrågor synes inte kunna uppdragas i författningstexten. Av det förut anförda framgår fastmera, att sådana frågor stundom bör upptagas i ett förhandsbesked men under andra förhållanden bör bli föremål för en bindande förklaring. Det avgörande bör i första hand bli om frågan har betydelse närmast för en enskild skattskyldig och alltså rör dennes taxering eller om ett besked av mera generell karaktär är påkallat. Bedömningen härav bör ankomma på det centrala organet självt. Detta bör vara befogat att meddela bindande förklaring i anledning av en ansökan om förhandsbesked och att i förekommande fall hänvisa till möjligheten att söka förhandsbesked, när en bindande förklaring begäres. Jag vill tillfoga, att i fall av tvekan formen av förhandsbesked bör äga företräde, då denna form av besked innebär ett mindre långt gående ingrepp i den normala instansordningen.

Beträffande frågor om varor är skattepliktiga eller ej kan dessa, såsom påpekats av generaltullstyrelsen, bli beroende av varornas klassificering i tulltaxan och den därtill hörande statistiska varuförteckningen. Självfallet bör samråd i dylika frågor upptagas med generaltullstyrelsen, när behov därav uppkommer. Uppenbart är vidare att kammarrätten och regeringsrätten i dylika frågor äger inhämta yttrande från styrelsen.

Den här verkställda genomgången av det centrala organets uppgifter ger vid handen att dessa i allt väsentligt sammanfaller med dem som tillkommer riksskattenämnden i fråga om skatter för inkomst och förmögenhet. Därav följer också, att arbetet i stort sett kan bedrivas i de former som utbildats inom riksskattenämnden. Under sådana omständigheter synes mycket vara att vinna genom att utnyttja den organisation och de erfarenheter som finnes inom denna nämnd. För alternativet att anförtro riksskattenämnden uppgiften att vara centralt organ för den allmänna varuskatten talar vidare det förhållandet, att organisationen för direkt beskattning och den föreslagna allmänna varuskatten i övrigt blir gemensam. Vidare bör beaktas, att riksskattenämndens byrå för taxeringskontroll under alla förhållanden måste ta viss befattning med kontrollen för varuskatt.

Mot tanken att låta riksskattenämnden tjänstgöra som centralt organ i frågor om allmän varuskatt skulle kunna invändas att nämnden redan har stor arbetsbelastning och att nämnden inte är sammansatt med tanke på att tillgodose behovet av särskild sakkunskap i varuskattefrågor. Detta alternativ förutsätter emellertid helt naturligt, att vissa kompletteringar företages i nämndens organisation. På sätt framgår av det följande synes dessa kompletteringar kunna genomföras utan svårigheter.

Jag förordar sålunda, att det skall ankomma på riksskattenämnden att på varuskattens område fullgöra de uppgifter, som skall åvila det centrala organet. Uppgifterna i detta hänseende kommer huvudsakligen att bestå i att dels när anledning därtill föreligger meddela bindande förklaring, om viss vara eller varugrupp är skattepliktig eller ej, samt att eljest genom rådgivande och vägledande verksamhet främja en riktig och enhetlig till-

lämpning av varuskatteförordningen, dels o c k på ansökan av skattskyldig meddela förhandsbesked angående viss fråga, som avser sökandens taxering till allmän varuskatt.

Beträffande förutsättningarna för erhållande av förhandsbesked och de regler som i övrigt skall tillämpas i fråga om sådant besked synes — med hänsyn till likheterna i fråga om beskattningsförfarandet mellan den allmänna varuskatten och den direkta beskattningen — böra gälla i stort sett detsamma som angående riksskattenämndens förhandsbesked på det direkta beskattningsområdet. Riksskattenämnden bör alltså kunna från fall till fall pröva om det med hänsyn till sökandens intresse m. m. är befogat att förhandsbesked meddelas. I viss anslutning till vad som gäller i fråga om punktskatterna synes dock vissa uppmjukningar i förutsättningarna för erhållande av förhandsbesked kunna förordas. Sålunda bör bl. a. förhandsbesked kunna meddelas med hänsyn till föreliggande prejudikatintresse.

Vid inkomsttaxeringen får ansökan om förhandsbesked icke ingivas senare än då deklaration senast bör avlämnas. Normalt har skattskyldig att avge deklaration till varuskatt sex gånger om året. Sista dag för inlämnande av ansökan om förhandsbesked i mål om allmän varuskatt bör vara då den sista deklarationen för beskattningsåret (i förekommande fall tilläggsdeklaration) senast skall avlämnas. I övrigt bör bestämmelserna i förordningen om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor i tillämpliga delar kunna lända till efterrättelse; dock bör enligt min mening — åtminstone tills vidare — lämnat förhandsbesked icke avgiftsbeläggas. För att tillgodose behovet av sekretess i ärenden angående förhandsbesked erfordras därjämte en komplettering i 17 § sekretesslagen.

Riksskattenämnden består av ordförande och ytterligare sex ledamöter. En av ledamöterna skall såsom vice ordförande vid förfall för ordföranden tjänstgöra för denne. Ordföranden skall vara lagfaren. Vice ordföranden och ytterligare två ledamöter skall vara lagfarna eller ha avlagt examen vid handelshögskola. De nu nämnda ledamöterna skall tillika vara erfarna i domarvärv eller i administrativ verksamhet. Övriga tre ledamöter skall utses så att kännedom om förhållandena inom olika områden av förvärvslivet kommer att förefinnas hos nämnden. För envar ledamot, som skall vara lagfaren eller ha avlagt examen vid handelshögskola, skall utses en suppleant samt för övriga ledamöter sammanlagt sex suppleanter. Vad nyss sagts om ledamöterna skall äga motsvarande tillämpning beträffande suppleanterna.

Den organisatoriska förstärkningen av riksskattenämnden bör i första hand avse ledamöterna. Då det inte kan förväntas att nämndens ordförande, vars arbetsbörda redan är stor, skall kunna ta befattning med annat än de viktigaste frågorna, bör en särskild lagfaren vice ordförande utses att träda i den nuvarande vice ordförandens ställe i frågor som angår varuskatten. Han bör vara erfaren i domarvärv eller i administrativ verksamhet. På honom bör ankomma att i allmänhet leda sammanträdena och att under ordförandens överinseende sköta på denne ankommande uppgifter i det lö-

pande arbetet. Med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning torde man få räkna med att vice ordföranden under en övergångstid måste ägna huvuddelen av sin arbetskraft åt nämnden. För varuskatteärendena bör utses ytterligare två ledamöter med erfarenhet från domarvärv eller administrativ verksamhet. Dessa ledamöter bör vara lagfarna eller hava avlagt examen vid handelshögskola. Särskilda ledamöter bör utses för att erhålla tillgång till sakkunskap från näringslivet, särskilt handeln. Tre sådana ledamöter bör finnas. Suppleanter bör utses efter samma grunder som redan tillämpas i fråga om riksskattenämnden, d. v. s. en personlig suppleant för vice ordföranden och en för vardera av de båda andra lagfarna eller handelshögskoleutbildade ledamöterna. För övriga ledamöter bör finnas sammanlagt sex suppleanter. Anmärkas kan slutligen att, när ordföranden icke deltagit i nämndens sammanträden, hans personlige suppleant inträder såsom ledamot.

Den här förordade förstärkningen av antalet ledamöter och suppleanter innebär, att riksskattenämnden vid handläggning av ärenden om allmän varuskatt kommer att bestå av ordföranden samt sex för dessa ärenden särskilt utsedda ledamöter, varav en är vice ordförande och förutsättes utföra en betydande del av de på ordföranden ankommande arbetsuppgifterna. Självfallet bör det inte möta något hinder att till sådan ledamot eller suppleant utse någon som redan är ledamot eller suppleant i nämnden.

Riksskattenämndens kansli består för närvarande av två byråer, en kanslibyrå och en kontrollbyrå, vardera under ledning av en byråchef. Såsom redan antytts bör den senare byrån ombesörja de gemensamma uppgifterna på varuskattkontrollens område. En motsvarighet härtill fanns på omsättningskattens tid i en hos centrala omsättningskattenämnden anställd centralkonsulent. För ändamålet erfordras viss förstärkning av byråns personal. För övriga uppgifter beträffande den allmänna varuskatten — i första hand utredning och föredragning i frågor om förhandsbesked och bindande förklaringar — bör inrättas en särskild varuskattebyrå.

Personalbehov och kontrollkostnader m. m.

Ett genomförande av en allmän varuskatt fordrar — såsom framgått av den föregående redogörelsen — en utbyggnad i personalhänseende m. m. av vissa myndigheter. I samband därmed aktualiseras även olika kostnadsfrågor.

I fråga om personalbehov och kostnader har 1952 års kommitté för indirekta skatter verkställt endast överslagsmässiga beräkningar. Syftet med dessa beräkningar har varit att ge en ungefärlig bild av de kostnader som en allmän varuskatt kan beräknas medföra. Samtidigt har kommittén uttalat att mera ingående beräkningar torde få göras, då frågan om införandet av en allmän varuskatt blir aktuell.

Enligt de gjorda överslagsberäkningarna uppskattar kommittén vid en detaljhandelsskatt personalbehovet för länsstyrelserna, inklusive överståthållarämbetet, till 25 föreståndare för de varuskattebyråer, som förutsättes skola inrättas vid varje länsstyrelse, samt därutöver 330 granskningsmän

ävensom 100 biträden och expeditivsvakter. Lönekostnaderna för denna personalorganisation beräknas av kommittén till ca 6,4 miljoner kronor, var- till kommer omkostnader om ca 1,7 miljoner kronor. För det centrala organ, som kommittén föreslår skola inrättas på varubeskattningens område, upp- skattas årskostnaderna till högst 100 000 kronor. De totala årliga kostna- derna skulle sålunda enligt kommitténs beräkningar komma att uppgå till mellan 8 och 9 miljoner kronor.

Vid remissbehandlingen har från flera håll anförts, att kommitténs be- räkningar av kontrollorganisation och kontrollkostnader icke är så ingående att de kan läggas till grund för ett ställningstagande i detalj. Vissa remiss- instanser anser sig dock kunna uttala att personalbehovet och kostnaderna torde komma att bli större än kommittén funnit. Å andra sidan har även den meningen framförts att viss begränsning av granskningspersonal och kostnader i förhållande till kommitténs förslag kan ske.

I vissa remissyttranden har framförts krav på ersättning åt handeln för dess kostnader i samband med redovisningen av allmän varuskatt. Jag är icke beredd att tillstyrka någon särskild ersättning i angivet hänseende. Sådan ersättning utgick icke i fråga om den allmänna omsättningsskatten och förekommer icke heller beträffande de skatter och avgifter som det redan nu åligger rörelseidkare och andra att för egen eller anställdas räkning inleverera till statsverket.

Jag övergår härefter till att behandla frågan om förstärkning av personal- organisationen hos de myndigheter, som skall omhänderha kontrollen och uppbörden med avseende å den allmänna varuskatten. De myndigheter, där ett ökat personalbehov kommer att föreligga, är — såsom framgått av vad jag förut anført — länsstyrelserna, överståthållarämbetet, de lokala skatte- myndigheterna och riksskattenämnden. Jämväl beträffande tullverket kan personalbehovet behöva diskuteras.

Vederbörande huvudorganisationer av statstjänstemän har efter över- läggningar i civildepartementet om lönesättningen för de tillkommande tjänsterna förklarat sig — i avvaktan på närmare erfarenheter av de nya arbetsuppgifterna — icke vilja motsätta sig utformningen av förslaget till förstärkning av personalorganisationen.

Länsstyrelserna. Enligt den utformning av beskattningsförfarandet vid den allmänna varuskatten som jag tidigare förordat skall länsstyrelserna utöva ledningen i fråga om taxering och uppbörd av allmän varuskatt inom länen. Länsstyrelserna skall sålunda bl. a. ha att ombesörja med registre- ring av de skattskyldiga sammanhängande frågor, att mottaga inkommande deklara- tionsuppgifter samt att svara för skatteuppbörden. Taxerings- och uppbördsförordningarnas bestämmelser skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Den direkta skattekontrollen skall, liksom vid in- komsttaxeringen, åvila taxeringsintendenten i länet. Med hänsyn härtill bör samtliga nyss nämnda arbetsuppgifter handläggas inom den sektion av landskontoret, för vilken taxeringsintendenten är chef, nämligen taxerings- sektionen. Frågor om taxeringsrevision bör därvid, såsom vid inkomsttaxe-

ringen, ankomma på revisionsdetaljen inom taxeringssektionen, taxeringsrevisionen. I övrigt bör som tidigare nämnts arbetet organiseras på en särskild detalj inom taxeringssektionen, ett varuskattekontor, med särskild föreståndare. Denne bör med befogenhet som taxeringsintendent äga påföra preliminär varuskatt, föra talan i besvärsmål och även eljest fullgöra på taxeringsintendent ankommande göromål i den mån ej beslut i ärendet, t. ex. om taxeringsrevision, i enlighet med för inkomstbeskattningen gällande regler bör fattas av taxeringsintendenten i länet.

Uppenbart är att taxeringsintendenten i länet med hänsyn till sina omfattande göromål i övrigt icke kan annat än i stort leda varuskattekontorets arbete, varför det egentliga ansvaret måste åvila föreståndaren. Det torde icke vara möjligt att låta någon av de nuvarande tjänstemännen inom taxeringssektionen vid sidan av sina övriga arbetsuppgifter vara föreståndare för varuskattekontoret. Jag förordar därför att för ändamålet inrättas särskilda tjänster vid länsstyrelserna. I Gotlands län synes emellertid taxeringsintendenten vid sidan av sina nuvarande göromål jämväl kunna leda arbetet med den allmänna varuskatten, varför någon särskild föreståndare-tjänst där icke torde erfordras.

Jag förordar, att tjänsterna som föreståndare för varuskattekontoren erhåller benämningen biträdande taxeringsintendent och i flertalet län placeras i lönegraden Ao 24. I fråga om Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län, där bestyret med den allmänna varuskatten torde komma att bli betydligt mera omfattande och komplicerat än i övriga län, synes det dock motiverat med en högre löneställning. Jag föreslår i fråga om dessa båda län lönegraden Ao 26. Den avlöningsförstärkning om 1 200 kronor för år, som utgår till nuvarande biträdande taxeringsintendenter i lönegraden Ao 26, bör tillkomma även innehavarna av de nya tjänsterna i denna lönegrad.

Åtskilliga arbetsuppgifter på varuskattekontoren blir av mera rutinmässig karaktär, t. ex. kollationering i olika avseenden av under löpande år avgivna deklARATIONER och varjehanda insorteringsarbete. För utförandet av sådant arbete krävs biträdespersonal. Erforderligt antal vid de olika länsstyrelserna synes böra i första hand bestämmas med hänsyn till antalet skattskyldiga.

Särskilt revisionsverksamheten torde komma att medföra en ökning av arbetet på landskontorens skrivcentraler. Omfattningen av detta merarbete är dock svår att nu bedöma. I avbidan på närmare erfarenheter synes därför nya tjänster icke böra inrättas på dessa centraler utan extra arbetskraft anlitas tills vidare. Årskostnaderna härför torde kunna beräknas till 150 000 kronor.

För utförande av vissa andra arbetsuppgifter kräves särskilt kvalificerad personal på varuskattekontoren. Detta gäller bl. a. den fortlöpande granskningen under beskattningsåret av inkomna deklARATIONER för kontroll av t. ex. gjorda avdrag från skattepliktig omsättning eller fördelning på skattepliktig och icke skattepliktig omsättning, efterforskning av icke registrerade skattskyldiga, biträde åt föreståndaren med utredning i besvärsmål m. m. Vid de största länsstyrelserna med ett större antal biträden torde det där-

jämte vara motiverat med särskild arbetsledare. Hithörande arbetsuppgifter synes vara av sådan art att de lämpligen bör utföras av personal i landskanslistkarriären eller av kvalificerad biträdespersonal. Hur stor personal, som erfordras för nu angivna ändamål, blir beroende av den omfattning som granskningsverksamheten bedömes bära få.

Såsom tidigare framhållits bör frågor om taxeringsrevision, d. v. s. granskning av de skattskyldigas bokföring, handläggas av taxeringsrevisionen på taxeringssektionerna. Bokföringsgranskningen bör i första hand utföras av personalen på revisionen. För detta ändamål måste taxeringsrevisionerna förstärkas. I vilken omfattning detta bör ske är emellertid svårt att redan nu bedöma. Kommitténs majoritet har ansett det erforderliga antalet granskningsmän vara 330, men två reservanter har uppskattat behovet till mellan 500 och 600. I remissyttrandena har skilda meningar om behovet av personalförstärkning kommit till uttryck. Sålunda har t. ex. kontrollstyrelsen uppskattat antalet granskningsmän till åtminstone 600, medan en länsstyrelse ansett 150 tjänstemän vara tillräckligt.

Vid ställningstagandet till denna fråga bör enligt min mening särskilt beaktas, att bokföringsgranskning endast undantagsvis bör avse enbart varuskatteredovisningen. Granskningen bör som regel gälla kontroll såväl av inkomstredovisningen som av den till varuskatt skattepliktiga omsättningen samt — om den skattskyldige är arbetsgivare — av källskatteredovisningen. Liksom vid inkomsttaxeringen kan man utgå från att behovet av taxeringsrevisioner varierar avsevärt mellan olika kategorier skattskyldiga. Medan vissa skattskyldiga eller vissa grupper sådana kan behöva bokföringsgranskas varje år, kan det beträffande andra vara tillräckligt med granskning endast av självdeklarationer och varuskatteuppgifter. Det torde knappast vara möjligt att ange vare sig antalet erforderliga taxeringsrevisioner per år eller det antal revisioner som kan medhinnas av varje granskningsman. Vidare bör uppmärksammas att, även om man någorlunda säkert kunde ange personalbehovet, det likväl synes vara svårt att omedelbart fylla detta behov på grund av brist på för ändamålet lämpade aspiranter.

Med hänsyn till det anförda anser jag, att tills vidare endast ett begränsat antal granskningsmän bör anställas och att man senare med ledning av erfarenheterna får närmare bedöma behovet av en ytterligare utbyggnad av organisationen. Av speciell betydelse är härvid att få erfarenhet av i vilken utsträckning de hos de lokala skattemyndigheterna placerade taxeringsassistenter kan avlasta revisionspersonalen på länsstyrelserna en del av dess arbete. Då man bedömer behovet av granskningspersonal bör man även beakta i vilken utsträckning personal behövs på varuskattekontoren för de särskilt kvalificerade arbetsuppgifter, som jag tidigare berört. Det torde få ankomma på riksskattenämnden att på detta område utforma lämpliga riktlinjer för granskningsverksamhetens inriktning och utformning. Det är emellertid uppenbart, att en avsevärd utökning av granskningspersonalen är ofrånkomlig för att kontrollen skall bli så effektiv som önskvärt är. En successiv utbyggnad i erforderlig omfattning torde därför bära genomföras i

så snabb takt som rekryteringsmöjligheter och andra förhållanden medger.

Den erforderliga utbyggnaden av taxeringsrevisionernas personal synes icke böra avse endast de handelshögskoleutbildade taxeringsrevisorerna. Jag vill erinra om att taxeringsrevisionerna vid den utbyggnad som beslöts år 1956 tillfördes ett antal landskanslisters. Uppenbart är att vid den utökning av granskningsverksamheten, som föranledes av den allmänna varuskattnen, anledning finns att låta utvidgningen av taxeringsrevisionerna omfatta även personal inom landskanslistkarriären.

Jag övergår härefter till frågan om det erforderliga antalet nyanställningar inom de olika kategorierna. Beträffande taxeringsrevisorstjänsterna är man, som jag tidigare nämnt, vid den första uppbyggnaden bunden av i vad mån tjänsterna beräknas kunna besättas. Med utgångspunkt härifrån föreslår jag, att i varje län utom Gotlands län inrättas en revisorstjänst och därutöver i de större länen ytterligare 1 å 3 sådana tjänster. De nya tjänsterna — sammanlagt 33 — torde lämpligen böra placeras, flertalet som förste taxeringsrevisorstjänster i Ao 21 och de övriga som rekryterings-tjänster i Af 13—Ae 19, dock att fyra förste taxeringsrevisorstjänster, avsedda för de större länen, bör placeras i Ao 23.

Efter liknande grunder bör nyanställning ske i varje län av en landskanslist och därutöver i de större länen av ytterligare 1 å 3 sådana tjänstemän eller sammanlagt 39. Flertalet av de nya tjänsterna, förslagsvis 26, bör placeras i lönegraden Ao 15, medan återstående 13 tjänster inrättas som rekryteringstjänster i Af 9—Ae 13.

Tjänster för kvalificerade biträden och kontorsbiträdestjänster torde böra inrättas på sätt närmare framgår av en sammanställning (*Bilaga 4*), som torde få fogas till statsrådsprotokollet. I sammanställningen har jämväl upptagits övriga av mig nu föreslagna tjänster, fördelade på de olika länen.

I enlighet med det anförda förordar jag nyinrättande å landskontoren av följande tjänster:

2 biträdande taxeringsintendenter	lgr Ao 26
21 » »	» Ao 24
4 förste taxeringsrevisorer	» Ao 23
18 » »	» Ao 21
11 taxeringsrevisorer	» Af 13—Ae 19
26 landskanslisters	» Ao 15
13 »	» Af 9—Ae 13
24 kansliskrivare	» Ao 10
5 kontorister	» Ao 9
25 kanslibiträden	» Ao 7
42 kontorsbiträden	» Af 1—Ae 5

De nya tjänsterna synes böra inrättas snarast efter det riksdagen fattat beslut över de nu framlagda förslagen.

Det bör erinras om att, även om varuskatteärendena på föreslaget sätt kommer att i huvudsak handläggas på ett särskilt varuskattekontor, detta dock samtidigt är en detalj inom taxeringssektionen under ledning av taxeringsintendenten i länet. Med hänsyn härtill är det uppenbart, att föreståndaren såsom tjänsteman inom taxeringssektionen skall i den mån möjlighet finns kunna tagas i anspråk även för andra arbetsuppgifter, t. ex. att med befogenhet som taxeringsintendent föra det allmännas talan i besvärsmål rörande annan taxering än varuskattetaxering. Detsamma gäller i tillämpliga delar övrig personal vid varuskattekontoret. På motsvarande sätt bör den personal på taxeringssektionen, som ej är placerad på varuskattekontoret, vid arbetsanhopning kunna tagas i anspråk för arbete på detta kontor. De tjänster som nyinrättas bör därför icke direkt bindas vid varuskattekontoret utan — liksom eljest brukar ske — tillföras landskontoret. Det sagda gäller givetvis också taxeringsrevisionens personal.

I sammanhanget må nämnas, att även övriga sektioner inom landskontoret, närmast folkbokföringsdetaljen inom uppbördssektionen, torde komma att få ökat arbete genom den allmänna varuskatten. Denna ökning synes dock icke bli av sådan omfattning att någon förstärkning av den fasta personalen kan anses påkallad. I stället bör extra arbetskraft anlitas. Årskostnaderna härför torde kunna beräknas till 50 000 kronor.

Kommittén har vid sin beräkning av personalbehovet föreslagit en vaktmästartjänst vid varje länsstyrelse. Inrättandet av sådana tjänster torde dock få bli beroende av i vad mån länsstyrelserna från fall till fall kan motivera behovet.

I samband med lagstiftningens ikraftträdande måste ett omfattande arbete utföras hos länsstyrelserna, såsom registrering av de skattskyldiga, besvarande av förfrågningar m. m. För att bemästra denna särskilda arbetsbelastning torde extra arbetskraft böra få anlitas i erforderlig utsträckning. De härav föranledda särskilda kostnaderna kan självfallet endast angivas ungefärligen. Beloppet synes kunna upptagas till 250 000 kronor.

Överståthållarämbetet. Vad jag nu anfört beträffande länsstyrelserna gäller i huvudsak även överståthållarämbetet. För Stockholms del vill jag förordna, att för den allmänna varuskatten inrättas ett särskilt kontor — varuskattekontoret — vid sidan av de nuvarande taxeringskontoren. Föreståndaren på varuskattekontoret bör, med tjänstetiteln biträdande taxeringsintendent och med befogenhet som taxeringsintendent, äga påföra preliminär allmän varuskatt och i övrigt fullgöra på taxeringsintendent ankommande göromål. På grund av den särskilda organisation som gäller i Stockholm torde dock föreståndaren mera sällan böra föra talan i besvärsmål, såvida icke besvären gäller endast allmän varuskatt. I de fall, där besvären avser såväl inkomst- som varuskattetaxeringen, torde det nämligen av praktiska skäl vara lämpligast, att tjänstemännen på de vanliga

taxeringskontoren för det allmännas talan. Tjänsten bör i likhet med motsvarande tjänster i de största länsstyrelserna placeras i lönegraden Ao 26 med avlösningsförstärkning om 1 200 kronor.

I anslutning till vad jag föreslagit för länsstyrelserna förordar jag, att vid överståthållarämbetets skatteavdelning snarast möjligt nyinrättas följande tjänster, nämligen

1 biträdande taxeringsintendent	lgr	Ao 26
2 förste taxeringsrevisorer	»	Ao 21
2 taxeringsrevisorer	»	Af 13—Ae 19
2 kanslister	»	Ao 15
3 »	»	Af 9—Ae 13
2 kansliskrivare	»	Ao 10
1 kontorist	»	Ao 9
2 kanslibiträden	»	Ao 7
5 kontorsbiträden	»	Af 1—Ae 5

20

Antalet tjänster i olika lönegrader har beräknats i förhållande till det uppskattade antalet skattskyldiga i fråga om allmän varuskatt och under jämförelse med vad jag ansett mig böra föreslå för de större länsstyrelserna (jfr bilaga 4).

Utöver nämnda personal behöver extra arbetskraft anlitas för skrivgöromål m. m. Arbetet med prägling av adressplåtar och tryckning av namn och adress m. m. å registreringsbevis, inbetalningskort och annat torde få utföras å uppborädsverket i staden, då skatteavdelningen icke har egen adressmaskinanläggning. Kostnaderna bör ersättas av statsverket. De årliga kostnaderna härför ävensom för erforderlig extra arbetskraft kan uppskattas till 30 000 kronor. Under det första verksamhetsåret måste dock kostnaderna beräknas till högre belopp, uppskattningsvis 60 000 kronor, varav huvudparten belöper på första halvåret 1960.

Jag avser att strax ingå på i vad mån de lokala skattemyndigheternas arbetsförhållanden kommer att beröras av taxeringen till allmän varuskatt, närmast då i fråga om biträdeshjälp åt de särskilda taxeringsnämnderna. I Stockholms stad, där taxeringsassistenterna skall placeras på överståthållarämbetets skatteavdelning, torde erforderlig biträdeshjälp få lämnas av skatteavdelningen. Det är svårt att nu överblicka i vad mån biträdespersonalen kan behöva förstärkas på grund av den allmänna varuskatten. Det kan dock knappast finnas anledning att nu beräkna några nya tjänster härför.

De lokala skattemyndigheterna. Enligt vad jag tidigare förordat skall särskild taxeringsnämnd för taxering av rörelseidkare inrättas för samtliga fögderier och i städer med egen uppborädsförvaltning, även om taxeringsassistent icke samtidigt kan förordnas. I samband med 1956 års taxeringsreform beslöts, att de lokala skattemyndigheterna skall lämna de särskilda taxeringsnämnderna erforderlig biträdeshjälp. För detta ändamål skall vid

härads-skrivarkontoren inrättas en ny biträdestjänst för varje nyinrättad taxeringsassistenttjänst, medan det i städer med egen uppbördsförvaltning ankommer på respektive städer att anställa biträden.

Med hänsyn till den allmänna varuskatten synes det erforderligt att en biträdestjänst inrättas även i fögderi, där taxeringsassistent inte är förordnad. Antalet sådana tjänster kan uppskattas till 40. Jag förordar att dessa tjänster inrättas fr. o. m. den 1 januari 1961.

I samtliga fögderier kommer den allmänna varuskatten, oavsett om särskild taxeringsnämnd redan finns inrättad eller ej, att medföra visst arbete utöver vad som föranledes av inkomsttaxeringen. Merarbetet är dock begränsat och torde icke motivera någon utökning av den fasta personalen.

Riksskattenämnden. Såsom jag tidigare föreslagit bör riksskattenämnden fungera som centralt organ för den allmänna varuskatten. För att nämnden skall kunna fullgöra därmed sammanhängande arbetsuppgifter erfordras en förstärkning av nämnden. Jag har därför förordat, att nämnden tillföres ytterligare sex ledamöter, av vilka en i egenskap av vice ordförande avses skola i allmänhet leda sammanträdena i varuskatteärenden och under ordförandens överinseende fullgöra på denne ankommande uppgifter i det löpande arbetet i fråga om denna skatt. Ersättning till de nya ledamöterna och suppleanter för dessa bör utgå efter motsvarande grunder som gäller för nämndens nuvarande ledamöter och suppleanter. Med hänsyn till omfattningen av den nye vice ordförandens arbetsuppgifter bör dock ersättningen till denne bestämmas något högre än vad som gäller för den hittillsvarande vice ordföranden. Den ökade arbetsbelastning som varuskatteärendena kommer att medföra för nämndens ordförande bör även föranleda en uppräknig av dennes ersättning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma ersättningarnas storlek.

Jag har i det föregående tillstyrkt att inom riksskattenämndens kansli inrättas en särskild varuskattebyrå och att i samband därmed den nuvarande kontrollbyrån förstärkes. Varuskattebyrån bör stå under ledning av en byråchef i lönegraden B 1. I avvaktan på närmare erfarenheter av byråns verksamhet torde byråchefen tills vidare böra erhålla extra ordinarie anställning. För biträde vid beredning och föredragning inför riksskattenämnden av varuskatteärendena bör inrättas en tjänst som förste byråsekreterare i lönegraden Ae 21. Behov synes därjämte föreligga av särskilda arvodesavlönade föredragande. För detta ändamål bör för första verksamhetsåret beräknas ett belopp av 60 000 kronor. Å kontrollbyrån bör inrättas två byrådirektörstjänster, en i lönegraden Ae 26 och en i Ag 26. För att täcka behov av skrivpersonal bör inrättas tre tjänster som kontorsbiträde i reglerad befodringsgång.

Utökningen av riksskattenämndens organisation, såväl i fråga om ledamöter som beträffande kanslipersonalen, bör genomföras snarast möjligt efter det riksdagen beslutat över de nu framlagda förslagen.

Tullverket. Allmän varuskatt som skall utgå å importerade varor avses, såsom tidigare anförts, skola uttagas genom tullverkets försorg. Tullverket torde härigenom få visst merarbete. Omfattningen härav synes dock för närvarande icke kunna närmare bedömas. Skulle skatteuppbörden föranleda ökat personalbehov eller behov av ökade anslag till omkostnader, får frågan härom upptagas senare efter anmälan av generaltullstyrelsen.

Kostnadsberäkningar. Jag övergår nu till kostnadsberäkningarna i anledning av den i det föregående tillstyrkta personalorganisationen och vad därmed äger samband. För att belysa kostnadernas storlek torde det därvid vara lämpligt att till en början beräkna desamma under det första år (1961) då organisationen fungerar helt med såväl preliminär skatteuppbörd som efterföljande taxering.

Under år 1961 kan kostnaderna — efter nu rådande löneläge — beräknas sålunda

riksskattenämnden, löner och arvoden	250 000	kronor
» , omkostnader	20 000	»
överståthållarämbetet och länsstyrelserna, löner	3 750 000	»
» » » , resekostnader	200 000	»
» » » , övriga omkostnader	400 000	»
häradsskrivarna, löner	400 000	»
» , omkostnader	40 000	»
ersättning till städer med egen uppbördsförvaltning, taxeringsnämndsordförande m. fl.	1 000 000	»
ersättning till postverket	200 000	»
sammanlagt	<u>6 260 000</u>	kronor

eller i avrundat tal 6 300 000 kronor. Anmärkas kan att ersättningen till städer med egen uppbördsförvaltning föranledes av det ökade personalbehov, som uppkommer hos de lokala skattemyndigheterna i dessa städer liksom i fögderierna.

Såsom framgått av det tidigare anförda är det för närvarande inte möjligt att exakt ange, i vilken omfattning länsstyrelserna och överståthållarämbetet bör utbyggas för att man skall kunna åstadkomma en fullt effektiv varuskattekontroll. Antalet tjänster bör nämligen anpassas med hänsyn till de erfarenheter som vinnes efter den första utbyggnaden av personalorganisationen.

Med hänsyn härtill kan någon mera preciserad beräkning av kostnaderna för varuskattekontrollen på längre sikt inte för närvarande framläggas. Med utgångspunkt från kostnadsberäkningarna för år 1961 kan emellertid årskostnaderna vid fullt utbyggd organisation uppskattas till i runt tal 10 milj. kronor.

I de nu angivna kostnaderna ingår inte pensioneringskostnader och inte heller lokalkostnader.

Medelsbehovet för budgetåret 1959/60

För häradsskrivarna, städer med egen uppbördsförvaltning och taxeringsnämnderna uppkommer inga av den allmänna varuskatten föranledda kostnadsökningar under innevarande budgetår. Icke heller torde fråga uppkomma om någon utbetalning under budgetåret till postverket för dess medverkan i skatteuppbörden. Däremot kan under detta budgetår uppkomma vissa kostnader för upprättande, tryckning och distribution av blanketter m. m. Dessa kostnader torde få bestridas från förslagsanslaget till Kostnader för årlig taxering m. m.

Övriga kostnadsökningar, som uppkommer redan under innevarande budgetår, avser avlönings- och omkostnadsanslagen till riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna.

Med hänvisning till vad jag i det föregående förordat i fråga om nya tjänster m. m. beräknar jag för innevarande budgetår en ökad belastning på dessa myndigheters avlöningsanslag med i runt tal 2 200 000 kronor. Jag avser att i det följande föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen begära medgivande, att den i avlöningsstaten för riksskattenämnden ingående anslagsposten till Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må överskridas med högst 94 000 kronor. Därest riksdagen inte har någon erinran mot de av mig förordade personalförstärkningarna, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att medge erforderliga överskridanden av övriga, förslagsvis betecknade anslagsposter i respektive avlöningsstater.

Några säkra hållpunkter för en beräkning av den ökade anslagsbelastningen under innevarande budgetår på riksskattenämndens, överståthållarämbetets och länsstyrelsernas omkostnadsanslag föreligger inte. Med ledning av belastningen för budgetåret 1958/59 på motsvarande anslagsposter i länsstyrelsernas omkostnadsstat beräknar jag emellertid för sjukvård 5 000 kronor samt för reseersättningar 100 000 kronor. Beräkningen av sistnämnda post är något osäker på grund av ovissheten i vad mån kostnader kommer att uppstå för tjänstgöringstraktamenten och ersättningar för flyttningskostnader. I fråga om expenser beräknar jag vidare 750 000 kronor för vissa engångskostnader — varav 180 000 kronor för möbler, 140 000 kronor för registerskåp m. m., 370 000 kronor för kontorsmaskiner och 60 000 kronor för telefoner — samt 200 000 kronor för ökning av de löpande omkostnaderna. Totalt skulle således för expenser erfordras 950 000 kronor och för omkostnadsanslagen i deras helhet ($5\ 000 + 100\ 000 + 950\ 000 =$) 1 055 000 kronor eller avrundat 1 100 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen inte har någon erinran häremot, medge de överskridanden av respektive myndigheters omkostnadsanslag som kan komma att föransledas av nu nämnda kostnader.

VIII. Detaljmotivering

I enlighet med vad här anförts har inom finansdepartementet utarbetats erforderliga författningsförslag. Till den nya skatteförfattningen, vilken synes böra benämnas förordning om allmän varuskatt, ansluter sig förslag till ändringar i taxeringsförordningen och förordningen om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor. Såsom tidigare nämnts erfordras därjämte en komplettering i sekretesslagen.

Beträffande utformningen av de olika bestämmelserna kan i huvudsak hänvisas till det förut sagda. Härutöver torde ytterligare böra nämnas följande.

Förslaget till förordning om allmän varuskatt

Såsom förut nämnts innehåller kommittébetänkandet utkast till en förordning om allmän varuskatt enligt kommitténs detaljhandelsalternativ. Den av mig föreslagna utformningen av den allmänna varuskatten ansluter sig i sina huvuddrag till nämnda alternativ. En omarbetning av kommitténs utkast har varit erforderlig främst med hänsyn till den ändrade uppläggning av beskattningsförfarandet, bl. a. den mera direkta anknytning till förfarandet vid inkomstbeskattningen, som jag förordat. I sistnämnda hänseende har omarbetningen i huvudsak gjorts med ledning av bestämmelserna i taxerings- och uppbördsförordningarna.

1 §.

Försäljning till turister och andra som mera tillfälligt uppehåller sig inom riket omfattas av bestämmelserna i förordningen, även om den slutliga konsumtionen äger rum utomlands. Motsvarande gäller beträffande tjänsteprestationer.

2 §.

Bestämmelserna rörande jordbrukarnas egenförbrukning och direktförsäljning av hemmaproducerade alster skulle enligt kommitténs förslag upptagas i en särskild förordning. Enligt min mening synes det emellertid mera ändamålsenligt att låta föreskrifterna härom ingå i varuskatteförordningen. Med hänsyn till den från huvudreglerna något avvikande utformningen av beskattningsförfarandet för jordbrukarna, som jag föreslagit, kommer förordningens bestämmelser icke i alla avseenden att bli tillämpliga för nämnda skattskyldiga. I förevarande paragraf har därför föreskrivits att huvudreglerna skall tillämpas å jordbrukare endast i den mån så särskilt sägs. De speciella bestämmelserna om jordbrukarnas beskattning återfinnes i 62—66 §§.

3 §.

I fråga om beskattningen vid införsel till riket har jag föreslagit ett särskilt förfarande, innebärande att skatten skall uttagas av tullverket i den ordning som gäller beträffande tull. Huvudreglerna i varuskatteförordningen blir därför endast delvis tillämpliga å importbeskattningen. Bestämelse härom har intagits i förevarande paragraf. De särskilda föreskrifterna rörande importen har upptagits i 67—70 §§.

5 §.

Den allmänna varuskatten torde i och för sig även utan särskilt stadgande vara att hänföra till sådan speciell skatt eller avgift till det allmänna, för vilken jämlikt 22 § 1 mom. och 29 § 1 mom. kommunalskattelagen avdrag må ske från bruttointäkt av jordbruk eller rörelse. Med tanke på det nära sambandet mellan direkt skatt och varuskatt i fråga om förfarandet har det emellertid ansetts lämpligt att — på sätt skett i de olika förordningarna om investeringsavgift — införa en uttrycklig föreskrift i ämnet, varvid tillika bör utsägas, att i den mån restitution, avkortning eller avskrivning sker av allmän varuskatt, för vilken avdrag tidigare medgivits, motsvarande belopp skall utgöra skattepliktig intäkt vid inkomsttaxeringen.

6 §.

Hänvisningen till taxeringsförordningens terminologi innebär bl. a. att enligt varuskatteförordningen med länsstyrelse förstås jämväl överståthållarämbetet.

7 §.

Den i förevarande paragraf inrymda befogenheten att medgiva befrielse från skatt innefattar givetvis även rätt att delvis befria från skatt.

I vissa fall innebär det ur administrativ synpunkt en onödig omgång att Kungl. Maj:t förbehålles prövningsrätten. Detta gäller framför allt, då en fast praxis i fråga om skattebefrielse eller skatteåterbäring utbildats genom ett flertal beslut av Kungl. Maj:t i likartade ärenden. Med anledning härav har i förevarande paragraf stadgats möjlighet för Kungl. Maj:t att delegera beslutanderätten i nämnda frågor.

Om Kungl. Maj:t åt annan myndighet uppdrager att pröva frågor enligt denna paragraf, blir myndighetens beslut i sådana frågor att se som ett utflöde av den åt Kungl. Maj:t inrymda befogenheten att meddela skattebefrielse. Besvär i dessa frågor bör därför inte anföras i skattedomstolarna utan hos Kungl. Maj:t i statsrådet.

Den myndighet till vilken det närmast torde finnas anledning för Kungl. Maj:t att delegera beslutanderätten i hithörande frågor synes vara riks-skattenämnden eller, i fråga om införsel till riket, generaltullstyrelsen.

8 §.

Införandet av den allmänna varuskatten påkallar, förutom utarbetande av vissa till denna beskattning direkt anknutna blanketter och längder, även

någon omredigering bl. a. av formuläret till självdeklarationens jordbruksbilaga. Jag återkommer till sistnämnda fråga under 65 §.

10 §.

Kommittén har upptagit de enligt kommitténs förslag från skatteplikt undantagna varorna i en vid varuskatteförordningen fogad särskild förteckning. Vid upprättandet av departementsförslaget har det ansetts lämpligare att intaga undantagsbestämmelserna direkt i författningen.

Beträffande den närmare tillämpningen av de i 1 mom. intagna bestämmelserna om undantag från skatteplikt för vissa varor, torde det få ankomma på riksskattenämnden att där så blir erforderligt meddela bindande förklaringar.

Bestämmelsen i 2 mom. motsvarar 2 § 3 mom. omsättningsskatteförordningen och är självfallet icke avsedd att användas annat än i fråga om sådana smärre jämkningar i gränsdragningen mellan skattepliktiga och skattefria varor som påkallas av erfarenheter från tillämpningen.

11 §.

I omsättningsskatteförordningen ingick bland skattepliktiga tjänsteprestationer även förbättringsarbeten. Enär sådana arbeten får anses falla under begreppet ändring, har det icke ansetts erforderligt att särskilt nämna dessa arbeten i förevarande paragraf.

Om en vara är särskilt undantagen från beskattning, blir även reparation av sådan vara skattefri såväl i vad avser härför använt material som i fråga om det utförda arbetet.

12 §.

Enligt kommitténs förslag skulle, då flera personer är delägare i en rörelse och fråga är om handels- eller kommanditbolag, skatten för hela rörelsen redovisas av bolaget. Med hänsyn till att beskattningsförfarandet enligt departementsförslaget anknutits till förfarandet vid inkomstbeskattningen har det ansetts motiverat att här i stället tillämpa reglerna i kommunalskattelagen. Bestämmelse härutinnan har upptagits i 2 mom. av förevarande paragraf.

13 §.

Begreppen fast driftställe (13 § b) samt till driften hörande maskiner, inventarier och dylikt (13 § c) har samma betydelse som vid inkomstbeskattningen. Samma begrepp återfinnes i kommunalskattelagen. — Medan uttag ur rörelse i 12 § innebär att obeskattad vara lämnar varulager eller motsvarande för konsumtion i en eller annan form — direkt eller såsom inventarium — åsyftas i 13 § c) det fallet att ett inventarium försäljes, utrangeras eller på annat sätt helt lämnar rörelsen.

15 §.

Beträffande 1 mom. må anmärkas, att i beskattningsvärdet icke skall inräknas betjäningssavgifter och liknande (drickspengar), i den mån dessa debiteras gästerna särskilt. Dylika ersättningar ingår icke i rörelseidkarens omsättning.

Bestämmelsen i 2 mom. har tillkommit för att möjliggöra att den pris-höjning, som föranledes av den allmänna varuskatten, skall kunna uttagas i fråga om sådana varor beträffande vilka i annan författning stadgas att de vid försäljning till allmänheten skall betinga visst fixt pris.

Beskattningsvärdet vid tillhandahållande av vara skall — såsom framgår av 1 mom. — utgöra vederlaget med den allmänna varuskatten inräknad. Härav följer att denna skatt kommer att utgå även å eventuell punktskatt, som ingår i vederlaget för varan. Å andra sidan skall givetvis vid beräkning av punktskatten hänsyn icke tagas till den allmänna varuskatten. Bestämmelse i sistnämnda hänseende har upptagits i 3 mom.

16 och 17 §§.

Förevarande paragrafer med tillhörande anvisningar har utformats i nära anslutning till motsvarande bestämmelser i omsättningskatteförordningen.

Anmärkas kan, att förordningen i 16 § såsom det normala sättet att beräkna den skattepliktiga omsättningen anger att denna skall upptagas till vad som kontant influtit under redovisningsperioden. Denna metod torde nämligen var den enklaste för det stora flertalet detaljhandelsrörelser; omsättningsbeloppet kan i regel hämtas direkt från kassakontot. För rörelser, som i större utsträckning bedriver kreditförsäljning, står möjligheten öppen att erhålla länsstyrelsens tillstånd till redovisning efter bokföringsmässiga grunder. — I fråga om den i 17 § nämnda indirekta redovisningsmetoden hänvisas till den allmänna motiveringen.

18 §.

Såsom framgår av 12 § och anvisningarna till nämnda paragraf föreligger icke skattskyldighet vid försäljning till annan än konsument. Emellertid kan i vissa fall inträffa att allmän varuskatt utgår även vid sådan försäljning. Det torde här som regel endast vara fråga om inköp av mindre omfattning i detaljhandelsaffärer, där köparen behandlas som vanlig kund (konsument). En hantverkare inköper t. ex. i en sådan affär kompletteringsmaterial för sin rörelse och får därvid betala gängse butikspris, inklusive allmän varuskatt. För att undvika dubbelbeskattning i dylika fall har i 18 § införts möjlighet för köparen att vid beräkningen av sin skattepliktiga omsättning göra avdrag för vederlag varom nu är fråga. En förutsättning för avdragsrätt är att vederbörande genom sin bokföring eller på annat sätt kan styrka eller åtminstone göra troligt att den likvid han fått erlagga vid inköpet motsvarar konsumentpriset.

Motsvarande avdragsrätt bör även finnas för att undgå dubbelbeskattning i fråga om importerade varor. Givet är att avdragsrätt i detta fall icke bör ifrågakomma, om vederbörande kan erhålla restitution genom tullverket av den vid införseln erlagda allmänna varuskatten och alltså icke behöver vidkännas denna skatt.

19 §.

Enligt kommitténs förslag skulle som regel länsstyrelsen i det län, där den skattskyldige bedriver sin verksamhet, vara beskattningsmyndighet. Under omsättningsskattens tid var länsstyrelsen i det län, där den skattskyldige skulle taxeras till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, beskattningsmyndighet. Sistnämnda regel bör gälla även beträffande den allmänna varuskatten. Taxering till sådan skatt bör alltså ske i det län, där den skattskyldiges hemortskommun för beskattningsåret är belägen. Härav följer att även registreringen av de skattskyldiga bör ske hos länsstyrelsen i samma län.

Det bör ankomma på länsstyrelserna att utöva kontroll över att alla till allmän varuskatt skattskyldiga blir registrerade. Av särskild vikt är att sådan kontroll utövas i samband med skattens ikraftträdande. Med ledning av taxeringslängderna bör förtecknas sådana skattskyldiga, som kan antagas vara skattskyldiga även till allmän varuskatt. Till dessa skattskyldiga bör länsstyrelserna snarast möjligt sända ut blanketter till registreringsanmälan jämte erforderliga anvisningar.

Efter granskning av inkomna anmälningar åsättes registernummer, varefter registreringsplåtar stansas, registerkort upplägges, registreringsbevis utfärdas och deklarationsblanketter iordningställes.

21 §.

Redovisningen av den allmänna varuskatten avses skola ske genom postgirokontoret med tillämnande av hålkortssystem. Detta bygger på att ett 80-kolumners hålkort i standardformat ($18,7 \times 8,3$ cm) användes både som deklarationsblankett och som skatteinbetalningskort (se Bilaga 3). Den del av hålkortet, som utgöres av deklarationsblanketten, avskäres hos postgirokontoret efter kontroll av att deklarationens skattebelopp överensstämmer med det å inbetalningskortet angivna och översändes därefter till vederbörande länsstyrelse, medan återstoden av kortet utnyttjas för en hålkorts-nässig bokföring och redovisning av inbetald skatt.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, riksskattenämnden att fastställa formulär till deklarationsblanketter (se 8 §).

Föreskriften i 2 mom. motsvarar bestämmelserna i 22 § 2 mom. taxeringsförordningen och 10 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Innebörden av föreskriften är att envar — även om han själv anser att han icke är skattskyldig, t. ex. på grund av att han bedömer sin skattepliktiga försäljning vara av allenast ringa omfattning — bör

vara skyldig att efter anmaning lämna deklARATION, så att därav kan bedömas om och i vilken omfattning han är skattskyldig.

25 §.

Taxeringsintendentens åligganden i fråga om taxeringen till allmän varuskatt har ansetts böra särskilt angivas i förevarande paragraf (jfr 24 §). Motsvarande åligganden i fråga om redovisningen av preliminär skatt har upptagits i 41 §.

27 §.

Till ledning för taxeringsnämndernas verksamhet skall länsstyrelserna till nämnderna överlämna inkomna deklARATIONER och övriga för taxeringen erforderliga handlingar, t. ex. upprättade granskningspromemorior.

Tidpunkten när handlingarna senast skall ha överlämnats — den 15 april — har valts bl. a. med hänsyn till att, om räkenskapsåret utgår först under februari månad, sista deklARATIONEN för nämnda år skall avlämnas först under mars månad. Även det förhållandet, att många skattskyldiga har tid på sig till den 31 mars med avlämnandet av sin allmänna självdeklARATION, har beaktats vid tidsangivningen. Lämpligt är dock att länsstyrelserna överlämnar taxeringsmaterialet till taxeringsnämnderna så tidigt som möjligt.

29 §.

Taxeringsförelösningsbestämmelser om skönsmässig taxering vid bristande taxeringsunderlag avses skola tillämpas även i fråga om den allmänna varuskatten såväl vid taxering som vid fastställande av preliminär skatt. I fråga om taxeringen har särskild föreskrift härom ansetts böra intagas i förevarande paragraf. Beträffande den preliminära skatten har i 41 § hänvisats till 29 §.

32 §.

Om den mellankommunala prövningsnämnden enligt reglerna i taxeringsförelösningsbestämmelserna skall upptaga besvär rörande den skattskyldiges taxering till statlig inkomstskatt följer av förevarande paragraf, att även varuskatt-taxeringen skall prövas av den mellankommunala nämnden. Det allmännas talan föres därvid av det allmänna ombudet hos nämnden. Kontrollen över preliminär allmän varuskatt verkställs däremot på vanligt sätt inom länsstyrelsen i det län, där den skattskyldiges hemortskommun är belägen.

34 §.

Andra stycket, som har förebild i tidigare förordningar om investeringsavgift, har närmast tillkommit för att en skattskyldig, som överklagat sin inkomsttaxering och fått denna ändrad, icke skall behöva lida rättsförlust därför att han försummat att samtidigt anföra besvär över varuskatt-taxeringen. Stadgandet bör tillämpas endast när fråga är om mera betydande ändringar i taxeringen.

35 §.

Taxeringsförordningens bestämmelser om eftertaxering bör i huvudsak gälla även beträffande den allmänna varuskatten. Enligt nämnda bestämmelser må eftertaxering ej åsättas, om vad som undgått taxering är att anse såsom ringa. I överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning har därutöver i 35 § stadgats, att eftertaxering ej heller må ske om detta med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt (jfr bevillningsutskottets betänkande nr 3 år 1959 s. 33).

36 §.

Deklarationsgranskning och annan skattekontroll med avseende å den allmänna varuskatten skall förekomma icke endast inom taxeringsnämnderna under taxeringsarbetet utan även, närmast under löpande beskattningsår, å länsstyrelserna. För länsstyrelserna och taxeringsnämnderna erforderliga föreskrifter om denna deklarationsgranskning och skattekontroll, motsvarande taxeringsförordningens bestämmelser härom, har ansetts böra sammanföras i ett särskilt kapitel om skattekontroll (kap. 8).

37 §.

Denna paragraf motsvarar 39 § 2 mom. taxeringsförordningen och 11 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Rätt att utfärda anmaning i fall, som avses i denna paragraf, har såsom framgår av 44 § ansetts böra tillkomma endast taxeringsintendenten i länet. Skyldighet för rörelseidkare, varom här är fråga, att tåla taxeringsrevision täcks av bestämmelserna i 42 §.

41 §.

Här har införts föreskrifter om den förberedande granskningen å länsstyrelsen av inkomna deklARATIONER och skatteredovisningar. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen är det avsett att detta arbete skall utföras under ledning av föreståndaren för varuskattekontoret, vilken därvid skall ha befogenhet som taxeringsintendent.

För att erhålla underlag för snabb uppdebitering och indrivning, därest skattskyldig underlåter att deklarerera, har kommittén i sitt författningsutkast (11 §; jfr specialmotivering å s. 252 i betänkandet) föreslagit skyldighet för skattskyldig att, om deklARATION icke avlämnas, likväl inom förfallotiden inbetala skatt med visst belopp. Den av kommittén föreslagna metoden synes mindre ändamålsenlig. I förevarande paragraf har i stället föreskrivits (1 mom. tredje stycket) att i angivet fall en skälighetsupp-skattning skall göras av den skattepliktiga omsättningen och skatten fastställas med ledning därav. Jfr vad som anförts under 29 §.

42 §.

Här har införts bestämmelser om taxeringsrevision i huvudsaklig överensstämmelse med taxeringsförordningens motsvarande bestämmelser. Andra stycket i förevarande paragraf har utformats med ledning av 9 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Det må framhållas, att varje taxeringsrevision bör utföras under hänsynstagande till ändamålet med revisionen och till den därav berördes intresse att icke besvärmas mer än nödigt (jfr prop. nr 160 år 1955 s. 124 och bevillningsutskottets betänkande nr 3 år 1959 s. 29). Särskilt torde detta böra beaktas, då fråga uppkommer om taxeringsrevision hos annan än skattskyldig. Det sagda torde även böra uppmärksammas vid tillämpning av 37 §.

Beträffande stadgandet, att den hos vilken taxeringsrevision sker är skyldig att för granskning av handlingar och varulager lämna granskningsmannen nödigt biträde, må anmärkas att, om sådant biträde anses erforderligt, det självfallet bör tillses att vederbörande företagare därvid åsamkas minsta möjliga kostnader (jfr nyssnämnda utskottsbetänkande s. 29).

43 §.

Enligt 30 § omsättningsskatteförordningen ägde ordföranden och ledamöterna i den centrala omsättningsskattenämnden samt hos nämnden anställda tjänstemän rätt att taga del av uppgift, som avgivits till ledning för beräkning av allmän omsättningsskatt, ävensom i förekommande fall av självdeklaration som avgivits till ledning vid årlig taxering.

Liknande författningsföreskrift har icke ansetts erforderlig i varuskatteförordningen. Rätt för riksskattenämndens ledamöter och tjänstemän att taga del av självdeklaration för årlig taxering får anses inrymd i föreskriften i 50 § 1 mom. sjätte stycket taxeringsförordningen att självdeklaration skall tillhandahållas de myndigheter, vilka i och för sin verksamhet bör erhålla del därav. Av hänvisningen i 43 § varuskatteförordningen till 50 § taxeringsförordningen följer att nämndens ledamöter och tjänstemän äger taga del jämväl av deklaration för allmän varuskatt.

45 §.

Denna paragraf motsvarar 14 § omsättningsskatteförordningen.

46 §.

Det är avsett att skatten skall inbetalas samtidigt med att deklaration för redovisningsperioden avlämnas. Deklarationsskyldigheten och vad därmed sammanhänger har jag tidigare behandlat. Därvid har jag bl. a. föreslagit att skattskyldiga, som fått tillstånd till s. k. indirekt redovisning, skall efter avslutat räkenskapsår avgiva viss tilläggsdeklaration. På liknande sätt hade enligt omsättningsskatteförordningen sådan skattskyldig att efter räkenskapsårets utgång avlämna särskild tilläggsuppgift. Samtidigt skulle den skattskyldige inbetala felande belopp, därest enligt tilläggsupp-

giften den skatt, som belöpte på hela den skattepliktiga omsättningen under räkenskapsåret, uppgick till högre belopp än som tidigare erlagts. Den felande skatten torde dock i allmänhet icke uppgå till större belopp. Det har därför icke ansetts erforderligt att i fråga om den allmänna varuskatten föreskriva omedelbar inbetalning av felande skatt. Beloppet bör kunna uttagas i form av kvarstående skatt efter slutförd taxering och debitering av den slutliga varuskatten.

På varje redovisningsperiod eller — då vid brutet räkenskapsår två deklARATIONER avlämnas — del av redovisningsperiod belöpande skatt bör inbetalas i jämna krontal, så att överskjutande öretal bortfaller. Uppgår skattebeloppet icke till tio kronor, synes detsamma icke behöva erläggas. Huruvida skatten i stället skall erläggas senare i form av kvarstående skatt blir beroende på omsättningen under den övriga delen av året och avgöres vid slutskattedebiteringen.

47 §.

Sådan preliminär allmän varuskatt, varom förmäles i denna paragraf, bör liksom preliminär allmän varuskatt enligt 46 § utföras i helt antal kronor. Särskild författningsföreskrift härom synes icke erforderlig.

49 §.

Särskild föreskrift erfordras icke om att slutlig allmän varuskatt skall påföras i helt antal kronor. Då den skattepliktiga omsättningen skall angivas i jämna hundratal kronor (28 §), följer automatiskt att skattepåföringen kommer att ske i helt antal kronor.

51 §.

Av samma skäl som anförts under 49 § erfordras icke heller i förevarande paragraf särskild föreskrift om skattepåföring i helt antal kronor. Vid uppdelning av skatten på flera inbetalningstillfällen bör tillses att skatten för varje inbetalningstillfälle påføres i hela krontal. Författningstexten är så utformad att hinder i och för sig ej möter för sådan uppdelning av skatteinbetalningarna.

59 §.

Erinras bör att uppbördsåret enligt uppbördsförordningen avser tiden fr. o. m. mars månad ett år t. o. m. februari månad nästföljande år. Samma tidsberäkning blir tillämplig även vid den allmänna varuskatten, t. ex. i fråga om preskriptionsbestämmelserna.

60 §.

I överensstämmelse med vad jag föreslagit i fråga om erläggande av kvarstående allmän varuskatt (50 §) har i 60 § 1 mom. stadgats att restitution icke skall ske av belopp understigande tio kronor.

Därest under det förberedande granskningsarbetet å länsstyrelsen fram-

kommer att preliminär allmän varuskatt erlagts med för lågt belopp, skall uppdebitering ske av det felande beloppet. Konsekvensen kräver att, om skattskyldig befinnes ha betalt in för mycket skatt, han får tillbaka det för mycket erlagda beloppet. Detsamma bör gälla då, genom ändringsbesked av taxeringsintendenten eller genom beslut av länsstyrelsen i besvärsmål, uppdebiterad preliminär allmän varuskatt nedsättes. Återbetalning av mindre belopp bör dock kunna anstå i avbidan på debiteringen av den slutliga skatten och avräkningen mot den preliminära skatten. Liksom i fråga om uppdebitering av preliminär allmän varuskatt bör i författningstexten icke fastställas något visst lägsta belopp, under vilket återbetalning ej skall ske. Det torde även här få ankomma på riksskattenämnden att lämna länsstyrelserna vägledande anvisningar.

65 §.

Förfarandet vid taxering till allmän varuskatt av jordbrukare är i princip detsamma som beträffande rörelseidkare. Den skillnaden föreligger dock att, när det gäller renodlade jordbrukare, de vanliga lokala taxeringsnämnderna och icke de särskilda nämnderna i regel kommer att taga befattning med taxeringen till allmän varuskatt. Därest jordbrukare har att erlägga allmän varuskatt jämväl för rörelse, som bedrivs vid sidan av jordbruket, skall skilda taxeringar åsättas för de olika förvärvskällorna. Sådan skattskyldig skall taxeras av särskild taxeringsnämnd. Taxeringen till allmän varuskatt för den skattepliktiga omsättningen i jordbruksdriften skall därvid införas i inkomstlängden, medan taxeringen för rörelsen införes i varuskattelängden (30 §).

Enligt kommitténs förslag skulle jordbrukarna vid den allmänna självdeklarationen foga särskild uppgift angående ianspråktaga skattepliktiga jordbruksprodukter. Detta synes enligt min mening icke vara erforderligt. Därest viss mindre omredigering verkställes av formuläret till självdeklarationens jordbruksbilaga, bör taxeringsnämnderna med ledning av bilagans innehåll kunna direkt fastställa den skattepliktiga omsättningen.

En riktig taxering till allmän varuskatt för jordbruksprodukter förutsätter en riktig inkomsttaxering. Erforderlig taxeringskontroll kan därför inriktas enbart på inkomsttaxeringen. Särskilda föreskrifter om kontrollåtgärder avseende den allmänna varuskatten behövs sålunda ej, liksom behov icke heller föreligger att i författningstexten hänvisa till förordningens kapitel om skattekontroll. Motsvarande gäller ansvarsbestämmelserna.

66 §.

Medan rörelseidkare skall ha att erlägga preliminär allmän varuskatt i anslutning till de olika redovisningsperioderna, skall preliminär sådan skatt icke utgå för den skattepliktiga omsättningen i jordbruksdrift. I sistnämnda fall skall den allmänna varuskatten uttagas i efterhand genom att påföras den vanliga debetsedeln å slutlig skatt.

Debitering av allmän varuskatt för jordbruksprodukter, varom här är

fråga, bör följa reglerna i uppbördsförordningen för debitering av statlig inkomstskatt. Debiteringen bör sålunda ankomma på den lokala skattemyndigheten.

68 §.

Frågan om skattefrihet enligt den i andra stycket under a) upptagna undantagsbestämmelsen regleras av stadgandena i 12 § och anvisningarna därtill. Det bör ankomma på generaltullstyrelsen att i mån av behov utfärda närmare anvisningar angående sättet för styrkande av sådana förhållanden som kan medföra frihet från erläggande av skatt vid införsel.

72 §.

Med riksskattenämndens befogenhet att meddela bindande förklaringar bör uppenbarligen följa rätt för nämnden att ändra eller upphäva tidigare lämnade sådana förklaringar (jfr beträffande den allmänna omsättningskatten prop. 1945: 12 s. 16). Särskilt stadgande härom torde icke vara erforderligt.

75—77 §§.

Här intagna straffbestämmelser har utformats med ledning av motsvarande bestämmelser i taxeringsförordningen.

78 §.

Enligt 123 § taxeringsförordningen må vite ej bestämmas under 100 kronor eller över 5 000 kronor. I 124 § samma förordning stadgas bl. a. att det ankommer på länsstyrelsen att efter anmälan av taxeringsintendent förordna om uttagande av vite. Dessa och övriga föreskrifter om vite i nämnda författningsrum bör äga motsvarande tillämpning då fråga uppkommer om uttagande av vite enligt varuskatteförordningen. Jfr 12 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

79 §.

Har taxeringsintendent meddelat beslut om påförande av preliminär allmän varuskatt bör, såsom jag tidigare förordat, sådant beslut kunna överklagas. Länsstyrelsens beslut med anledning av besvären bör däremot icke kunna överklagas.

80 §.

Genom hänvisningen i 32 § till bl. a. taxeringsförordningens bestämmelser om taxeringsbesvär har besvärfrågorna i mål rörande taxering till allmän varuskatt fått sin författningsmässiga reglering. Detsamma gäller besvär över meddelade förhandsbesked genom hänvisningen i 73 § till motsvarande bestämmelser i förordningen om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor.

Även i vissa andra fall än som sägs i 79 § skall länsstyrelsens beslut icke kunna överklagas; se t. ex. 42 § jämförd med 56 § 4 mom. taxeringsförordningen och 37 § jämförd med 39 § 4 mom. samma förordning.

Där icke direkt i varuskatteförfordningen finnes stadgat att talan ej må föras över beslut av länsstyrelse, skall sådant beslut kunna överklagas i kammarrätten. Närmast gäller detta uppbördsfrågor. Motsvarande bestämmelser om besvär i uppbördsfrågor enligt uppbördsförfordningen återfinnes i 86 § nämnda förordning. I detta författningsrum finnes vissa ärendegrupper angivna, där besvär till kammarrätten ej skall få anföras. Liknande begränsning synes icke böra införas i fråga om ärenden angående allmän varuskatt. Till skillnad från uppbördsärendena enligt uppbördsförfordningen, där länsstyrelsen har att pröva besvär över beslut fattade av lokal skattemyndighet, är länsstyrelsen första instans i uppbördsfrågor rörande allmän varuskatt, t. ex. i ärenden om anstånd med inbetalning av sådan skatt.

Besvärstiden till kammarrätten i här avsedda mål bör vara den numera allmänt tillämpade om tre veckor. Över utslag av kammarrätten bör besvär kunna få föras hos Kungl. Maj:t inom en besvärstid av två månader eller i mål rörande utdömande av vite tre veckor.

Författningstexten har i övrigt utformats med ledning av motsvarande bestämmelser i 86 § uppbördsförfordningen och 125 § taxeringsförfordningen.

Anvisningarna

till 1 §.

Med utrikes trafik förstås vad som enligt gällande tullförfattningar är att hänföra till sådan trafik.

till 6 §.

Taxering till allmän varuskatt avses skola ske i den kommun, där den skattskyldige skall taxeras till statlig inkomstskatt. Enligt 14 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt sker taxering till sådan skatt i hemortskommunen. Saknar skattskyldig hemortskommun, skall han taxeras i Stockholm. På motsvarande sätt bör i fråga om den allmänna varuskatten skattskyldighet föreligga i den skattskyldiges hemortskommun eller, om hemortskommun saknas, i Stockholm.

till 9 §.

Skatt för råvaror, halvfabrikat o. dyl. ifrågakommer i regel endast, om varorna säljes till den vilken är att anse som konsument, t. ex. byggmästare. Se härom 12 § och anvisningarna till nämnda paragraf.

till 11 §.

Försäljning av viss krigsmateriel till staten är skattefri jämlikt 10 §. Givetvis bör även tjänstprestation, t. ex. reparation, å sådan till staten försald krigsmateriel vara skattefri. Skattefrihet för tjänstprestation bör också gälla i fråga om staten tillhörig krigsmateriel som tillverkats i statlig regi. Vad sålunda bör gälla har angivits i andra stycket.

Med tanke på de särbestämmelser som i 18 § 2 mom. införts beträffande servering har detta begrepp erhållit en något snävare utformning än i kom-

mittens förslag. Sålunda kommer t. ex. gatuförsäljning av korv o. likn. att falla utanför och bli jämställd med diskförsäljning.

till 12 §.

Bestämmelserna om auktion överensstämmer med vad som gällde under omsättningsskattens senare tid (5 § andra stycket omsättningsskatteförordningen). De medför i praktiken att bl. a. vissa konsthandlare, som plägar anordna auktioner, blir skattskyldiga.

I fråga om andra fall av försäljning genom ombud av olika slag må framhållas att en agent, d. v. s. en person som säljer i huvudmannens namn eller för dennes räkning, normalt inte är att anse såsom skattskyldig. Huvudmannen äger givetvis inte vid beräkning av beskattningsvärdet göra avdrag för provision eller annan ersättning som utgått till agenten, lika litet som avdrag får ske för provisioner till handelsresande eller eljest för försäljningsomkostnader. I enlighet härmed kan exempelvis ett bokförlag bli skattskyldigt för böcker som säljes genom bokagent. Om emellertid en bokagent uppträder som självständig försäljare, torde skattskyldighet åvila honom förutsatt att rörelsen inte — såsom fallet kan vara med försäljning bland arbetskamrater o. likn. — är att anse som ringa.

Tveksamhet om skattskyldigheten kan uppkomma i åtskilliga andra fall, då en person uppträtt som mellanhand. En juvelerare kan t. ex. mottaga ett smycke för försäljning, varvid han anskaffar en köpare och låter köpet avslutas direkt mellan parterna mot att han själv uppbär provision. Försäljningen torde i dylikt fall som regel få anses ha skett i hans affärssamhet. Provisionen skall därvid inräknas i beskattningsvärdet. Vid handel med begagnade bilar förekommer ävenledes ofta — bl. a. med hänsyn till bilregistreringen — att affärshandlingarna utskrivs med förre och nye ägaren som direkta parter. Om förmedlaren därvid driver verksamhet, som kan betecknas som yrkesmässig, torde han i regel bli skattskyldig som säljare.

Bestämmelsen att försäljning till konsument skall anses föreligga, såvida det icke framstår som uppenbart att köparen ej är konsument i fråga om den vara försäljningen avser, motsvarar ett stadgande som återfinnes i 6 § sista stycket av kommitténs författningsutkast. Bestämmelsen innebär, att vederlaget skall inräknas i säljarens skattepliktiga omsättning och sålunda ingå i dennes skatteredovisning, om han ej med ledning av sin kännedom om köparen och den av köparen bedrivna verksamheten eller på grundval av mängden och beskaffenheten av de beställda varorna eller annorledes, t. ex. med stöd av upplysningar som köparen lämnat, med säkerhet kan bedöma, att skattskyldighet icke föreligger för den aktuella transaktionen.

Det är dock att märka att, om rörelseidkare inköper visst parti varor av samma slag för återförsäljning eller annat skattefritt ändamål, men säljaren har anledning antaga att köparen kommer att använda viss mindre del

av partiet för skattepliktigt ändamål, t. ex. för privat konsumtion, behöver säljaren icke göra någon uppdelning av varupartiet på skattefria och skattepliktiga försäljningar. Partiet får i sådant fall i sin helhet betraktas som försålt för skattefritt ändamål. I stället ankommer det på köparen att i sin skatte-redovisning såsom uttag ur rörelsen uppgiva den del av partiet, som han tagit i anspråk för skattepliktigt konsumtionsändamål.

Omfattar å andra sidan viss försäljning icke blott varor för återförsäljning utan även varor av annat slag, t. ex. investeringsvaror avsedda att nyttjas av köparen i dennes rörelse, har säljaren att göra en uppdelning av vad som är att hänföra till skattefria respektive skattepliktiga försäljningar.

Ikraftträdandebestämmelserna

Såsom angivits i den allmänna motiveringen bör beskattningen träda i kraft den 1 januari 1960, vilket innebär att taxering till allmän varuskatt skall äga rum första gången år 1961. Med tanke på att vissa skattskyldiga kan ha beskattningsår, som utgår efter årsskiftet 1959/60 men före den 1 mars 1960, och enligt huvudregeln sålunda skulle kunna undgå taxering för nämnda tid, bör det föreskrivas att 1961 års taxering till allmän varuskatt — eller i förekommande fall 1962 års taxering — i fråga om nu angivna skattskyldiga skall inbegripa jämväl tiden från nämnda årsskifte till beskattningsårets ingång. Av praktiska skäl bör denna regel dock icke gälla taxering av jordbrukares uttag eller direktförsäljning av egna jordbruksprodukter.

Enligt övergångsbestämmelserna till omsättningsskatteförordningen skulle förordningen icke äga tillämpning i fråga om försäljning m. m., varom före förordningens ikraftträdande slutits avtal, däri vederlaget blivit till beloppet fastställt. Det har ansetts motiverat med en liknande bestämmelse i varuskatteförordningen. En lämplig avgränsning är enligt min mening att man — i viss anslutning till tiden för propositionens framläggande för riksdagen — från varuskatteförordningens tillämpning undantager sådant tillhandahållande inom riket av vara eller tjänsteprestation, som skett före den 16 oktober 1959 eller varom före nämnda dag slutits skriftligt avtal däri vederlaget blivit till beloppet fastställt. Föreskrift härom har upptagits i andra stycket punkten 1 av ikraftträdandebestämmelserna. — Anmärkas kan att i andra fall skatt kommer att beräknas på alla varulikvider som sker efter årsskiftet 1959/60. — Självfallet bör den skattskyldige icke äga tillgodoräkna sig avdrag för rabatter o. dyl., som utges i efterhand under år 1960 men har avseende på likvider som skett före årsskiftet 1959/60 eller eljest enligt övergångsbestämmelserna är skattefria.

Förslaget till ändring i sekretesslagen

Enligt 17 § tredje stycket sekretesslagen får handlingar i ärenden, som avses i förordningen om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor, ej utan samtycke av den som sökt beskedet ut-

lämnas till annan tidigare än tjugu år från handlingens datum. Med hänsyn till behovet av motsvarande sekretess jämväl i fråga om handlingar i ärenden rörande förhandsbesked enligt varuskatteförordningen synes en komplettering böra ske av nyssnämnda författningsrum i sekretesslagen.

IX. Departementschefens hemställan

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

A) antaga inom finansdepartementet upprättade förslag till

1) *förordning om allmän varuskatt*;
2) *förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623)*;

3) *förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor*; och

4) *lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar*;

B) med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i det föregående, bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följer av det anförda; samt

C) medgiva, att den i avlöningsstaten för riksskattenämnden upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 94 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Kerstin Bothén

Översikt av det ekonomiska läget

Den internationella konjunkturutvecklingen

Under första halvåret 1959 kännetecknades det internationella konjunkturläget av en allmän förbättring. Den amerikanska bruttonationalproduktens volym steg med ca 5 procent från fjärde kvartalet i fjol till andra kvartalet i år bl. a. under intryck av en omfattande upplagring före den väntade stålstrejken. I Västeuropa kom konjunkturuppgången i gång på allvar under andra kvartalet och OEEC-områdets samlade industriproduktion blev då omkring 3 procent större än under första kvartalet (se tabell 1). Efterfrågestegringen i industriländerna riktade sig också mot råvaruländerna, vilkas exportvolym återhämtades påtagligt samtidigt som prisläget stabiliserades.

Den ekonomiska utvecklingen sedan halvårsskiftet synes ha inneburit en fortsatt allmän konjunkturförbättring. *Förenta staterna* utgör ett undantag såtillvida som stålstrejken medfört en minskning av den totala industriproduktionen med 4 procent från juni till augusti. I övrigt pekar dock efterfrågetendenserna även där på fortsatt expansion. Konsumtions- och investeringsenkäter tyder på stigande köplust. Prognoserna för företagsinvesteringarna har sålunda uppjusterats och investeringsnivån för 1959 väntas nu ligga mer än 9 procent högre än förra året (som i sin tur understeg 1957 års nivå med 17 procent). Stegningen antas fortsätta in på 1960. Å andra sidan torde en aktivitetsnedgång inom bostadsbyggandet komma att äga rum under senare delen av innevarande år bl. a. till följd av stigande finansieringssvårigheter. Även bortsett från den påfyllning av ställagren som kan väntas när stålproduktionen kommit i gång borde man kunna räkna med en fortsatt lageruppbyggnad eftersom produktion och omsättning hittills i allmänhet stigit snabbare än lagernivån; en viss nedgång i ökningstakten kan dock äga rum. Det avsevärda tillskott till totalefterfrågan, som de expanderande offentliga köpen utgjorde under 1958, synes nu i stort sett ha upphört. Även om delstaterna och kommunerna fortsätter att öka sina köp kan man på grund av en minskning i de federala utgifterna vänta en betydande avmattnings i den offentliga sektorns efterfrågan. På exportområdet, slutligen, har under sommaren den markerade nedgången vänts i en viss uppgång som torde fortsätta.

I *Storbritannien*, där produktionsuppgången under den förflutna delen av 1959 främst betingats av öknings i den privata konsumtionen och i andra hand exportuppsvinget räknar man med en fortsatt uppgång efter i stort sett samma linjer. Eftersom stegringen i hushållens disponibla inkomster under första halvåret varit större än deras konsumtion finns det utrymme för en fortsatt utgiftsexpansion även om — som troligt är — den starka ökningen i konsumentkrediterna skulle dämpas. Även i fråga om exporten, vars volym steg med 6 procent från första till andra kvartalet, väntas förbättringen fortsätta. Den tillbakahållande faktorn i den brittiska ekonomin är alltså jämt industriinvesteringarna. Den senaste enkäten är påtagligt pes-

Tabell 1. Industriproduktionen i vissa länder

Säsongrensande indextal: 1953 = 100

	1957	1958		1959			
	Hela året	1 halv-året	2 halv-året	1 kv.	2 kv.	Juli	Augusti
Belgien	123	115	115	113	117	121	
Danmark	121	120	122	123	127	134	
Frankrike	145	155	152	152	157		
Italien	138	139	143	148	151	154	
Nederländerna	126	125	128	133	137	138	
Norge	127	124	126	122	128	134	
Storbritannien	116	115	114	116	118	121	122
Sverige	119	120	120	122	121	123	
Västtyskland	147	151	153	156	159	158	162
Samtliga OEEC-länder ..	132	133	134	135	139		
Förenta staterna	107	97	103	108	114	114	111

Källor: OEEC, General Statistics samt den officiella statistiken för olika länder.

simistisk på den punkten, både vad gäller utvecklingen i år och under 1960. Å andra sidan pekar utvecklingen av byggnadsorderna och den inträdda stabiliseringen i verkstadsindustrins inhemska orderstock på en kommande långsam återhämtning. Investeringsuppgången inom handel och service-näringar, som beräknas uppväga hela nedgången i industriinvesteringarna i år, antas komma att avtaga under 1960. Även om näringslivets investeringar under 1959 knappast kommer att överstiga föregående års nivå torde man dock kunna räkna med en viss ökning för de *totala* investeringarna i byggnader och anläggningar genom ökning för bostäder och offentliga byggen.

Konjunkturdämpningen i Frankrike vändes under försommaren i en förnyad om än måttlig uppgång. Industriproduktionen, som i närmare ett halvår understigit nivån från ett år tidigare, har sedan maj legat över fjolårsnivån. Som det mest expansiva elementet framstår fortfarande exporten, som under de första sju månaderna i år visade en volymuppgång på ca 16 procent jämfört med samma tid 1958. Motsvarande förändring för importvolymen var 11 procent. Av allt att döma har den privata konsumtionen nu återhämtat den nedgång som ägde rum i början av 1959 som en följd av den väsentliga skärpningen av den ekonomiska politiken. Förutom den inträdda sysselsättningsförbättringen har den fortsatta ökningen i lönesatserna skapat förutsättningar härför. Enligt föreliggande prognoser skulle den totala konsumtionsvolymen bli närmare 4 procent större i år än 1958; ökningssiffran för andra halvåret kan antas bli närmare 6 procent. De privata företagsinvesteringarna i fasta anläggningar beräknas bli oförändrade jämfört med i fjol. De *totala* fasta investeringarnas volym väntas emellertid öka med omkring 2 procent i samband med en expansion inom främst den offentliga sektorn. De aktuella kalkylerna för 1959 års produktionsutveckling, vilka också går ut på att de senaste årens lagerökning skall upphöra, innebär sammanfattningsvis en ökning av bruttonationalprodukten med knappt 2 procent jämfört med 1958.

Sedan våren, då konjunkturuppgången ännu gav intryck av att bli relativt långsam, har den *västtyska* ekonomin expanderat kraftigt och är nu inne i en utpräglad högkonjunkturfase. Den reala bruttonationalprodukten, som

första kvartalet var ca 3 procent större än under samma tid 1958, har av allt att döma ökat sin stegringstakt under andra kvartalet. Myndigheternas prognoser för 1959 anger en volymuppgång på omkring 5 procent jämfört med föregående år. Förändringen mellan 1959 och 1960 bedöms bli av ungefär samma storleksordning. Det mycket starka efterfrågeuppsving som ligger bakom denna utveckling har i första hand hänfört sig till investeringarna och exporten. Investeringarna i byggnader och anläggningar beräknas ha varit omkring 11 procent högre under första halvåret 1959 än i fjol. Utvecklingen har medfört en betydande brist på arbetskraft, vilket torde framtvunga en avsakning i expansionstakten. Totalt för 1959 har ökningen i byggnadsverksamheten antagits bli 6—8 procent. Även om de faktiska maskininvesteringarna under första halvåret inte undergått någon mer markerad ökning har det sedan våren blivit allt tydligare att en mycket väsentlig investeringsuppgång är att vänta. Kapitalvaruindustriernas ordergång från hemmamarknaden var under andra kvartalet närmare en femtedel större än under samma period 1958. En övergång till svagt stigande lageruppbbyggnadstakt väntas också bidra till den allmänna efterfrågehöjningen. Industrins snabbt stigande ordergång från utlandet varslar om en fortsatt förstärkning av exportkonjunkturen. Årsprognosen går ut på en exportvolymökning på 11 procent jämfört med 1958.

Det ekonomiska läget i Förenta staterna och de större västeuropeiska länderna har, som framgått av det föregående, karakteriserats av stigande total efterfrågan; även i övriga västeuropeiska länder räknar man med en fortsatt efterfrågeexpansion. Att döma av tillgängliga indikatorer kan man knappast förutse någon avmattning under den närmaste framtiden förutsatt att inte ekonomisk-politiska åtgärder av överraskande styrka sätts in för att hejda expansionen (för Förenta staternas del får man också göra undantag för eventuella svarare verkningar av stålstrejken). Såväl den privata konsumtionen som den totala investeringsverksamheten och exporten är allmänt på väg uppåt. De frågetecken som man kan sätta för styrkan i konjunkturuppsvinget gäller i första hand de två sistnämnda grupperna. För exporten är huvudfrågan om råvaruländernas importkapacitet nu återhämtats varaktigt eller om förbättringen av den västeuropeiska exporten dit under andra kvartalet endast var tillfällig. Även om det är svårt att få en klar bild av dessa förhållanden kan man peka på vissa tendenser som tyder på att förbättringen skall fortsätta. Både den amerikanska och den västeuropeiska importen från de transoceaniska råvaruländerna har stigit samtidigt som råvaruprisläget stabiliserats; särskilt för det yttre sterlingområdet har utvecklingen varit positiv.

På investeringsidan kan man förmodligen vänta en viss successiv överflyttning av expansionskraften från bostadsbyggandet, som bl. a. kommer i kläm när kreditmarknadsläget stramas åt, till företagets fasta investeringar. Utvecklingen i Västtyskland och Förenta staterna pekar redan i denna riktning, medan man t. ex. i Storbritannien befinner sig på ett »tidigare» stadium med expanderande bostadsbyggande och påfallande stor tröghet hos företagets — i första hand industrins — investeringar. De offentliga investeringarna torde fortsätta att växa i flertalet länder. Den långsamma utmognaden av investeringsprojekten gör att denna expansion, som till stor del planlades som en konjunkturstödjande åtgärd i ett läge med i övrigt avtagande investeringsbenägenhet, kan komma att sammanfalla med uppgången inom andra investeringsområden. Så har i viss mån redan varit fallet i Västtyskland. Några tecken på en acceleration i den lagerpåfyllnad, som av allt att döma för närvarande bidrar till konjunkturuppgången i Västeuropa, finns knappast.

Inför den väntade efterfrågeexpansionen blir frågan i vad mån läget för de tillgängliga produktionsresurserna är sådant att man kan undgå överefterfrågan och vilka tendenser som just nu kan urskiljas på pris- och löneområdet. I samband härmed skall avslutningsvis den ekonomiska politiken i de viktigare länderna beröras något.

Som framgått av länderavsnitten har industriinvesteringarna i maskiner och anläggningar genomgående släpat efter i den allmänna konjunkturförbättringen, även om tecken på en kommande snabbare återhämtning finns på många håll. Detta förhållande ger uttryck för en kvarstående överkapacitet hos de befintliga anläggningarna, vilkas omfattning vuxit betydligt snabbare än totalproduktionen under senare år. Även med hänsyn till den produktionsökning som ägt rum sedan våren kan man, på basis av de gjorda beräkningarna av kapacitetsutnyttjandet i t. ex. Förenta staterna och Storbritannien, anta att det i dessa länder *totalt sett* finns utrymme för en ganska väsentlig ytterligare ökning av industriproduktionen. I andra länder — då framför allt Västtyskland, Danmark och Nederländerna — förefaller motsvarande utrymme vara betydligt mindre.

Arbetsmarknadsläget i Förenta staterna och Västeuropa har förbättrats avsevärt sedan vintern. Eftersom företagen i många fall friställde mindre arbetskraft än vad som svarade mot produktionsnedgången och näringslivets faktiska investeringar i fasta anläggningar i flera fall fortsatte att stiga under större delen av 1958, har dock en inte oväsentlig del av produktionsökningen i år kunnat äga rum utan nyanställning av personal. För flertalet länder har arbetslösheten legat högre i år än 1957. Detta förhållande, som delvis också sammanhänger med den totala arbetsstyrkans tillväxt, antyder att även arbetskraftsresurserna möjliggör en fortsatt produktionsexpansion. Undantag utgör i detta fall Danmark och Västtyskland där viss arbetskraftsbrist redan föreligger.

I Förenta Nationernas rapport om det ekonomiska läget i världen (World Economic Report 1958), som färdigställdes i våras, konstaterades det att fördelningen av den internationella likviditeten nu blivit sådan att man knappast kan vänta några hinder för en fortsatt produktionsexpansion härifrån. Denna åsikt styrks av utvecklingen av de olika ländernas valutatillgångar under de senaste månaderna. Med undantag för Västtyskland och Schweiz har förbättringen av valutaäget varit allmän i Västeuropa, ehuru mindre stark än under 1958. Detta beror delvis på stabiliseringen inom råvaruländerna, som av allt att döma kunnat öka sina reserver under loppet av 1959. Guldutflödet från Förenta staterna har visserligen fortsatt fram till hösten men dess omfattning har successivt minskat. Detta anses dock mera bero på att kreditorländerna i stället för guld mottagit kortfristiga fordringsbevis än på någon direkt förbättring av betalningsbalansen. Det västtyska bidraget till en jämnare fördelning av guld- och valutatillgångarna, som tagit sig uttryck i en minskning av den totala valutareserven med i runt tal 2 miljarder D-mark i år, sammanhänger i första hand med stegrad kapitalexport; detsamma gäller den schweiziska valutaavtappningen.

Utvecklingen på löneområdet influerades under 1958 av den allmänna efterfrågeavmattningen. Den genomsnittliga stegringen av timförtjänsterna i industrin från 1957 till 1958 var lägre än tidigare i de västeuropeiska länderna (med undantag för Frankrike) och Förenta staterna. Eftersom industriproduktionen per arbetstimme också minskade sin ökningstakt torde förändringen av lönekostnaden per produktenhet inte ha blivit påtagligt mindre än tidigare. Under innevarande år har lönestegringen fortsatt men fortfarande inte i nämnvärt uppdriven takt (se tabell 2). Några tydliga tecken på en förestående snabbare löneyftning föreligger knappast ännu. Sär-

Tabell 2. Konsumentprisernas och lönernas utveckling i vissa länder 1958 och 1959

	Procentuell förändring under respektive år			
	Konsumentpriser		Löner ¹	
	1958	1959 ²	1958	1959
Belgien	0	1	2	0 (t. o. m. april)
Danmark	2	0 (t. o. m. juli)	4	2 (t. o. m. 1 kv.)
Finland	4	0	5	4 (t. o. m. 2 kv.)
Frankrike	9	4	8	2 (t. o. m. april)
Nederländerna	-1	0 (t. o. m. juni)	3	0 (t. o. m. juni)
Storbritannien	2	-1	4	1 (t. o. m. juli)
Sverige	3	0	5	4 (t. o. m. maj)
Västtyskland	1	2	6	3 (t. o. m. maj)
Förenta staterna	2	1	4	2 (t. o. m. juli)

¹ I regel timförtjänster inom industrin.

² December 1958—augusti 1959.

Källa: Den officiella statistiken för olika länder.

skilt intressant är i detta hänseende den västtyska utvecklingen. Trots att arbetskraftsreserven av allt att döma nu är uttömd och den totala efterfrågan snabbt tilltar, synes takten i löneökningarna inte komma att stiga i någon större utsträckning under resten av detta år. Avtalsförhandlingarna inom skilda områden tyder dock på en höjning på litet längre sikt; löneglidningen torde också komma att spela en större roll.

Den påtagliga stabilitet, som präglat det allmänna prisläget i Västeuropa (se tabell 2) torde till största delen ha berott på förbättringen i bytesförhållandet gentemot de transoceaniska råvaruländerna, vilken neutraliserat de i och för sig måttliga inhemska prisstegringstendenserna från bl. a. tjänsteområdet. I förhållande till prisläget för ett år sedan har förändringen i råvarupriserna under sommaren varit obetydlig. På grund av rikliga lager och stor utnyttjad produktionskapacitet har den ökade råvaruförbrukning, som inträffat det senaste halvåret, i allmänhet inte medfört någon större prisstegring. Under den närmaste framtiden torde efterfråge-utbudsrelationerna inte förändras påtagligt varför de internationella råvarupriserna kan väntas förhålla sig relativt stabila. En viktig prisdämpande faktor utgör den planerade nedskärningen av de stora överskottslagren av strategiska råvaror i Förenta staterna och Storbritannien. Även om utvecklingen på råvaruprisområdet således hittills endast inneburit att de senaste årens prisfall förbyts i en stabilisering, innebär detta i och för sig en påfrestning på den västeuropeiska prisstabiliteten om inte produktivitetstegringen ökar. Löneutvecklingen visar, som tidigare beskrivits, ännu inga tydliga tecken på att accelerera. Den minskning av lönekostnaderna per produkt enhet inom industrin, som troligen uteblev i följd till följd av produktionsavmattningen, kan i stället antas ha ägt rum i år. Produktivitetsförbättringen har med andra ord skapat ett sådant utrymme för kostnadshöjningar för t. ex. råvaror att dessa inte behöver leda till prisstegringar. Med hänsyn till dessa förhållanden och till att en viss del av produktionskapaciteten ännu är utnyttjad borde man kunna räkna med att prisrörelserna totalt sett blir jämförelsevis små under den närmaste framtiden även om en uppåtriktad tendens gör sig gällande bl. a. till följd av den närmast trendmässiga prisstegringen på tjänsteområdet.

Medan den västeuropeiska prisstabiliseringen i första hand berodde på

prisnedgången för importerade råvaror synes motsvarande utveckling i Förenta staterna främst ha stått i samband med en sänkning av de inhemska jordbrukspriserna. Om man bortser från livsmedelsposten har konsumtionsprisnivån visat en oavbrutet stigande tendens under de senaste åren. När livsmedelspriserna började återhämtas i våras blev resultatet därför en successiv — om än svag — stegring av konsumentprisindex. Att döma av bl. a. partiprisstegringen för industrivaror — som inte har någon motsvarighet i Västeuropa — kan man räkna med en fortsatt uppåtriktad pristendens på konsumtionsområdet; förändringar i jordbrukspriserna kan dock även i fortsättningen i viss mån verka neutraliserande.

Den ekonomiska politiken i Förenta staterna har i allt högre grad utförats med hänsyn till prisstegringsriskerna. De federala utgifterna väntas sjunka med bortåt 2 miljarder dollar under innevarande budgetår jämfört med 1958/59; samtidigt beräknas inkomsterna stiga med omkring 9 miljarder dollar. Största delen av förra budgetårets underskott på 12,5 miljarder dollar skulle med andra ord komma att försvinna. Genom upprepade uppmaningar till parterna i stålkonflikten har administrationen vidare velat förhindra att konfliktens lösning ger upphov till prisstegringar. Kreditmarknadsläget har under en längre tid präglats av stigande efterfrågan på kapital, samtidigt som Federal Reserve's politik utmärktes av en stark restriktivitet. Den stegring i räntan på skattkammарväxlar, som inträffade när regeringens förslag att höja den lagstadgade räntenivån för den långfristiga offentliga upplåningen avvisades, utlöste i början av september en höjning av diskontot till 4 procent. Höjningen, som är den tredje under 1959, förde upp diskontot till den högsta nivån sedan 1930.

Med hänsyn till att konjunkturuppsvinget i Västeuropa kom igång senare än i Förenta staterna, är det naturligt att den ekonomiska politiken här i allmänhet ännu inte genomgått motsvarande skärpning. Detta hindrar inte att en viss åtstramning redan nu ägt rum både i fråga om budget- och kreditpolitiken i vissa länder. Exempel härpå är den västtyska diskontohöjningen från 2 3/4 till 3 procent i början av september, till stor del riktad mot den starka byggnadskonjunkturen, samt nedskärningen av de federala utgifterna i samma land. Också det danska diskontot har höjts (från 4 1/2 till 5 %). Det franska budgetförslaget för 1960 tar sikte på att begränsa utgiftsstegringen så att budgetunderskottet hålls kvar på samma nivå som i år. Samtidigt försöker man att genom olika direkta åtgärder åstadkomma prissänkningar på vissa industriprodukter. Ett annat led i de franska strävandena att åstadkomma prisstabilitet utgörs av den utvidgade liberaliseringen av importen bl. a. från dollarområdet. Över huvud taget är uppmärksamheten i de viktigare västeuropeiska länderna för närvarande i hög grad riktad mot prisnivån. Det gäller också i Storbritannien där den ekonomiska politiken i övrigt inte reviderats sedan budgeten lades fram i våras.

Den ekonomiska utvecklingen inom landet

Utrikeshandeln

Det internationella konjunkturuppsvinget har medfört en kraftigt ökad efterfrågan på svensk *export*. I den hittillsvarande utvecklingen har det speciellt varit det livliga bostadsbyggandet och omsvägningsen från lagerutömningen på skogsvaruområdet i köpareländerna som haft den största betydelsen ur svensk synpunkt. Framöver kan den nu började investeringsuppgången på maskinområdet väntas spela den främsta rollen. Under första

Tabell 3. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1957—1959

Procentuella förändringar

	1957— 1958	1958— 1959 prognos	1 halvåret 1958—1 halv- året 1959	2 halvåret 1958—2 halv- året 1959 prognos
Export värde	-2	+5	+6	+4
volym	-1	+7	+10	+4
pris	-2	-2	-3	-1
Import värde	-3	0	-5	+5
volym	+2	+2	-1	+4
pris	-5	-2	-4	+1
Bytesförhållande ..	+3	0	+1	-2

Anm. Genom att siffrorna avrundats brister de skenbart i överensstämmelse på några punkter.

halvåret låg totalt sett exportvärdet 6 procent och exportvolymen 10 procent över motsvarande period ett år tidigare (tabell 3). Den genomsnittliga ökningen under juli—augusti var ännu något större. En jämförelse med föregående år påverkas emellertid av att den internationella konjunkturavmattningen 1958 drabbade den svenska exporten hårdast under vår- och sommarmånaderna. Exportuppgången har huvudsakligast burits upp av produkter från skogsindustrin, som på grund av stora inneliggande lager kunde möta den stigande efterfrågan utan att öka produktionen. Sålunda ökade den volymmässiga utförelsen av sågade och hyvlade trävaror med ca 40, pappersmassa med ca 20 samt papper och papp med ca 10 procent. Betydande ökning har också registrerats för handelsfärdigt järn och stål. På verkstadssidan har främst den fortsatta expansionen i bilexporten varit framträdande. Exportminskningar har inträffat för bl. a. järnmalm och livsmedel.

Exporten kan väntas fortsätta på en hög nivå under resten av året även om ökningarna sannolikt kommer att bli mindre än under första halvåret. På grundval av material, som sammanställts av kommerskollegium, kan exportvolymen under andra halvåret beräknas bli 4 procent större 1959 än 1958. Då priserna nu befinner sig i svagt stigande upp mot fjolårsnivån kan även värdet av exporten för andra halvåret komma att överstiga motsvarande fjolårsnivå med 4 procent. Prisförbättringen torde främst komma trävarorna till del. Betydligt kraftigare exportökningar förutses under andra halvåret för papper och papp, handelsfärdigt järn och stål samt verkstadsprodukter. Bland de sistnämnda spelar bilarna en framträdande roll.

För helår räknat innebär kalkylerna att värdet av 1959 års export kommer att överstiga 1958 års med 5 procent men 1957 års med endast 2 procent. Den volymmässiga ökningen beräknas till 7 procent från 1958 och till 5 procent från 1957. Genomsnittsnivån för exportpriserna antas sålunda 1959 komma att ligga ett par procent under 1958 års nivå.

Den kraftiga expansionen för exporten har inte haft någon motsvarighet ifråga om importen. Denna visade i stället under första halvåret 1959 en nedgång med 1 procent i volym och 5 procent i värde jämfört med första halvåret 1958. Under januari—augusti var importen värdemässigt 2 1/2 procent mindre 1959 än 1958. Till största delen torde detta kunna förklaras dels av att en viss lagerförtäring troligen skett inom landet dels av att produktionen särskilt inom industrin ökat relativt obetydligt. Den milda vin-

Tabell 4. Betalningsbalansen 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958	1959 prognos	Därav: andra halvåret		
				1957	1958	1959 prognos
Export av varor, fob	11 062	10 807	11 300	5 724	5 709	5 875
Import av varor, cif	12 567	12 242	12 200	6 170	6 127	6 372
Handelsbalansens saldo ...	- 1 505	- 1 435	- 900	- 446	- 418	- 497
Sjöfartsnetto	+ 1 405	+ 1 250	+ 1 250	+ 710	+ 650	+ 650
Övriga tjänster m. m., netto	- 30	- 50	- 80	- 35	- 10	- 50
Bytesbalansens saldo	- 130	- 235	+ 270	+ 229	+ 222	+ 103
Kända kapitaltransaktioner..	- 33	- 11	- 70	- 27	+ 9	- 85
Valutareservens teoretiska förändring	- 163	- 246	+ 200	+ 202	+ 231	+ 18
Förskjutningspost	+ 236	+ 399	..	+ 34	+ 190	..
Valutareservens faktiska förändring	+ 73	+ 153	..	+ 236	+ 421	..

tern medförde dessutom en minskad import av främst flytande bränslen. Till den svaga volymmässiga förändringen medverkade vidare en ganska kraftig tillbakagång i införseln av särskilt bilar men även av övriga verkstadsprodukter. Dessa minskningar uppvägdes delvis av inte obetydliga ökningar i importen av järn och stål, jordbruksprodukter och kemiska produkter.

Fjolårets kraftiga prisfall för importvarorna, vilket upphörde kring årsskiftet, synes nu ha efterträtts av en dragning uppåt. De genomsnittliga importpriserna för andra halvåret 1959 torde komma att överstiga motsvarande för 1958 med 1 procent. Uppgången i den inhemska konjunkturen väntas medföra en volymmässig importökning från andra halvåret 1958 till andra halvåret 1959 med 4 å 5 procent. Importvärdet för perioden kommer därmed att stiga med 5 procent. De största ökningarna fördelar sig huvudsakligast på maskiner och apparater, järn och stål samt textilvaror. Även införseln av flytande bränslen väntas öka något. Räknat på helår väntas ingen större förändring i importvärdet från 1958 till 1959; bakom denna utveckling ligger en uppgång i importvolymen med 2 procent och en nedgång i den genomsnittliga prisnivån med 2 procent.

Ovanstående beräkningar av export och import pekar mot en förbättring i handelsbalansen med 500 miljoner kronor från 1959 till 1958. Förbättringen faller helt på första halvåret. Importöverskottet, som första halvåret 1957 och 1958 uppgick till 1 059 respektive 1 017 miljoner kronor, utgjorde under motsvarande period 1959 403 miljoner kronor. Som framgår av tabell 4 väntas handelsbalansen under innevarande halvår försämrans något jämfört med motsvarande tid de två senaste åren. Nettot av sjöfarten väntas i år bli lika stort som föregående år. Fraktsatserna synes ligga på en genomsnittligt lägre nivå i år, vilket emellertid torde uppvägas av en ökning i den aktiva handelsflottan. Det redan negativa nettot för övriga tjänster väntas öka ytterligare något.

Ovanstående kalkyler tyder sammantagna på ett positivt saldo för bytesbalansen under 1959 med 200 å 300 miljoner kronor. Då de kända kapitaltransaktionerna och värdepappershandeln beräknas ge ett negativt saldo på omkring 70 miljoner kronor, kan den teoretiska ökningen av valutareserven från 1958 till 1959 uppgå till ca 200 miljoner kronor.

I samband med konjunktursvängningen för exporten i början av året

rubbades de regelbundna säsongvariationerna i valutareserven. Den vanliga avtappningen under våren uteblev i stort sett och under sommarmånaderna har valutabehållningen vuxit ytterligare. Från årets början till utgången av september har den totala valutareserven stigit med 195 miljoner kronor och är därmed 313 miljoner kronor större än vid samma tid i fjol. Ytterligare någon ökning kan sannolikt väntas under resten av året, eftersom bytesbalansen beräknas ge överskott och förskjutningsposten åter synes ha blivit positiv. Den omsvängning i negativ riktning som på denna punkt registrerades i början av året synes ha varit endast skenbar och möjligen orsakad av de speciella omständigheterna i samband med övergången till ny tulltaxa vid årsskiftet.

De privata konsumenternas ekonomi

De disponibla inkomsterna

Den totala lönesumman kan beräknas öka med ca 4 1/2 procent från 1958 till 1959. Denna beräkning har skett med utgångspunkt från den registrerade ökningen i industriarbetarnas genomsnittliga timförtjänster (4,8 procent från maj 1958 till maj 1959) och den avtalsmässiga höjning och löneglidning som kan uppskattas för andra löntagares del. Dessutom har den kända utvecklingen av sysselsättningen och arbetstidens omfattning beaktats. Främst på grund av förändringen i sysselsättningen — bedömd även utifrån den aktuella arbetsmarknadsprognosen — blir skillnaden i lönesumman gentemot föregående år störst under andra halvåret. Här till medverkar också en sannolik stegring i löneglidningstakten, viss ökning av overtidsarbetet samt den omständigheten att de avtalsmässiga höjningarna 1959 kom senare än 1958. Inkomstöverföringarna från det offentliga ligger 1959 inemot 200 miljoner kronor högre än 1958 främst på grund av under loppet av 1958 höjda folkpensioner. Jordbrukarnas samlade inkomster kan beräknas minska något från 1958 till 1959.

Till belysning av den löpande utvecklingen för andra inkomstslag än löner och jordbrukarinkomster saknas användbar statistik. Övriga företagares inkomster ökade enligt taxeringsstatistiken med nära 3 procent från 1957 till 1958. Med hänsyn till den stigande ekonomiska aktiviteten och de i stort sett stabila kostnaderna torde ökningen från 1958 till 1959 bli minst lika stor. Varken förändringar i kapitalinkomsterna eller i hushållens transaktioner med försäkringsbolagen torde komma att nämnvärt påverka de disponibla inkomsternas utveckling 1958—1959.

Enligt de utförda beräkningarna stiger hushållens totala inkomster med ca 1 900 miljoner kronor från 1958 till 1959. Därifrån avgår ca 700 miljoner kronor i form av direkta skatter och avgifter. Ökningen i de disponibla inkomsterna begränsas således till ca 1,2 miljard kronor eller drygt 3 procent.

Jämföres andra halvåret i år och 1958 synes dock uppgången vara åtminstone 4 procent, detta tack vare både sysselsättningsökningen och det relativt sena genomförandet av årets lönehöjningar.

Konsumentpriserna

Under 1950-talets senare del har prisstegringstakten gradvis dämpats. Mot uppgångar i konsumentprisindex under 1955, 1956 och 1957 på ca 6, 4 1/2 och 4 procent står en förhållandevis blygsam uppgång under loppet av 1958 med mindre än 3 procent. Denna var koncentrerad till årets första tredjedel och betingades främst av höjda indirekta skatter och med löneutvecklingen

sammanhängande tjänsteprisstegringar. Från april 1958 till augusti i år var konsumentpriserna i medeltal praktiskt taget oförändrade. Under denna tid har emellertid motsatta prisrörelser registrerats för de stora huvudområdena, tjänsterna och varorna. Sålunda har tjänsterna genomsnittligt stigit 3 procent i pris, motsvarande en procent på totalindex, medan varupriserna sjunkit med 1 1/2 procent, vilket upphävt höjningarna för tjänsterna. Hittills i år har partipriserna förändrats endast obetydligt. Detta gäller såväl general- och importprisindex som indexserierna för konsumtionsvaror och för väsentligt bearbetade produkter (tabell 5).

De prisförändringar som skett i konsumentledet sedan augustiberäkningen (höjningar för livsmedel och SJ-biljetter; sänkning för eldningsolja) kan sammanlagt uppskattas höja konsumentprisindex med 0,4 procent. Bostads-posten kommer sannolikt att uppjusteras med sammanlagt 2 à 3 procent per 1 oktober och 1 januari, vilket motsvarar ca 0,3 procent på totalindex. Inom tjänstesektorn i övrigt har som tidigare nämnts priserna visat en kontinuerlig dragning uppåt och en fortsättning av den trenden under resten av året ter sig inte osannolik. I fråga om bränslen ger marknadsläget anledning att räkna med oförändrade priser under resten av året. De prishöjningar som inträtt eller förutses inträda före årets slut motsvarar sammanlagt omkring 3/4 procent på konsumentprisindex. I själva verket torde dock uppgången i totalindex komma att understiga detta tal. I december kan man nämligen vänta en återgång av livsmedelspriserna till ungefär augustinivån. Anledningen är att världsmarknadspriserna ligger så högt att de enligt gällande regler påkallar en nedjustering av gränsskyddet.

För 1960 är prisutsikterna ännu mycket oklara. En analys av de faktorer som betingat prisstabiliteten under de sexton senaste månaderna kan måhända ge en viss ledning. Denna stabilitet var till stor del orsakad av konjunkturavmattningen, genom att sjunkande råvaru- och partipriser medförde ett prisfall på konsumentvaror som var tillräckligt för att neutralisera

Tabell 5. Prisförändringar 1958 och 1959

Procent

	Dec. 1957— dec. 1958	Dec. 1958— aug. 1959	Aug. 1959 —dec. 1959 upp- skattning
<i>Konsumentprisindex, totalt</i>	2,8	0,1	0,3
Livsmedel	3,3	0,2	0 ¹
Alkoholhaltiga drycker och tobak	12,8	- 0,3	0
Bostad	1,9	2,3	3,0
Bränsle och lyse	- 1,5	- 2,9	- 0,9
Kläder och skor	1,3	- 0,9	0
Inventarier och husgeråd	- 0,1	- 0,3	0
Diverse	2,1	0,6	0,4
<i>Partiprisindex</i>	- 1	0	..
<i>Importprisindex</i> ²	- 7	0	..
<i>Exportprisindex</i> ²	- 5	3	..

¹ Efter först en höjning med 1,2 procent och därefter en lika stor sänkning.

² Avser noteringar vid avslut, alltså ej faktiska importen eller exporten.

Källa (för kol. 1 och 2): Socialstyrelsen och Kommerskollegium.

prisstegringen inom tjänstesektorn. Med nuvarande konjunkturläge förefaller det inte sannolikt att varupriserna inom och utom landet skulle kunna bevara fullt samma stabilitet som hittills under året. De onormalt stora lagern och den överkapacitet som föreligger för flera av de internationella råvarorna gör dock dessa tillsvidare relativt okänsliga för en måttligt stigande efterfrågan, så att någon stark prisstegringstendens inte behöver väntas. För tjänsteprisernas utveckling blir lönerna avgörande. På basis av erfarenheter från tidigare år synes man mycket grovt kunna räkna med att tjänstepriserna stiger med ungefär halverad lönestegringstakt, låt vara att sambandet är mycket ofullständigt.

De i år inträffade prisstegringarna på hudar och ull beräknas medföra höjda priser på skor med 5 å 6 procent (delvis redan i höst) och en uppjustering med ett par procent i priserna på yllekonfektion. Grossistpriserna på järn och stål har stigit med 15—25 procent hittills i år, vilket bör påverka byggnadskostnaderna och de konsumentvaror som härrör från verkstadsindustrin (approximativt 8 procent av viktsumman i konsumentprisindex). Producentpriserna på jordbruksprodukter kommer enligt det nya avtalet att anknytas till utvecklingen av såväl världsmarknadspriser och kostnader (exkl. löner) som industriarbetarnas löner varvid 1 procent på lönerna normalt skulle medföra en uppgång i livsmedelspriserna i konsumentledet med 0,15 procent, dvs. 0,05 procent på totalindex. Genomslaget på livsmedelspriserna begränsas dock denna gång väsentligt, bl. a. genom ianspråktagande av prisregleringsmedel.

Tabell 6. Den privata konsumtionens värde och volym under första halvåret 1959
Preliminär beräkning

	Hela året 1958 Miljoner kronor	Procentuell förändring 1. halvåret 1958—1. halv- året 1959	
		1958 års priser	Löpande priser
Livsmedel	10 314	2	2
Vin och sprit	1 523	— 2	2
Tobak	1 072	4	9
Bostad	3 215	4	8
Bränsle och lyse	1 763	— 3	— 7
Beklädnad	3 329	1	1
Skor och skoreparationer	672	6	7
Inventarier ¹	1 864	3	2
Bilar	2 246	11	11
därav: nyinköp	976	8	6
drift och underhåll	1 270	14	15
Järnvägsresor	368	— 3	— 2
Telefon, telegraf, radio- och TV-licens	483	12	12
Övriga varor och tjänster ²	3 152	1	3
Summa ³	30 001	3	3

¹ Möbler och hemtextilier, bosättningsartiklar, elektriska artiklar.

² Järnvaror, cyklar, mopeder och sportartiklar, musikinstrument, konst, antikviteter, ur, optik och guldsmedsvaror, begravningskostnad, färger och sjukvårdsartiklar, tvätt och bad, frisörarbete, böcker och papper, fotografering och fotoartiklar, blommor, nettotjänster av hotell och restauranger, läkararvoden.

³ Posternas summa motsvarar ca 90 procent av den totala privata konsumtionen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Vad som här sagts gäller de kommande prisåterverkningarna av nu verk samma faktorer inom och utom landet. En annan fråga är verkningarna av en genom efterfrågeöverskott uppkommande överkonjunktur av mera utpräglad art.

Konsumtionen

Den privata konsumtionen kan preliminärt uppskattas ha ökat från första halvåret 1958 till motsvarande period 1959 med nära 3 1/2 procent i värde och ca 2 1/2 procent i volym. Utvecklingen för de skilda huvudgrupperna av varor och tjänster framgår av tabell 6. Beräkningarna grundar sig på ett material, väsentligen omsättningsstatistik från detaljhandeln, som omfattar ca 90 procent av den totala privata konsumtionen.

Det finns ingenting som direkt tyder på att konsumtionens ökningstakt skulle avta under andra halvåret. Eftersom löntagarnas totala disponibla inkomster nu torde ligga ytterligare ca 1 1/2 procent högre jämfört med motsvarande period förra året, kan man i stället räkna med en något starkare volymökning mellan de andra halvåren 1958 och 1959 än mellan de första. Prisnivåskillnaden mellan de jämförda halvåren synes bli av samma omfattning i båda fallen eller ca 1/2 procent. Den volymmässiga stegringen från andra halvåret 1958 till andra halvåret 1959 kan därför väntas bli omkring 4 procent. De ännu ytterst sparsamma uppgifterna om konsumtionsutvecklingen under löpande halvår — för bilar, TV-mottagare (licenser), bostäder sam vin, sprit och tobak — synes inte motsäga dessa beräkningar.

På grundval av uppgifter om inkomstutvecklingen och konsumtionens förändring under första halvåret har den genomsnittliga volymökningen från 1958 till 1959, med all reservation för grovheten i kalkylen, uppskattats till drygt 3 procent.

Investeringarna

I den reviderade nationalbudgeten beräknades de totala investeringarna vo- fyummässigt komma att öka med 6 procent från 1958 till 1959, vilket är samma ökning som 1957—1958. De privata investeringarna antogs stiga med 3 procent, de statliga med 12 procent och de kommunala med 6 procent. På grund av den ofullständiga statistiken är det för närvarande inte möjligt att annat än på vissa områden belysa utvecklingen under den hittills gångna delen av året. De nu tillgängliga uppgifterna pekar på en ökning totalt 1958—1959 som är något större än vad som angavs i den reviderade nationalbud- geten. Uppjusteringen gäller industrins investeringar.

Enligt uppgifter om *bostadsbyggandet* i de kommuner som månadsvis rap- porterar till bostadsstyrelsen och som svarar för ungefär fyra femtedelar av totala bostadsbyggandet hade under januari—augusti antalet påbörjade lägenheter ökat med 5 procent, antalet inflyttningsfärdiga lägenheter med 15 procent och antalet lägenheter i pågående byggen med 13 procent. Med ledning av bl. a. dessa uppgifter samt det faktum, att den genomsnittliga golvytan i lägenheterna minskat och under antagande av en normal igång- sättning under hösten, kan ökningen i bostadsinvesteringarna (exkl. under- håll) uppskattas bli av storleken 4 procent från 1958 till 1959. I fråga om antalet färdigställda lägenheter räknar bostadsstyrelsen med att bruttotill- skottet i år blir omkring 69 000, vilket betyder ett nytt produktionsrekord. Förra årets färdigställda lägenheter utgjorde 62 000 och den förra rekord- noteringen från 1957 löd på 64 500.

Industrins investeringar låg, trots den allmänna konjunkturavmattningen inte mindre än 11 procent högre 1958 än 1957. I den reviderade nationalbudgeten förutsågs en ytterligare volymökning med 4 procent från 1958 till 1959, varav huvudposten beräknades falla på byggnader. Både arbetsmarknadsstyrelsens inventering i augusti av den tillståndsberoende byggnadsverksamheten och de för konjunkturbarometern insamlade omdömena antyder, att ökningen av industrins investeringar 1958—1959 blivit inte obetydligt större än vad som förutsågs i den reviderade nationalbudgeten både i fråga om byggnader och maskiner. Materialet tillåter dock inte någon mera bestämd kvantifiering av ökningen.

Även i företagarnas omdömen om utvecklingen 1959—1960 överväger ökningarna avsevärt både i fråga om maskiner och byggnader. Preliminära uppgifter om orderingången till verkstadsindustrin pekar också på att en stark investeringsvilja råder inom industrisektorn.

De *statliga* investeringarna synes enligt av konjunkturinstitutet insamlade och bearbetade uppgifter öka med något mer än 10 procent i volym från 1958 till 1959. De mest betydande stegringarna (drygt 20 procent) registreras för vägarna och för gruppen skolor, sjukhus och förvaltningsbyggnader. För affärsverken och de statliga bolagen uppgår ökningen till 10 procent, för försvaret till 6 procent. Föreliggande statliga utgiftsbeslut pekar på ytterligare uppgång till 1960. De *kommunala* investeringarna beräknades i nationalbudgeten, på basis av antagna utgiftsstaten, ligga 6 procent över 1958 års nivå. Ingen anledning finns tills vidare att ändra denna beräkning.

Kreditmarknaden

Den under 1958 inledda lättare kreditpolitiken har i stort sett fortsatt under 1959. De ursprungligen 1952 tillkomna likviditetskraven för affärsbankerna har med hänsyn till den faktiska likviditeten hos bankerna inte haft någon restriktiv effekt under de senaste två åren. Från augusti 1958 till samma månad i år ökades bankernas utlåning med över 1 200 miljoner kronor mot ca 750 miljoner kronor föregående tolv månadersperiod. Den något förhöjda räntan på det sextonåriga statslånet i september hade begränsade syften och har inte åtföljts av någon allmän räntehöjning. Staten kunde placera en betydande del av detta lån på kapitalmarknaden. Senare emitterade hypotekslån har däremot väsentligen placerats hos affärsbankerna, varigenom dessas likviditet ökat.

Såväl affärsbankernas som allmänhetens likviditet har ökat starkt under 1959. Till en del kan den stegrade likviditeten förklaras av ökningen i valutareserven. Statens kassamässiga utgiftsoverskott och en förändring i statsupplåningens placering har emellertid spelat den största rollen. Staten lånade under budgetåret 1957/58 drygt 500 miljoner kronor på marknaden utanför affärsbankerna, d. v. s. i huvudsak på den egentliga kapitalmarknaden, men återbetalade under budgetåret 1958/59 mer än 200 miljoner kronor till denna marknad. Dessa förändringar har delvis neutraliserats av en förändring i motsatt riktning av hypoteksinstitutets upplåning.

Medelsinströmningen i kapitalmarknadsinstitutet har under senare år ökat i betydligt långsammare takt än i affärsbankerna. Medan inlåningen i affärsbankerna under tolv månadersperioden juli—juni åren 1956/57, 1957/58 och 1958/59 steg med omkring 0,7, 1,3 respektive 2,6 miljarder kronor, utgjorde under samma perioder kapitalmarknadsinstitutets placeringsbehov ca 2,4, 2,5 respektive 2,6 miljarder kronor. Den skiljaktiga utvecklingen av medelsinströmningen i kapitalmarknadsinstitutet och i affärsbankerna kan

möjliggen tyda på en förskjutning i hushållens placeringsvanor. Den omständigheten att företagen har sina banktillgodohavanden huvudsakligen placerade i affärsbankerna tillsammans med att företagens likviditet under senare tid ökat snabbare än hushållens utgör emellertid troligen den främsta förklaringen.

Det är särskilt industriföretagen som ökat sin likviditet. Detta visas bl. a. av att de trots ökade investeringar minskat sin nettouplåning i år. Likviditetsökningen har pågått de senaste två åren, medan dessförinnan en relativt betydande lagerökning ansträngde medelstillgångarna. Inom vissa exportindustrier är det tydligt att en lageruttömning åter bidragit till att starkt öka likviditeten. Medgivandena att ta i anspråk investeringsfonder samt den 1958 påbörjade återbetalningen av de i samband med Korea-krisen upptagna pris- och konjunkturutjämningsavgifterna har också förbättrat företagets finansieringsmöjligheter.

Handeln och samfärdseln har väsentligt ökat sin upplåning i affärsbankerna. I fråga om handeln kommer den största ökningen på delgruppen »handel med transportmedel», i vilken bilhandeln ingår.

Bostadsfinansieringens problem sammanhänger i stor utsträckning med kreditivavlyftningen. Svårigheter att erhålla byggnadskrediter har emellertid inte förelegat och bostadsproduktionen har kunnat fortgå utan kreditmarknadsmässiga hinder. Omplaceringen av byggnadskrediterna har likväl ej skett i den takt eller i allo på det sätt, som kan anses önskvärt. Kån av lånesökande hos stadshypoteks- och bostadskreditkassorna har också under innevarande höst varit osedvanligt stor. Till en del har detta berott på senareläggningen av hypoteksinstitutens obligationsemissioner och efter nu emitterade lån kommer kån att åtminstone tillfälligt minska. Emissionerna skedde till villkor, som innebar att inteckningslåneräntan förblev oförändrad.

Såsom nyss nämndes är utrymmet för upplåning på kapitalmarknaden relativt begränsat i det att det årliga nettosparandet hos kapitalmarknadsinstitutet understiger 3 miljarder kronor. Med hänsyn till att i första hand bostadsproduktionens behov av långtidslån (summan har nu en storleksordning på över 2 miljarder kronor per år, förutom den kapitalanskaffning på ca 1 miljard för bostadsändamål som sker via staten) måste tillgodoses ur denna källa, och med hänsyn även till att kommunernas och näringslivets behov av långsiktig kredit inte lämpligen kan fullständigt undanträngas, är det tydligt att staten för finansieringen av sina budgetunderskott även i fortsättningen väsentligen måste anlita upplåning i banksystemet.

Normalt ökas statens upplåningsbehov under hösten, bl. a. i samband med återbäringen av överskjutande skatt, och täckes då övervägande i affärsbankerna och riksbanken. Under våren erhåller statskassan däremot relativt större tillskott genom kvars kattelikviderna m. m. Även under innevarande budgetår med dess ökade budgetunderskott uppstår givetvis en liknande snedfördelning av det totala upplåningsbehovet, ehuru med en mindre utpräglad koncentration till hösthalvåret än normalt. Även med denna modifikation är det tydligt att den statliga upplåningen före årets slut blir mycket omfattande och kommer att medföra en stark ytterligare likviditetsökning.

Den starka ökningen av allmänhetens och därvid främst företagets banktillgodohavanden, vilken även antyder en vinstökning inom näringslivet, har ur konjunktursynpunkt främst den innebörden att eventuella impulser till efterfrågeökning lätt kan slå igenom. Kreditpolitiska motåtgärder kan i en sådan situation endast ha begränsad verkan.

Produktionen

Enligt Industriförbundets index var *industriproduktionen* under första halvåret i år praktiskt taget lika stor som samma period ett år tidigare. Även i jämförelse med hösthalvåret 1958 var förändringen (säsongrensad) ringa. Den ovan konstaterade stora ökningen i efterfrågan på industrins produkter från såväl hemma- som exportmarknad skulle således inte omedelbart ha åtföljts av någon motsvarande ökning i dess produktion. En del av den bristande överensstämmelsen kan emellertid vara rent skenbar, eftersom vissa omständigheter tyder på att första halvårets produktion blivit något underskattad av föreliggande index. Sålunda synes de antaganden om produktivetsförbättringen som begagnas för de industrigrenar (främst verkstadsindustrin) där produktionsvolymen framräknas på basis av sysselsättningen vara alltför låga med hänsyn till att utnyttjandet av maskinkapacitet och arbetskraft ökar i den nuvarande konjunkturfasen. Vidare har förbrukningen av elkraft stigit kraftigt. Även sedan hänsyn tagits till en viss indexmässig underskattning framstår dock fortfarande industriproduktionen som låg i förhållande till den ökade efterfrågan från både hemma- och utlandsmarknaderna. En förklaring härtill är att överskottslager förekom vid årets början. Framför allt inom skogsindustrin men också inom bl. a. verkstäderna kunde därför de ökade leveranserna i stor utsträckning hämtas ur lagren. Dessa synes emellertid nu inom stora områden ha skurits ned till normal storlek, vilket medför att även en oförändrad efterfrågan kräver ökad produktion. Uppskattningar, som baserats på konjunkturbarometrar samt intervjuer med branschmän, tyder på att *industriproduktionen* under andra halvåret kommer att lyftas till en nivå som ligger minst 4 procent över motsvarande period i fjol. Även om naturligtvis inga långtgående slutsatser får dras av den stora produktionsökningen i juli med 8 procent från juli 1958 vill man ändå se denna som ett symptom på att *industriproduktionen* nu begynt att expandera. För helår räknat kan den totala *industriproduktionen* (efter justering för den antagna underskattningen hittills) beräknas öka med omkring 3 procent från 1958 till 1959.

De olika industrigrenarnas utveckling under första halvåret (enligt föreliggande index) framgår av tabell 7, som även innehåller den ovan nämnda prognosen för andra halvåret. Den mest markerade uppgången kan väntas inträffa för järn och stål, massa och papper samt verkstadsprodukter. Det karakteristiska för situationen är annars att uppgången ser ut att bli praktiskt taget allmän. I detta stycke föreligger en klar skillnad mot konjunkturåterhämtningen efter 1952–1953 års avmattning, då vissa branscher inom konsumtionssektorn (beklädnadsområdena) fortsatte nedåt även under uppsvingperioden. Lägre produktion än under andra halvåret i fjol förutses endast för sågverken, där brist på sågtimmer föreligger. Även inom gruvindustrin ser uppgången ut att dröja något, eftersom överskottslagrens avveckling knappast mer än påbörjats.

Andra näringsgrenar än industrin kan inte följas månads- och halvårsvis. Uppgifter från investeringsområdet tyder emellertid på att *byggnadsverksamheten* varit den mest expansiva delen av näringslivet under 1959. Dess produktionsökning från 1958 kan beräknas ligga i närheten av de 8 procent som förutsågs i den reviderade nationalbudgeten. På grund av den dåliga skörden synes *jordbrukets* produktion komma att ungefär ligga kvar på 1958 års låga nivå, som även den var påverkad av svag skörd. *Skogsbrukets* virkesuttag var lågt förra vintern. Under den kommande hösten och vintern beräknas skogsindustriernas ökade virkesbehov föra upp avverkningarna till en mera normal nivå.

Tabell 7. Industriproduktionen

Procentuell förändring från motsvarande period ett år tidigare

	1957	1958	1959		
			1 halv- året	Juli	2 halv- året prognos
<i>Hela industrin</i>	3	0	0	8	4
Kapitalvaruindustri	4	0	0	4	5
Konsumtionsvaruindustri	1	0	- 1	4	3
Malmbrytning o. metallindustri	4	0	1	3	5
därav: järnmalmgruvor	4	-7	-12	2	4
järn- o. metallverk	4	-1	15	32	11
syssels. i verkstadsindustri....	2	-1	- 3	- 6	2
Träindustri	2	2	- 8	- 0	- 4
Massa- och pappersindustri	5	-2	4	10	8
Livsmedelsindustri	0	5	- 2	1	4
Textil- och beklädnadsindustri	1	-6	- 4	2	2
Läder- och skoindustri	7	-7	- 7	0	4

Källa (utom prognosen): Industriförbundets index.

Den totala produktionen synes under första halvåret i år ha legat minst 2 procent över motsvarande period i följ. Av nuvarande utvecklingstendenser att döma kommer ökningstakten under andra halvåret att bli betydligt större. I förhållande till den stegring som förutsågs i den reviderade nationalbudgeten innebär den nuvarande prognosen en inte oväsentlig uppjustering. Den svenska ekonomin kan nu bedömas återigen ha kommit in i ett expansivt skede, som ökar påfrestningen på vår produktionsförmåga.

Arbetsmarknaden

De överkonjunktur tendenser som rådde på arbetsmarknaden under 1955 och 1956 avlöstes under 1957 av ett mer balanserat läge. Mot slutet av det senare året drabbades emellertid arbetsmarknaden av den försvagning som varade i stort sett fram till våren 1959, då en tydlig förbättring inträdde. (Siffror till belysning av arbetsmarknadsutvecklingen återges i tabell 8.)

Konjunkturavmattningen synes visserligen inte ha inneburit någon påtaglig minskning av den totala sysselsättningen i vårt land, i stort sett blott ett avbrott i ökningen. Även detta medförde emellertid en ökning av arbetslösheten, eftersom — väsentligen på grund av folkökningen i arbetsföra åldrar — en sysselsättningsökning på för närvarande närmare en procent per år erfordras för att hindra arbetslösheten att stiga.

En klar minskning av sysselsättningen träffade arbetarna inom beklädnadsindustrierna, exportindustrierna och det av exporten beroende skogsbruket. Jordbrukets sysselsättning fortsatte att sjunka i enlighet med långsiktstendensen på området. Antalet anställda inom den egentliga industrin som helhet minskades enligt socialstyrelsens sysselsättningsstatistik med 5 procent mellan tredje kvartalet 1957 och första kvartalet 1959 (säsongrensade tal). Trots detta steg arbetslösheten bland industriarbetare mellan dessa tidpunkter endast med någon procent, bortsett från den normala säsongdifferensen. Delvis torde detta förklaras av att den kvinnliga arbetskraften i de tillbakagående textil- och skoindustrierna till en del försvann från ar-

betsmarknaden; delvis är saken ett uttryck för arbetsmarknadens anpassningsförmåga. — Den tydligaste sysselsättningsökningen, snarast påskyndad av den ökade tillgången på arbetskraft, förekom dels inom kommunal och statlig tjänst i anslutning till utbyggnaden av sjukvård och skolor m. m., dels — efter en nedgång i början av 1958 — inom byggnadsverksamheten.

Under 1958 var antalet hos arbetsförmedlingen registrerade arbetslösa i genomsnitt 42 500 eller ca 12 000 högre än 1957 och 18 000 högre än 1956. Den även av säsongförhållanden betingade maximisiffran för arbetslösheten registrerades i januari 1959 med 73 000 personer, i det närmaste dubbelt mot samma månad 1956. Konjunkturavmattningen tog sig också uttryck i en ökning av korttidsarbetet (1,1 procent av samtliga arbetare inom industrin i augusti 1958 mot 0,5 procent samma månad 1957). Överörligheten reducerades avsevärt och takten i löneglidningen avmattades. — I speciellt hög grad torde det försämrade läget på arbetsmarknaden ha drabbat kategorier som till stor del ligger utanför den registrerade arbetslösheten, nämligen minderåriga och kvinnor.

Att mäta arbetslösheten enbart genom antalet icke sysselsatta, hos arbetsförmedlingarna registrerade arbetssökande, synes innebära en icke obetydlig underskattning. I maj månad 1959 företogs för första gången här i landet en undersökning av den totala befolkningens sysselsättningsförhållanden. Vid denna s. k. arbetskraftsundersökning användes en annan definition på arbetslöshetsbegreppet. I undersökningen betecknas totalt 136 000 som arbetslösa, vilket motsvarar 3,5 procent av den förvärvsarbetande befolkningen. Särskilt för kvinnor, ungdom och äldre framträdde här en relativt starkare undersysselsättning än i annan statistik. Med hänsyn till att undersökningen utgör ett första försök med en ny metod bör dock flera sådana undersökningsresultat avvaktas innan mera bestämda slutsatser drages.

Konjunkturarbetslösheten hade blivit åtskilligt svårare om inte omfattande motåtgärder vidtagits. Vid sidan av de generella åtgärderna — den allmänna lättningen i kreditpolitiken och diskontosänkningen i maj 1958, ökningen i exportkreditgarantierna och sloandet av investeringsavgiften vid årsskiftet 1957/58 — har den mera selektivt sysselsättningsskapande och anpassningsfrämjande arbetsmarknadspolitik starkt utvecklats under ifrågavarande period.

Effekten av de vidtagna åtgärderna är givetvis inte möjlig att i detalj precisera. Uppskattningsvis sysselsattes i mars 1959 ca 35 000 fler tack vare direkta arbetsanskaffningsåtgärder än vad fallet var i mars 1957. Till de nämnda åtgärderna kommer den ökade tillståndsgivningen för bostads- och offentlig byggnadsverksamhet jämte i samband därmed ökade offentliga utgifter eller låneramar. Uppskattningsvis kan effekten härav sättas till 15 000 man. Totalt skulle därmed den omedelbara sysselsättningseffekten av de nämnda åtgärderna i mars 1959 ha varit omkring 50 000 man. Av ökningen faller ca 20 000 på beredskapsarbeten inklusive materialanskaffning och transporter för dessa, 4 500 på kurser för arbetslösa, 6 000 på arbeten föranledda av frisläppande av investeringsfonder, 3 000 på industribeställningar och ca 1 300 på skyddad verksamhet, arkivarbete m. m. Räknat i helårsarbetare var sysselsättningsökningen genom av arbetsmarknadsstyrelsen administrerade åtgärder budgetåret 1958/59 jämfört med 1956/57 omkring 20 000 man.

Till vad som här anförts kommer den mera obestämda effekten av en påskyndad utbyggnad av det ordinarie utbildningsväsendet, intensifiering av arbetsförmedlingen och övriga åtgärder för främjande av rörligheten på arbetsmarknaden: familje- och startbidrag, flyttnings- och resebidrag etc.

Med hänsyn till den inträdda vändningen i den allmänna konjunkturen

har arbetsmarknadspolitiken delvis ändrat karaktär. Medan de rörlighetsbefrämjande åtgärderna behåller sin aktualitet, eller t. o. m. får denna förstärkt, har utläggandet av industribeställningar utanför det ordinarie programmet samt frisläppandet av investeringsfonder upphört.

Inför den fortsatta utvecklingen är det väsentligt att konstatera, att det normala behovet av sysselsättningsökning utanför jordbruket, vars avfolkning fortsätter med ungefär 12 000 man per år, synes uppgå till omkring 50 000 per år eller ca 1 1/2 procent av den totala arbetsstyrkan. Ökningen av arbetskraftstillgången medför en speciell ökning av antalet yngre men också av antalet äldre arbetare, medan åldersgruppen 25—50 år minskas i antal. Denna situation medför ett särskilt behov av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för utbildning av de yngre och för omskolning och rehabilitering av dem som med stigande ålder tenderar att få mer eller mindre akuta svårigheter att hävda sig på arbetsmarknaden. En relativ ökning av det kvinnliga arbetskraftsutbudet ingår även i bilden. Den arbetslöshet som fortfarande föreligger är dessutom mera lokalt betonad än förut, vilket ökar behovet av anpassningsfrämjande åtgärder.

Beträffande näringslivets efterfrågan på arbetskraft under det närmaste halvåret finns nu ett färskt omdömesmaterial i konjunkturbarometern från industrin samt länsarbetsnämndernas redogörelser. Dessutom har uppgifter om utvecklingen av arbetskraftsbehovet inhämtats av konjunkturinstitutet från kommuner och affärsdrivande verk eller bedömts på basis av statistiken över meddelade byggnads- och igångsättningstillstånd. Härav kan utläsas att arbetskraftsbehovet nu börjat stiga något snabbare än förut. Särskilt för skogsbruket förutses en relativt betydande ökning under den kommande vintern; storleksordning 10 000 man. För den egentliga industrin rapporteras en sannolik ökning särskilt inom metallindustrin men i stort sett över hela linjen, möjligen med undantag för gruvorna. Uppskattningarna pekar här på 10 à 20 000 man för det närmaste halvåret. Den offentliga verksamheten synes också fortsätta att utvidgas med 2 à 3 procent, eller bortåt 10 000 personer; bakgrunden är särskilt den pågående utbyggnaden av sjukhusen och skolorna. Även inom handel, transportväsen och byggnadsverksamhet kan man räkna med ökning i svarbeständ omfattning.

På en del områden, särskilt metallindustrin, har arbetskraftsbrist börjat framträda. Såsom man kunde vänta gäller det främst utbildad arbetskraft. Av konjunkturbarometerns uppgiftslämnare angav 41 procent (antalet vägt med antalet arbetare i de berörda företagen) brist på yrkesarbetare i början av september; 27 procent angav brist på teknisk personal och 15 procent brist även på andra än yrkesarbetare. Vid samma tid förra året erhöles här siffrorna 34, 16 och 2 procent.

De enligt ovan inhämtade omdömena baseras delvis — t. ex. för de offentliga myndigheterna och de företag som närmast är beroende av stora statliga beställningar — ej endast på en allmän konjunkturbedömning, ordningång o. s. v. utan även på direkt kännedom om den planerade statliga utgiftsökningen för innevarande budgetår i den mån statsutgifterna riktar sig mot vederbörande bransch. De mera obestämt verkande effekterna av statsbudgetens förutsedda underskott och andra för det enskilda företaget svåröverskådliga konjunkturfaktorer kan däremot väntas fungera som en oförutsedd ökning i efterfrågan från allmänhetens sida och därmed öka behovet av arbetskraft utöver vad som kunnat förutses i ovannämnda prognoser. Eftersom arbetstidsförkortningen oftast tas ut genom ökat antal lediga lördagar under sommarhalvåret torde ej heller dennas eventuella verkningar på antalet sysselsatta i och för sig sannolikt begränsade ha kommit in i bedömningen i nämnvärd grad.

Tabell 8. Utvecklingen på arbetsmarknaden

Kvartal	Antal arb. i ind. Proc. ändr. fr. föreg. kvartal ¹	Arbetslösa kassamedlemmar Procent	Lediga platser hos arbetsförmedl.	Timförtjänst i industrin ²
			Proc. förändr. från motsv. tid föreg. år	
1955 I.....	0,9	2,6	7	
II.....	0,4	1,0	— 1	7,9
III.....	0,3	0,5	— 1	7,8
IV.....	0,2	1,0	— 2	7,8
1956 I.....	0,5	2,8	— 8	
II.....	0	1,4	— 2	8,3
III.....	— 0,2	0,6	— 9	8,1
IV.....	— 0,6	1,4	— 15	8,3
1957 I.....	0,3	2,7	— 12	
II.....	0,5	1,9	— 14	5,3
III.....	0,3	0,9	— 9	5,7
IV.....	— 0,7	1,9	— 6	5,4
1958 I.....	— 0,8	3,7	— 8	
II.....	— 0,7	2,6	— 5	5,6
III.....	— 0,4	1,2	— 9	5,0
IV.....	— 1,6	2,5	— 11	4,8
1959 I.....	— 0,6	3,4	— 1	
II.....	1,4	1,9	5	4,8
III.....	*0,9	1,2	*7	

¹ Säsongrensade tal.

² End. juli—augusti.

³ Första kvartalets siffror är ej jämförbara gå grund av de årliga avtalsmässiga höjningarnas olika placering i tiden.

Bortser man från sistnämnda förhållanden och håller sig endast till de redan iakttagna tendenserna kan det förefalla som om det skulle bli svårt att utan särskilda åtgärder uppnå en sådan expansion att hela ökningen i arbetskraftsutbudet jämte allttjämt tillgängliga arbetskraftsoverskott kan uppsugas. Å andra sidan tillkommer den nyssnämnda effekten från statsbudgetens underskott, vilken måste väntas skärpa arbetskraftsefterfrågan. Med hänsyn till föreliggande oöverensstämmelser mellan inriktningen av näringslivets arbetskraftsbehov och arbetskraftutbudet är dock behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder påtagligt även i det uppsvingsskede för näringslivet som av allt att döma nu förestår.

Den samhällsekonomiska balansen 1960

Till slut göres här ett försök att bedöma den samhällsekonomiska balansen 1960, sådan den skulle utveckla sig om inga korrigerande åtgärder av ekonomisk-politisk natur skulle vidtas. Det gäller alltså en kalkyl över de nu förutsebara utvecklingstendenserna på olika huvudområden inom samhällsekonomi, under antagande av att inga nya beslut fattas inom den ekonomiska politiken. Resonemanget föres tills vidare under antagande att inga prisstegringar förekommer och att alla enskilda inkomster utvecklas likformigt i takt med produktiviteten.

I tabell 9, uppställd i anknytning till den traditionella försörjningsba-

Tabell 9. Beräkning av tillgång och efterfrågan år 1960
Miljoner kronor i fasta priser

	1959	Förändring 1959—60	
		procent	milj. kr.
<i>Tillgång</i>			
Produktion	62 100	+ 4	+ 2 500
Utnyttjade överskottslager ..	400	.	— 400
Exportöverskott (bortfall) ...	— 200	.	+ 200
Summa tillgång	62 300	.	+ 2 300
<i>Efterfrågan</i>			
Privat konsumtion	34 900	+ 4	+ 1 500
Privat bruttoinvestering	11 1	+ 5	+ 550
Eftersträvd lagerökning	+ 700
Kommunal konsumtion	4 800	+ 5	+ 250
Kommunal bruttoinvestering	3 600	+ 6	+ 200
Statlig konsumtion	3 100	+ 7	+ 200
Statlig bruttoinvestering	4 800	+ 8	+ 400
Summa efterfrågan	62 300	.	+ 3 800
<i>Efterfrågeöverskott (S:a efterfrågan minus s:a tillgång) ...</i>			1 500

lansen, redovisas den bild man på så sätt kommer fram till för utvecklingen från 1959 till 1960.

På *tillgångssidan* beräknas en ökning i bruttonationalprodukten med 4 procent. Denna uppskattning är härledd på följande sätt. Till en antagen produktivitetsoökning på 3 procent (en stegring som ungefär överensstämmer med det erfarenhetsmässiga genomsnittet för efterkrigstiden) har lagts 1 procents ökning av arbetsvolymen, en siffra som i sin tur betingas å ena sidan av en ökning av sysselsättningsvolymen brutto med 2 procent (ca 70 000 årsarbetare, vilket torde ligga nära maximum för det praktiskt möjliga) på basis av naturlig folkökning, minskad arbetslöshet och i någon mån ökad arbetstid genom minskat korttidsarbete och ökad övertid, å andra sidan av den allmänna arbetstidsförkortningen, som eljest i och för sig skulle minska den totala sysselsättningsvolymen med omkring 1 procent. Från den ökade tillgång på varor och tjänster, som sålunda förutses, måste för jämförelsen med 1959 borträknas den förbrukning av överskottslager, som pågår i år men som på de flesta områden inte kan väntas fortsätta in på 1960. En under 1959 föreliggande belastning på de inom landet tillgängliga varutillgångarna, vilken vi däremot inte har anledning räkna med under 1960, utgöres av ett exportöverskott (inräknat överskottet av transporttjänster m. m.) som kan uppskattas till ett par hundratals miljoner kronor. Denna export har för övrigt till stor del baserats just på nyssnämnda lageruttömning. För 1960 har vi alltså här en pluspost på *tillgångssidan*: bortfall av exportöverskott om 200 miljoner kronor.

Sammanlagt erhålles under de angivna förutsättningarna en ökning på *tillgångssidan* med 2 300 miljoner kronor.

Det behöver inte särskilt understrykas, att den faktiska produktionsökningen kan komma att avvika från den antagna. Det är inte otänkbart att produktiviteten stiger kraftigare än enligt det konventionella antagandet. Om så blir fallet måste man emellertid också räkna med över hela linjen ökade inkomster i förhållande till de gjorda antagandena och därmed också ökad

efterfrågan. De slutliga återverkningarna på totalbalansen av en annan produktivitetsutveckling diskuteras närmare nedan.

Om de olika delarna av den *efterfrågeökning*, som kan väntas rikta sig mot de ökade tillgångarna, är vår förhandskänedom givetvis begränsad. Med utgångspunkt från den »inflationfria» inkomstökningen på 4 procent kommer de enskilda konsumenternas inkomster också att ökas med 4 procent på alla punkter där inkomstutvecklingen är betingad av aktuella insatser i produktionen, alltså i huvudsak löner samt jordbruks- och andra företagarinkomster. Enligt nationalbokföringen, ungefärligt framskriven t. o. m. 1959, uppgick denna summa till i runt tal 43 miljarder; 4 procent härpå är 1 720 miljoner kronor. Härtill skall läggas de förutsedda ökningarna i statens pensionsutbetalningar, i huvudsak de från 1 juli 1960 på olika sätt förbättrade folkpensionerna. Här tillkommer inemot 200 miljoner kronor. Konsumentinkomsterna skulle alltså stiga med ca 1 900 miljoner kronor. Härifrån skulle normalt avgå ca 25 procent i skatt (marginalskatt på enskilda inkomstökningar, genomsnittlig skatt för nytillkomna inkomsttagare, ingenting för skattebefriade folkpensionärer). På grund av nedgången i kvarskatten under 1960 blir emellertid denna gång den faktiska ökningen i skatteuttaget betydligt mindre, endast ca 200 miljoner kronor. Av återstående 1 700 miljoner kronor i ökning av den disponibla inkomsten skulle vid oförändrade sparvanor omkring 200 miljoner kronor sparas. Själva ökningen i efterfrågan på konsumtionsvaror skulle således bli ca 1 500 miljoner kronor. Denna siffra införes alltså i den primitiva försörjningsbalansen för 1960 såsom ett uttryck för den sannolika efterfrågeökningen på denna punkt. Här ingår då en del av den statliga utgiftsökningen i form av ökade löner till statsanställda, förutom de ökade pensionsutbetalningarna.

Beträffande nästa post på efterfrågesidan, de privata bruttoinvesteringarna, föreligger tills vidare endast ett mycket begränsat omdömesmaterial. Orderingången hos verkstadsindustrin och uttalandena i konjunkturbarometern om planerade investeringar pekar på en ökning av investeringsviljan för den närmaste framtiden. Den höga likviditeten inom näringslivet ger goda förutsättningar för en självfinansierad ökning av investeringarna. Å andra sidan förutses nu knappast någon ytterligare uppgång i bostadsbyggandet. Vid den »inflationfria» utveckling som här preliminärt antagits som utgångspunkt för denna analys räknar vi därför endast med en investeringsuppgång med 5 procent från 1959 års nivå. Fem procent på 11 miljarder utgör 550 miljoner kronor.

I en normalt expanderande hushållning måste även lagren av råvaror, halvfabrikat och färdigvaror inom industri och handel eller under transport växa i någon mån i proportion till produktions- och omsättningsökningen, om ekonomin skall kunna fungera rationellt. Den svenska lagerstatistiken är mycket ofullkomlig men erfarenheten från efterkrigstiden synes ge vid handen att den normala årliga investeringen i ökade lager uppgår till närmare 30 procent av den samtidiga ökningen i bruttonationalprodukten. På en del områden är man f. n. direkt underförsörjd med råvaror. Detta gäller framför allt sågverksindustrin, men även inom andra industriområden betraktar man sig f. n., enligt uppgifterna till konjunkturbarometern, som underförsörjd med lager. Å andra sidan finns fortfarande vissa överskottslager som man önskar avveckla, framför allt gäller detta malmgruvorna. Sammantaget synes därför en normal lagerökning, i detta fall ca 700 miljoner kronor, vara det rimligaste antagandet om näringslivets planer för 1960.

Beträffande kommunernas utgiftsplaner föreligger ännu inte något mera omfattande material. Det kunde vara rimligt att som ett utgångsantagande räkna med att de ökar sina utgifter i takt med den allmänna inkomst- och

utgiftsexpansionen i samhället, alltså med 4 procent. En eventuell ökning därutöver skulle kunna antas föranleda en skattehöjning. Denna skattehöjning skulle i så fall minska den ovan beräknade ökningen av konsumenternas efterfrågan. En sådan ungefär parallell ökning av skatteuttag och utgifter gäller om de nyss beslutade landstingsstaterna för 1960. Ett antagande om 4 procents kommunal utgiftsökning utan skattehöjning skulle därför inte ge något nämnvärt fel i totalbalansen. För primärkommunernas del måste man emellertid också räkna med ett ökat utgiftsutrymme på basis av statliga bidrag, särskilt för skolväsendets utbyggnad. Det synes därför rimligt att utöver nyssnämnda 4 procent beräkna 50 miljoner kronor för den kommunala utgiftsökningen för vardera investering och konsumtion.

Den statliga utgiftsökning, som ger upphov till det aktuella statsfinansiella problemet, medverkar i efterfrågeökningen på samtliga de nu nämnda punkterna. I den privata bruttoinvesteringen ingår det av staten understödda eller finansierade bostadsbyggandet. Av statliga verk planerade lagerökningar ingår i lagerökningsposten. Statliga bidrag till kommunerna ingår såsom nyss nämnades i den beräknade kommunala utgiftsökningen. Ökningen av den rent statliga konsumtionen och investeringen blir således inte ensam lika stor som den i statsbudgeten upptagna utgiftsstegringen. Beräkningen av denna statliga utgiftsökning för 1960 är, när det gäller den senare hälften av året, baserad på dels den förutsedda automatiska utgiftsökningen för budgetåret 1960/61, dels de ytterligare ökningarna som preliminärt bedömts vara oundvikliga även efter en mycket hård budgetgranskning och nedskärning av myndigheternas äskanden. Siffrorna har också påverkats av vad som har bedömts kunna praktiskt genomföras före 1960 års utgång. För den statliga konsumtionen erhålles på så sätt en ökning med bortåt 200 miljoner kronor. (Det bör observeras att uppgifterna är beräknade vid oförändrat kostnadsläge; lönehöjningar för statsanställda som medför en stegring av statens kostnader för de utförda prestationerna finns med i beräkningen av konsumenternas inkomster och därav följande konsumtionsökning. Detsamma gäller ökningen av de statliga pensionsutbetalningarna.) De reella ökningarna som samlats under rubriken ökning av statlig konsumtion utgöres i huvudsak av automatiska utgiftsökningar för försvar, universitet, läroverk och sinnessjukhus.

En sammanräkning av de olika utgiftsposter av investeringskaraktär, som kan betraktas som automatiska eller praktiskt taget automatiska ger en ökning i de statliga bruttoinvesteringarna på ca 400 miljoner kronor. Större delen härav kommer på vägar och försvarsmateriel samt investeringarna vid affärsverken, medan endast begränsade belopp faller på övriga områden.

Beträffande utrikeshandeln behöver i detta sammanhang eventuella förändringar i export och import inte tas med i bilden i den mån de balanserar varandra. En eventuell öoverensstämmelse — ett sannolikt stigande importöverskott — kan betraktas som uttryck för den brist på balans mellan tillgång och efterfrågan som hela kalkylen leder fram till.

Totalt skulle den på detta sätt beräknade ökningen i efterfrågan på varor och tjänster mellan innevarande år och 1960 uppgå till inte mindre än 3 800 miljoner kronor. Enligt det inledningsvis gjorda antagandet om den pågående produktionsökningen skulle mot detta stå en ökning i tillgångarna på varor och tjänster på endast 2 300 miljoner kronor. Det skulle alltså förestå ett underskott på 1 500 miljoner kronor. Den samhällsekonomiska betraktelsen av läget pekar därmed på en betydligt starkare balansförämring mellan kalenderåren 1959 och 1960 än den rent statsfinansiella (vid här gjorda antaganden om stark reducering av de framförda kraven på stat-

liga utgiftsökningar). En del av de i det statsfinansiella betraktelsesätet registrerade utgiftsökningarna representerar f. ö. inte någon omedelbar belastning på samhällsekonomin. Dit hör t. ex. avsättningarna till pensionsfonden; även större delen av de ökade statsskuldräntorna kan förutsättas bli omedelbart sparade hos de banker och försäkringsbolag m. m. som blivit ägare till den stigande stocken statsobligationer. Men å andra sidan måste man alltså räkna med att de enskilda företagen kommer att öka sina utgifter för investeringar mera än sina löpande inkomster och att därför ett efterfrågetillskott utöver produktionsökningen tillkommer även från andra håll än statens. Statsbudgetens och hela den ekonomiska politikens uppgift som balansfaktor blir därmed ännu större.

Den ökning av efterfrågan utöver tillgången med 1 1/2 miljard kronor, som siffrorna pekar på, måste naturligtvis betraktas som ett mycket ungefärligt totalomdöme, och att säkerheten i den gjorda beräkningen inte är synnerligen hög framgår omedelbart av den givna redogörelsen för beräkningssättet. Här har emellertid givits en utgångspunkt och ett beräkningsschema, där var och en kan göra de justeringar han finner rimliga på basis av antaganden på varje särskild punkt som han finner mera troliga. Den ekonomiska politiken måste alltid drivas utifrån en endast ungefärlig bedömning av framtiden. Att denna bedömning innehåller betydande osäkerhetsmoment minskar inte nödvändigheten att begagna de bedömningsmöjligheter som föreligger, och att därav sammanställa den helhetsbild som framstår som den mest sannolika.

Här följer en summarisk genomgång av de förändringar i bilden som uppstår om verkligheten på olika punkter skulle skilja sig från de i huvudkalkylen gjorda antagandena.

En procents ökning av lönerna utöver vad som här antagits kan — efter avräkning för skatter och normalt sparande — väntas innebära en ökning av efterfrågan med omkring 200 miljoner kronor. Även om lönehöjningen t. v. skulle tas ur företagsvinsterna kunde man i det nuvarande läget inte räkna med någon motsvarande minskning av företagens efterfrågan, som väsentligen gäller investeringar. Saken skulle alltså innebära ytterligare ökning av balansbristen.

En speciell problematik ligger i den förestående övergången till allmän tilläggspension. Det här tillämpade inkomstantagandet innebär att genomsnittet av alla lönehöjningar plus eventuella kontantinkomstökningar genom inlösning av privata pensionsförmåner blir 3 procent per arbetstimme (real). Antagandet göres i t. v. bestående brist på varje möjlighet att uttala sig om utgången av förhandlingarna på denna punkt. För företagen innebär det att deras kostnadsökning genom de obligatoriska pensionsavgifterna uppväges genom partiellt bortfall av tidigare flerdubbelt större avgiftsbetalningar för en begränsad del av de anställda. De kommande uppgörelsernas avvikelser från dessa antaganden torde inte kunna få mera avsevärda effekter på totalbalansen i vare sig ena eller andra riktningen bortsett från den inverkan de kan ha på den totala penninglönenivån.

Det brukar anföras att en viss inbyggd stabiliseringsmekanism ligger i en inflatoriskt höjd inkomstnivå, i det att marginalskatteeffekten medför en större köpkraftsindragning till staten än samtidiga och av samma orsak inträffande utgiftsökningar. Nettoeffekten av en procents extra stegring av den allmänna inkomst- och prisnivån är emellertid endast omkring 75 miljoner kronor i förbättring av balansen i statsbudgeten. Slutsatsen är, att en allmän lönestegring utöver samtidig produktivitetsökning — åtminstone innan en därav framkallad prisstegring hunnit reducera dess realvärde — mås-

te öka behovet av balansskapande motåtgärder i betydligt större omfattning än den automatiska balansförbättringen via statsbudgeten.

Omedelbart balansförbättrande vore det om produktiviteten skulle stiga snabbare än antagna och traditionella 3 procent. Det kan emellertid förutsättas att en sådan utveckling skulle komma att sammanfalla med en liknande, extra höjning av lönenivån. En procents extra höjning av bruttonationalprodukten skulle då komma in i totalkalkylen på följande sätt: Tillgångsökning 600 miljoner kronor. Inkomstökning likaledes 600 miljoner kronor. Därav löner 300 miljoner kronor och bruttovinster för företagen (inklusive samhällets) 300 miljoner kronor. Av lönerna skulle normalt avgå ca 100 miljoner kronor i skatter och sparande. Återstår 200 miljoner kronor i efterfrågeökning från löntagarna, eller t. ex. 250 miljoner om även enskilda företagares konsumtionsvaruefterfrågan medräknas. Återstående 350 miljoner skulle alltså, förutom ökade skatteinkomster för staten, utgöra ökat företagssparande (brutto). Det gynnsammare produktionsutfallet finge emellertid väntas stimulera till efterfrågeökningar för investeringar i lager inom handel och produktion (inkl. varor under arbete) och i produktionsmedel — med en i detta sammanhang gynnsam eftersläpning — så att total efterfrågan åter steg, om också inte lika mycket som tillgången. Trots detta måste man emellertid betrakta en starkare ökning av produktiviteten än de antagna tre procenten som den mest betydelsefulla av de tänkbara avvikelser, som skulle kunna leda till en bättre samhällsekonomisk balans än i den ursprungliga kalkylen. För en radikal förbättring skulle emellertid krävas en så stark ökning av produktiviteten att den framstår som mindre sannolik.

De privata investeringarnas ökning kan givetvis även bli en helt annan än som här förutsatts. Det är f. ö. sannolikt att investeringsviljan kommer att starkt påverkas av utvecklingsförloppet under året på så sätt att en sleg-ring av inflationsrisken medför en strävan att påskynda investeringarna. Här erinras blott om att varje procents ökning av investeringarna ökar balansbristen i samhällsekonomi med 100 miljoner kronor. — Å andra sidan innefattar denna post en i viss mån automatisk, ehuru tämligen långsamt verkande regulator: byggnadsverksamheten måste komma att hållas tillbaka i samma mån som en stigande brist på byggnadsarbetare föranleder till en begränsning av igångsättningsstillstånden.

Lagerinvesteringarna har uppvisat starka kastningar mellan olika år och utgör den punkt i kalkylen, som i och för sig är allra mest osäker. Däremot erfordras inga speciella omräkningar för att konstatera vad ett annat antagande här skulle göra i totalbalansen. Fältet kan synas fritt för gissningar på betydande avvikelser från den antagna normalutvecklingen. Den relativt lugna internationella prissituationen pekar på att man inte skulle behöva vänta några spekulativa företeelser. Å andra sidan skulle en relativt liten tendens till uppkomsten av ett knapphetsläge inom landet kunna leda till en förstärkning av företagets strävan att täcka in sig för kommande behov, utöver den normala följsamhet till produktionsökningen som här har förutsatts för lagerhållningens del.

En kommunal utdebiteringsökning med 50 öre, som i dag inte synes osannolik, då landstingsskatten för 1960 redan höjts med i genomsnitt 28 öre per skattekrona, skulle minska konsumenternas efterfrågan med omkring 150 milj. kr. och i stället öka den kommunala efterfrågan (konsumtion och investeringar) med ett liknande belopp i förhållande till de i tabell 9 angivna siffrorna. Effekten på totalkalkylen — i denna grova och förenklade form — blir alltså ingen.

På de poster, som gäller statlig konsumtion och investering, torde utrym-

met för avvikelser vara synnerligen begränsat, så länge man fasthåller vid den här begagnade förutsättningen att ingen ändring sker i redan fattade beslut.

De tänkbara avvikelserna från de på de olika områdena antagna förändringarna i tillgång och efterfrågan från 1959 till 1960 kan sammantagna givetvis bli betydande. De kan emellertid gå i båda riktningarna, och det torde vara svårt att uttala sig om huruvida den faktiska totala avvikelserna ökar eller minskar balansbristen i förhållande till de i tabell 9 givna siffrorna.

Att den ovan redovisade grovkalkylen över väntade efterfrågeökningar i förhållande till den antagna ökningen i tillgången 1960 visar en balansbrist av storleksordningen 1 1/2 miljard, innebär att konsumenter och investerande företag och samhällsorgan i den angivna omfattningen försöker köpa mer varor och tjänster än som faktiskt kan tillhandahållas på basis av folkhushållets sannolika prestationer. Dessa mot varandra stridande tendenser måste givetvis — ifall inga motåtgärder sättes in — realekonomiskt sett korrigeras sig själva; det är dock icke sannolikt att resultatet av denna process skulle anses önskvärt. I stort ett följande olika resultat kan tänkas inträda: en ökning av importen som snabbt reducerar valutareserven; en prisstegring som tvingar i första hand konsumenterna att begränsa sin efterfrågan; en arbetskraftsbrist och en varubrist som visserligen tvingar till ett frångående av de planer på investeringar, varuinköp och anställande av arbetskraft, som skulle utgöra det konkreta innehållet bakom de redovisade efterfrågesiffrorna, men som samtidigt innebär produktivitetssänkande störningar i det ekonomiska förloppet genom leveransförseningar o. s. v. Om dessa processer skulle få fortgå utan balansskapande motåtgärder måste de dessutom väntas förstärka sin inflatoriska verkan genom de förväntningar om den fortsatta utvecklingen, som därav skulle komma att utlösas. I detta sammanhang erinras åter om den höga likviditet och därmed det utrymme för monetär expansion som redan föreligger inom näringslivet.

Anm. Bilagan, som utarbetats inom finansdepartementets ekonomiska avdelning, bygger delvis på material som sammanställts av olika ämbetsverk. Bl. a. ingår preliminära resultat av undersökningar som utförligare kommer att behandlas i höstens rapport från konjunkturinstitutet.

Skatteunderlag och skatteutfall vid en 4-procentig allmän varuskatt

Den av kommittén verkställda beräkningen av skatteutfallet vid en allmän varubeskattning i detaljhandelsledet var baserad på uppgifter rörande konsumtionen och investeringsverksamheten år 1955, utom i fråga om den privata livsmedelskonsumtionen, där beräkningen baserats på preliminära uppgifter avseende år 1956. Med hänsyn till de förändringar som skatteunderlaget därefter undergått samt till att det nu förordade skatteförslaget på olika punkter avviker från kommittéförslaget har en ny beräkning av skatteunderlaget verkställts.

Den verkställda beräkningen har huvudsakligen baserats på det primärmaterial, som legat till grund för de i den reviderade nationalbudgeten för år 1959 redovisade uppgifterna om 1958 års konsumtion och investeringsverksamhet. Därvid har antagits, att den privata konsumtionen och den offentliga konsumtionen år 1959 ökar med ca 3 procent jämfört med 1958 års värden ävensom att investeringarna på byggnadsområdet samt i maskiner, transportmedel o. dyl. ökar med ca 6 procent. De sålunda uppräknade konsumtionsvärdena har vidare antagits öka år 1960 med genomsnittligt ca 3 procent.

Resultatet av den gjorda beräkningen redovisas i efterföljande sammanställning, därvid beloppen i förekommande fall avrundats till jämna tiotal milj. kronor. Av sammanställningen framgår, att av den för år 1958 till 33 840 milj. kronor uppskattade privata konsumtionen skulle 23 150 milj. kronor eller i runt tal 68 procent falla på enligt förslaget skattepliktig konsumtion av varor och tjänster.

Den offentliga konsumtionen har för 1958 beräknats till 7 610 milj. kronor, varav i löner 5 300 milj. kronor. Av resterande 2 310 milj. kronor har efter analys av primärmaterialen den skattepliktiga andelen beräknats till 1 000 milj. kronor.

För beräkningen av skatteunderlaget på investeringssidan har uppdelning skett på investeringar i byggnader och anläggningar samt investeringar i maskiner, transportmedel o. dyl. Bruttoinvesteringarna i byggnader och anläggningar under år 1958 har i den reviderade nationalbudgeten angivits till 10 540 milj. kronor, varav i ny- och reinvesteringar 7 590 milj. kronor och i underhåll 2 950 milj. kronor. Vid beräkningen av den skattepliktiga andelen har hänsyn tagits till att skatt inte skall utgå för jord, sand, grus och sten i obearbetat eller krossat skick och att därför skatt endast i begränsad omfattning torde komma att utgå på väg-, gatu-, vatten- och avloppsarbeten. Vidare har hänsyn tagits till att arbetskostnaderna väsentligen kommer att falla utanför beskattningen. Med beaktande härav har av 1958 års investeringsvärde 4 000 milj. kronor hänförs till den skattepliktiga andelen, varav 3 330 milj. kronor skulle falla på ny- och reinvesteringar och 670 milj. kronor på underhåll.

1958 års bruttoinvesteringar i maskiner, transportmedel o. dyl. har i den reviderade nationalbudgeten för år 1959 beräknats till 7 970 milj. kronor, varav 5 300 milj. kronor i ny- och reinvesteringar och 2 670 milj. kronor i underhåll. Vid beräkningen av vad härav kan falla på det skattepliktiga området har hänsyn tagits till att militära investeringar samt investeringar i

handelsflottan och civilflyget i princip icke blir föremål för beskattning. Därjämte har beaktats att även arbetskostnaderna i viss utsträckning kommer att falla utanför beskattning, t. ex. i fråga om reparations- och underhållsarbeten som utföres i företagens egen regi. Med beaktande härav har den enligt förslaget skattepliktiga andelen av 1958 års bruttoinvesteringar i maskiner o. dyl. beräknats till 4 600 milj. kronor, varav i ny- och reinvesteringar 3 500 milj. kronor och i underhåll 1 100 milj. kronor.

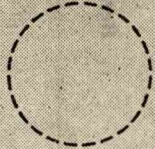
Skatteunderlaget enligt 1958 års värden för nu angiven konsumtion och investeringsverksamhet skulle sålunda utgöra sammanlagt ($23\,150 + 1\,000 + 4\,000 + 4\,600 =$) 32 750 milj. kronor. Till denna summa har lagts, dels beräknad ökning under år 1959 med 1 250 milj. kronor och dels 1 000 milj. kronor för den beräknade ökningen år 1960.

I enlighet med vad nu anförts och såsom framgår av den följande sammanställningen skulle det aktuella skatteunderlaget, för år räknat, utgöra ($32\,750 + 1\,250 + 1\,000 =$) 35 000 milj. kronor. Detta innebär 350 milj. kronor per skatteprocent och vid 4 procent således 1 400 milj. kronor.

Beräkning av skatteunderlaget

	Miljoner kronor	
	Skattefritt	Skattepliktigt
I. Privat konsumtion 1958		
Livsmedel: mjöl, gryn, bröd och andra bakverk		1 270
mjölk, grädde, matfett, ost		2 090
specerier, ägg		2 100
rotfrukter, grönsaker, frukt, bär		1 680
kött, fläsk, charkuterier, fisk		<u>2 600</u>
		9 740
Sprit och vin		1 520
Övriga drycker		570
Tobaksvaror		1 070
Restaurangtjänster, netto	190	270
Bostadshyra, hotelltjänster	3 320	
Bränsle och lyse	1 830	
Kläder, reseffekter, sömnadsarbeten, skoreparationer m. m.		4 170
Möbler och andra varaktiga varor		2 490
Motorfordon: nyinköp, reparationer, service drivmedel, garagekostnader, fordonsskatt	890	1 500
Cyklar, sportartiklar m. m.		370
Resor	1 300	
Sjukvård, medicin, begravningskostnader, hygieniska tjänster, hemhjälp m. m.	1 200	200
Toalettartiklar, färger, tvätt		640
Tidningar, tidskrifter	280	190
Böcker, pappersvaror, fotoartiklar, blommor m. m.		560
Nöjen, teleavgifter, lotter, tips, fotografering m. m.	1 260	
Bank- och försäkringstjänster	520	
Avgår: korrigerig för statistisk dubbelräkning/.	140
	100	
S:a privat konsumtion	10 690	23 150
II. Offentlig konsumtion 1958: löner		
	5 300	
varor och tjänster	<u>1 310</u>	6 610
		1 000
III. Investeringsverksamhet 1958		
<i>A. Byggnader och anläggningar</i>		
Ny- och reinvesteringar	4 260	3 330
Underhåll	<u>2 280</u>	<u>670</u>
	6 540	4 000
<i>B. Maskiner, transportmedel o. dyl.</i>		
Ny- och reinvesteringar	1 800	3 500
Underhåll	1 570	1 100
	3 370	4 600
S:a I—III	27 210	32 750
<i>Tillkommer</i>		
Beräknad ökning 1959		1 250
Beräknad ökning 1960		1 000
S:a totalt skatteunderlag		35 000

Utkast till formulär till deklarationsblankett med inbetalningskort

Mottagardel		POSTGIRO		INBETALNINGSKORT		Arkivdel	
Act uppgifterna å omstående sida är sanningsenligt och efter bästa förmåga lämnade, försäkras på heder och samvete. den / 19		X	X	Betalningsmottagare		Frimärkes ej	
				Till		Mottagaren erlägger inbetalningsavgiften	
(Den skattskyldiges underskrift eller firmateckning)		X	X		Mottagarkonto nr	
				
Avsändare							
Mottagarkonto nr	Skatt enligt C 3 å omstående sida	Kronor	öre	X	Kronor	öre	Lbb/pob kv. nr
				X			Redovisningsnr
				X	Bl 703 b/g H		Redov. postanstalt
							

Framsida.

Utrymme för anvisningar

D E K L A R A T I O N	
enligt förordningen om allmän varus katt	
Dekl. period nr	Tid / - / 19
K r o n o r	
A 1.	Kontant influtet inklusive likvid i natura och i form av utnyttjade presentkort.....
A 2.	Uttag ur rörelsen.....
A 3.
Summa A	
B 1.	Försäljning och uttag av skattefria varor och ersättning för skattefria tjänsteprestationer...
B 2.	Skattefri försäljning till producent eller återförsäljare, ej upptagen under B 1.....
B 3.	Erlagd likvid för skattepliktiga varor m. m., där säljaren är skattskyldig.....
B 4.	Annat avdrag eller korrigerings för slutlig avstämning av skattepliktig omsättning.....
B 5.
Summa B	
C 1.	Summa A minus summa B.....
C 2.	Skattepliktig omsättning.....
C 3.	Därå belöpande skatt efter %

Förslag till personalorganisation för varuskattekontrollen vid länsstyrelserna och överståthållarämbetet

Län	Uppskattat antal skattskyldiga	Bitr. tax.-intendent Ao 24	Förste taxeringsrevisor		Taxeringsrevisor Af 13— —Ae 19	Landskanslist		Kansliskrivare Ao 10	Kontorrist Ao 9	Kanslbi-tråde Ao 7	Kontorsbi-tråde Af 1— —Ae 5	S:a
			Ao 23	Ao 21		Ao 15	Af 9— —Ae 13					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Stockholms	8 000	1	1		1	1	1	1		1	2	9
Uppsala	4 000	1		1		1		1		1	1	6
Södermanlands	5 000	1		1		1		1		1	1	6
Östergötlands	9 500	1		1	1	1	1	1	1	1	2	10
Jönköpings	8 000	1		1		1	1	1		1	2	8
Kronobergs	5 000	1		1		1	1	1		1	1	6
Kalmar	7 000	1		1		1	1	1		1	2	8
Gotlands	1 500					1		1			1	3
Blekinge	4 000	1		1		1		1		1	1	6
Kristianstads	9 000	1		1	1	1	1	1	1	1	2	10
Malmöhus	20 000	1 ¹	1	1	2	2	2	1	1	2	4	17
Hallands	5 000	1		1		1	1	1		1	1	6
Göteborgs o. Bohus ..	18 000	1 ¹	1		2	2	1	1	1	2	4	15
Älvsborgs	10 000	1	1		1	1	1	1	1	1	2	10
Skaraborgs	6 500	1		1		1	1	1		1	2	7
Värmlands	7 000	1		1		1	1	1		1	2	8
Örebro	6 500	1		1		1		1		1	2	7
Västmanlands	4 500	1		1		1		1		1	1	6
Kopparbergs	7 000	1		1		1	1	1		1	2	8
Gävleborgs	7 500	1		1		1	1	1		1	2	8
Västernorrlands	7 500	1		1	1	1	1	1		1	2	9
Jämtlands	3 500	1		1		1		1		1	1	6
Västerbottens	5 500	1			1	1		1		1	1	6
Norrbottens	5 500	1			1	1		1		1	1	6
Summa	175 000	23	4	18	11	26	13	24	5	25	42	191
Stockholms stad	25 000	1 ¹		2	2	2 ^a	3 ^a	2	1	2	5	20
Totalt	200 000	24	4	20	13	28	16	26	6	27	47	211

Anm. ¹ Ao 26. — ² Kanslist.

Kommitténs utkast
till
Förordning om allmän varuskatt
(Alternativet detaljhandelskatt)

Härigenom förordnas som följer.

AVDELNING I

Allmänna bestämmelser

1 §.

Till staten skall i enlighet med vad i denna förordning stadgas, med de undantag som angivas i en vid förordningen fogad förteckning, erläggas skatt (*allmän varuskatt*)

dels för varor, därest de inom riket försäljas eller på annat sätt tagas i anspråk eller ock införas till riket,

dels ock för tjänsteprestationer som hava avseende å skattepliktiga varor, där tjänsteprestationerna utgöras av förfärdigande på beställning (arbetsbeting) eller ändrings-, underhålls- eller rengöringsarbeten.

Angående uttagande av allmän varuskatt hos producent av jordbruksprodukter är särskilt stadgat.

(Se vidare anvisningarna.)

2 §.

Beskattningsmyndighet är, beträffande försäljning och annat ianspråktagande av varor inom riket ävensom beträffande tjänsteprestationer, vederbörande länsstyrelse och, beträffande införsel till riket, generaltullstyrelsen.

I denna förordning förstås med länsstyrelse jämväl överståthållarämbetet.

(Se vidare anvisningarna.)

3 §.

Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer äger, då synnerliga skäl därtill äro, medgiva befrielse från eller återbäring av skatt.

AVDELNING II

Bestämmelser avseende försäljning och annat ianspråktagande inom riket samt tjänsteprestationer

4 §.

1 mom. Skatten skall, med de undantag som i 2 och 3 mom. sägs, erläggas av

a) den som yrkesmässigt bedriver tillverkning av eller handel med skattepliktiga varor, inbegripet servering, och som därvid till konsument försäljer eller ock uttager dylika varor;

b) den som yrkesmässigt utför eller förmedlar utförande av skattepliktiga tjänstprestationer för konsuments räkning.

2 mom. Skatt skall icke erläggas av den som allenast förfärdigar kläder eller andra textilvaror eller utför ändrings- eller underhållsarbeten å dylika varor och vars årsomsättning härav understiger 10 000 kronor.

Skatt skall ej heller erläggas av den som yrkesmässigt men i mindre omfattning försäljer skattepliktiga varor och vars huvudsakliga verksamhet utgöres av tillhandahållande av skattefria tjänstprestationer av personlig natur eller utförande av tjänstprestationer å fast egendom.

3 mom. Vid försäljning i kommission anses kommissionären såsom säljare. Vid försäljning å auktion skall dock icke auktionsförrättaren anses såsom säljare såvida han icke jämväl annorledes än å auktion driver handel med sådana varor som försäljas å auktionen.

(Se vidare anvisningarna.)

5 §.

1 mom. Skattskyldig som i 4 § avses är pliktig att hos länsstyrelsen anmäla sig för registrering.

Registrering må efter ansökan erhållas av den som, utan att vara skattskyldig, inköper skattepliktiga varor

- a) för yrkesmässig återförsäljning;
- b) för användning såsom material vid yrkesmässig tillverkning av varor för avsalu eller vid yrkesmässigt utförda tjänstprestationer å varor i form av arbetsbeting eller ändrings-, underhålls- eller rengöringsarbeten; dock att registrering icke må erhållas av den som är undantagen från skattskyldighet enligt 4 § 2 eller 3 mom.

2 mom. Anmälan för ävensom ansökan om registrering skall göras skriftligen och innehålla uppgift angående vederbörandes fullständiga namn och postadress, företags namn, rörelsens art och belägenhet samt dagen för verksamhetens påbörjande eller övertagande.

Om verkställd registrering skall länsstyrelsen utfärda särskilt bevis.

Inträder ändring i förhållande, varom uppgift lämnats i anmälan om registrering, skall underrättelse härom lämnas länsstyrelsen senast åtta dagar därefter.

6 §.

Såsom villkor för registrerad rörelseidkares rätt att utan erläggande av skatt försälja skattepliktig vara skall gälla, att köparen till säljaren överlämnat bevis om sin registrering jämte försäkran att fråga är om inköp för återförsäljning eller för användning såsom material antingen vid tillverkning av varor för avsalu eller vid yrkesmässigt utförda ändrings-, underhålls- eller rengöringsarbeten, som icke i förteckningen undantagits från skatteplikt.

Vad här sagts om varor skall i tillämpliga delar gälla även skattepliktiga tjänstprestationer.

Försäljning av skattepliktig vara eller överlåtelse av skattepliktig tjänstprestation utan erläggande av skatt må dock icke äga rum, där det framstår såsom uppenbart, att förvärvet sker för annat ändamål än förut sagts.

(Se vidare anvisningarna.)

7 §.

Skyldighet att erlægga skatt inträder

- a) då vederlag för vara eller tjänstprestation inflyter kontant eller eljest kommer den skattskyldige tillgodo, dock att länsstyrelsen på ansökan må medgiva, att skatten erlägges på grundval av fakturering;

- b) då vara uttages på sätt angives i 4 § med anvisningar.

8 §.

Skatten utgår med procent av beskattningsvärdet.
Beskattningsvärdet utgör vederlaget för varan eller tjänsteprestationen eller, där varan uttages på sätt angives i 4 § med anvisningar, det gängse konsumentpriset för varan.

(Se vidare anvisningarna.)

9 §.

Skatten skall redovisas för bestämda tidsperioder. Dessa äro:

Redovisningsperiod	1,	omfattande	februari och mars,
»	2,	»	april » maj,
»	3,	»	juni » juli,
»	4,	»	augusti » september,
»	5,	»	oktober » november samt
»	6,	»	december » januari.

Länsstyrelsen äger, om särskilda skäl därtill äro, fastställa andra redovisningsperioder.

10 §.

1 mom. Skattskyldig skall inom tjugu dagar efter utgången av varje redovisningsperiod till länsstyrelsen insända en på heder och samvete avgiven deklaration angående beskattningsvärdet av de varor och tjänsteprestationer, beträffande vilka skyldighet att erlägga skatt inträtt under perioden, samt angående den å varorna och tjänsteprestationerna belöpande skatten.

Länsstyrelsen äger, om särskilda skäl därtill äro, föreskriva att deklaration skall insändas inom annan tid än som i första stycket sagts.

2 mom. Har rörelseidkare haft att erlägga skatt vid inköp av varor, som av honom återförsålts eller använts såsom material vid yrkesmässig tillverkning av varor eller vid å varor yrkesmässigt utförda ändrings-, underhålls- eller rengöringsarbeten, som icke i förteckningen undantagits från skatteplikt, må han i deklaration göra avdrag för sålunda erlagd skatt. Vad här sagts om inköp av varor skall i tillämpliga delar gälla även tjänsteprestationer.

3 mom. Deklarationens nettobelopp skall, där beloppet icke utgöres av helt krontal, utföras med närmaste lägre hela krontal.

4 mom. Deklaration skall upprättas å blankett enligt fastställt formulär.
(Se vidare anvisningarna.)

11 §.

Skattskyldig skall senast vid den tidpunkt, då deklaration skall hava insänts, genom insättning å länsstyrelsens postgirokonto erlägga enligt deklarationen upplupen skatt eller, om deklaration icke insändes inom föreskriven tid, preliminärt skattebelopp svarande mot det högsta skattebelopp, som upplupit under någon redovisningsperiod inom senast förflutna tolv kalendermånader, eller det lägre belopp länsstyrelsen bestämmer. Har skattskyldig erlagt preliminärt skattebelopp, äger han, sedan felande deklaration insänts, i samband med erläggande av skatt för en senare redovisningsperiod tillgodoräkna för mycket erlagd skatt. Har det preliminära skattebeloppet understigit den deklarerade skatten, skall felande skatt erläggas samtidigt med deklarationens insändande.

Belopp som för redovisningsperiod understiger fem kronor behöver icke erläggas.

12 §.

Inkomna deklARATIONER skola av länsstyrelsen snarast möjligt underkastas en förberedande granskning. Befinnes deklARATION därvid vara behäftad med felaktighet av nämnvärd betydelse, skall den skattskyldige underrättas härom och i förekommande fall påföras ytterligare skatt.

Är deklARATION så bristfällig, att den icke kan läggas till grund för skatteberäkningen, må länsstyrelsen beräkna skatten för perioden i fråga till skäligt belopp.

Skatt, som här angivits, skall erläggas inom av länsstyrelsen fastställd tid.

Länsstyrelsens beslut om skattens beräkning enligt denna paragraf äro att anse såsom preliminära i avvaktan på skattens slutliga fastställande.

13 §.

Efter kalenderårets utgång eller, därest skattskyldigs räkenskapsår icke sammanfaller med kalenderår, efter utgången av dylikt räkenskapsår, skall länsstyrelsen slutligt fastställa skatten för året i fråga. Fastställandet skall ske snarast möjligt och senast under månaden efter den, under vilken frågan om inkomsttaxeringen för samma beskattningsår blivit av prövningsnämnden avgjord.

Länsstyrelsen må, då skäl därtill föreligga, fastställa skatten för viss redovisningsperiod eller eljest för del av år.

Där den fastställda skatten överstiger den deklarerade eller eljest påförda skatten, skall skillnadsbeloppet erläggas inom av länsstyrelsen utsatt tid av minst en månad från beslutet.

Fastställes skatten till lägre belopp än som erlagts eller påförts, skall skillnadsbeloppet återbetalas eller avräknas.

Hänsyn skall icke tagas till skillnadsbelopp understigande tio kronor.

Ränta skall icke utgå.

14 §.

Försummar någon att inbetala skatt, som det enligt denna förordning åligger honom att erlægga, må skatten omedelbart indrivnas och skall därvid gälla vad om indrivning av restförd skatt i uppbördsförordningen stadgas.

15 §.

Har skattskyldig i deklARATION eller annan uppgift till ledning för skattens beräkning lämnat oriktigt meddelande och har meddelandet följts vid skattens fastställande eller har eljest meddelandet föranlett att den skattskyldige icke påförts skatt eller påförts skatt med för lågt belopp, skall den skattskyldige genom efterbeskattning påföras den skatt som han genom berörda förfarande undgått.

Föreligga sådana omständigheter att efterbeskattning skall ske, må den undanhållna skatten av länsstyrelsen beräknas efter vad med hänsyn till arten och omfattningen av den skattskyldiges verksamhet och till omständigheterna i övrigt finnes skäligt.

Vad ovan sagts skall äga motsvarande tillämpning, om skattskyldig underlåtit avlämna deklARATION.

Efterbeskattning må icke ske om det undanhållna skattebeloppet understiger tvåhundra kronor.

Efterbeskattning må icke ske senare än under månaden efter den, då fråga om eftertaxering till inkomstskatt för samma tid senast kunnat bliva föremål för prövningsnämnds avgörande. Har den skattskyldige avlidit må efterbeskattning icke ske senare än två år efter utgången av det kalenderår, under vilket bouppteckning ingivits.

Efterbeskattning verkställs av den länsstyrelse, som senast haft eller skolat hava att handlägga fråga om den skattskyldiges slutliga beskattning.

16 §.

Skattskyldig, som enligt lag är pliktig föra handelsböcker, skall ordna sin bokföring på sådant sätt, att den möjliggör kontroll över den allmänna varuskatten. Annan skattskyldig skall i fråga om rörelse dag för dag föra anteckningar angående inkomster och utgifter samt vid räkenskapsårets utgång upprätta förteckning över varulager och fordringar. Vad i bokföringslagen är stadgat rörande förvaring av handelsbok m. m. skall äga motsvarande tillämpning beträffande anteckningar, som nu sagts, jämte tillhörande handlingar.

Det åligger skattskyldig att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter rörande räkenskapernas ordnande, som länsstyrelsen meddelar för erhållande av en betryggande kontroll över skattens behöriga utgörande.

17 §.

Skattskyldig så ock annan, som köper och säljer eller eljest i och för sin rörelse tager befattning med skattepliktig vara är skyldig att på anfordran av länsstyrelsen lämna de uppgifter om sin verksamhet, som länsstyrelsen finner erforderliga för skattekontrollen, samt att för kontrollen tillhandahålla länsstyrelsen sina räkenskaper med tillhörande handlingar.

Kontrolltjänsteman äger på anfordran att när som helst erhålla tillträde till samtliga lokaler och utrymmen, som av skattskyldig användas för tillverkning, lagerhållning eller försäljning och annan omsättning av skattepliktig vara.

Offentlig myndighet har att beträffande egna inköp av skattepliktiga varor samt i övrigt beträffande dess verksamhetsområde på anfordran av länsstyrelsen lämna sådana uppgifter som kunna vara av betydelse för kontrollen.

Vid kontrollen skall i erforderlig utsträckning jämförelse ske med de skattskyldigas självdeklarationer och andra tillgängliga uppgifter för inkomsttaxeringen.

AVDELNING III

Bestämmelser angående införsel till riket

18 §.

Skatten skall erläggas av den för vars räkning införseln äger rum.

Skyldighet att vid införsel erlägga skatt föreligger icke för den som är registrerad enligt bestämmelserna i 5 §, där införseln avser vara, vilken av den registrerade skall försäljas eller användas såsom material vid yrkesmässig tillverkning av vara för avsalu eller vid yrkesmässigt utförande av tjänstprestation.

19 §.

Skatten utgår med procent av varans beskattningsvärde.

Beskattningsvärdet är lika med varans värde, beräknat enligt 4 § tulltaxeförordningen, med tillägg av å varan belöpande tull och andra avgifter samt annan skatt än allmän varuskatt.

20 §.

Den som är registrerad enligt bestämmelserna i 5 § skall, där han till riket inför vara för försäljning eller användning såsom material vid yrkesmässig tillverkning av vara för avsalu eller vid yrkesmässigt utförande av tjänstprestation, i samband med tulltaxeringen av varan till tullmyndigheten avlämna skriftlig försäkran rörande ändamålet med införseln.

21 §.

Skatt, som enligt av tullmyndigheten verkställd uträkning belöper å införd vara, skall erläggas till tullverket samtidigt med tullen. Vad i fråga om tull finnes stadgat rörande betalningsansånd, ställande av säkerhet samt påföljd för fördröjd eller utebliven betalning skall äga motsvarande tillämpning beträffande skatten.

22 §.

För vara, som införts till riket men sedermera utförts ur riket eller till svensk frihamn, må restitution av skatt åtnjutas i den ordning och omfattning, Kungl. Maj:t bestämmer.

Skatt utgår icke för vara, som införes under sådana omständigheter, att för densamma åtnjutes tullfrihet enligt 5, 6 eller 8 § tulltaxeförordningen eller ock tullindring enligt 9 § samma förordning; dock att skattskyldighet föreligger vid återinförsel av vara, för vilken skatt icke erlagts eller för vilken erlagd skatt restituerats.

AVDELNING IV

Om varuskattenämnd, besväröförfarande m. m.

23 §.

Kungl. Maj:t förordnar en särskild nämnd (*varuskattenämnden*), som har att genom rådgivande och vägledande verksamhet främja en riktig och likformig beskattning samt verka för en effektiv och ändamålsenlig kontroll av skattens erläggande.

Efter ansökan må nämnden lämna förhandsbesked angående fråga, huruvida eller på vad sätt sökanden har att utgöra allmän varuskatt. Befinnes frågan vara av mindre vikt eller inkommer sökanden icke med tillförlitlig utredning eller föreligger eljest särskilda skäl, må ansökningen avvisas.

Nämnden skall bestå av sju ledamöter, av vilka en skall förordnas till ordförande och en till vice ordförande. Ordföranden, vice ordföranden och två övriga ledamöter skola vara lagfarna eller hava erfarenhet av administrativ verksamhet. Tre av ledamöterna skola utses så att kändedom om förhållandena inom näringslivet, speciellt handeln, kommer att förefinnas inom nämnden. För envar av förstnämnda ledamöter skall utses en suppleant och för de senare sammanlagt sex suppleanter. Ledamöter och suppleanter

leanter skola förordnas för en tid av fyra år. Avgår ledamot eller suppleant skall annan förordnas för återstående tidsperiod. Förordnande kan när som helst återkallas.

Kungl. Maj:t utfärdar de föreskrifter, som i övrigt finnas erforderliga för nämndens verksamhet.

24 §.

Över länsstyrelsens beslut angående uttagande av allmän varuskatt må besvär anföras hos kammarrätten. Rätt att anföras besvär tillkommer skattskyldig samt annan, som har väsentligt intresse av beslutet. Besvär må dock icke anföras över beslut som avser preliminärt uttagande av skatt.

Besvär skola hava inkommit till kammarrätten eller vederbörande länsstyrelse inom två månader från det den skattskyldige erhållit del av beslutet.

25 §.

Över kammarrättens beslut må besvär anföras hos Kungl. Maj:t av den som fört talan hos kammarrätten samt av vederbörande landskamrerare. Besvären skola hava inkommit till finansdepartementet inom två månader från det klaganden erhållit del av beslutet.

26 §.

Besvär över varuskattenämndens beslut, varigenom nämnden meddelat förhandsbesked, må av sökanden och av vederbörande landskamrerare anföras hos Kungl. Maj:t. Besvären skola hava inkommit till finansdepartementet inom en månad från det klaganden erhållit del av beslutet.

Över nämndens beslut, varigenom ansökan om förhandsbesked avvisats, må besvär icke anföras.

27 §.

Länsstyrelsen må vid vite förelägga skattskyldig att fullgöra vad honom åligger enligt denna förordning eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter, dock att föreläggande icke må avse inbetalande av skatt.

28 §.

Lämnar skattskyldig uppsåtligen eller av grov oaktsamhet oriktig uppgift i försäkran som i 6 § avses, straffes med dagsböter eller fängelse.

Underlåter någon i andra fall än nu sagts att fullgöra vad honom åligger enligt denna förordning eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter, straffes med böter, högst trehundra kronor.

29 §.

Om ansvar i vissa fall för den, som i deklaration eller i försäkran som i 20 § avses lämnat oriktig uppgift, stadgas i skattestrafflagen.

30 §.

Den som har eller haft att taga befattning med kontroll enligt denna förordning må ej i vidare mån än hans tjänsteutövning fordrar yppa affärsförhållande, varom han därvid erhållit kännedom. Tjänsteman, som här emot bryter, vare underkastad ansvar såsom för tjänstefel. Gör annan än tjänsteman sig skyldig till förseelse, som nu sagts, straffes med dagsböter.

31 §.

Förseelse, som avses i 28 § andra stycket, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av länsstyrelsen.

32 §.

Kungl. Maj:t äger utfärda för tillämpningen av denna förordning erforderliga föreskrifter.

Förteckning

över

**varor och tjänstprestationer, för vilka allmän varuskatt icke skall
erläggas**

a) Följande för jordbruk med binärningar avsedda varuslag: utsäde, fröer, skogsplantor, plantor av icke-perenna växter, foder- och gödselmedel, torvströ, konserveringsmedel för foder, betningsmedel, bakteriekulturer för växter, medel för bekämpande av ogräs, växtskyddsmedel.

b) Levande djur, andra än fisk, kräftdjur och musslor.

c) Jord, sand, grus och sten i obearbetat eller krossat skick.

d) Ved, brännrotv och torvbriketter.

e) För förtäring avsedda rusdrycker (spritdrycker, vin och starköl).

f) Tobaksvaror.

g) Tidningar och tidskrifter.

Anm. Till tidningar och tidskrifter hänföres sådana publikationer, som enligt utgivningsplan äro avsedda att under bestämd titel utgivnas med minst fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen.

h) Fartyg för frakt av passagerare eller last med nettodräktighet av 20 register-ton eller däröver, luftfartyg.

i) Krigsmateriel, som inköpes av staten och omfattas av gällande förbud mot utförsel av krigsmateriel (SFS 1949: 614).

j) Reparation av skodon.

k) Tvättning, mangling och strykning av textilvaror.

ANVISNINGAR

till 1 §.

1. Med *varor* förstås materiella ting av lös egendoms natur. Hit räknas icke blott färdigställda varor utan även halvfabrikat och råvaror. Till varor hänföres icke gas, som tillhandahålles i ledningar, ej heller vatten från vattenverk.

Handlingar, vilkas värde grundar sig å rättigheter av olika slag — såsom aktier, obligationer, biljetter och lottsedlar — äro icke vad gäller dylikt värde att anse som varor. Däremot skola sådana handlingar, då de försäljas såsom trycksaker, anses såsom varor. Frankotecken, sedlar och mynt, som äga samlarvärde, äro att hänföra till varor.

Fast egendom — härmed förstås vad som enligt kommunalskattelagen är att anse såsom fast egendom — utgör icke vara. Borttagas från fastighet tillbehör, inredning eller andra beståndsdelar bliva dessa dock att hänföra till varor.

2. Begränsningen till försäljning inom riket innebär, att försäljning av varor för export är skattefri. Försäljning av varor för bruk för fartyg eller luftfartyg i utrikes trafik är att jämställa med export.

till 2 §.

Med *vederbörande länsstyrelse* förstås länsstyrelsen i det län, där den skattskyldige bedriver verksamhet med fast driftställe eller, om verksamheten bedrivs inom mer än ett län, länsstyrelsen i det län, där huvudkontor är beläget. Saknas fast driftställe, är länsstyrelsen i det län, där den skattskyldige är bosatt, beskattningsmyndighet.

till 4 §.

1. Endast verksamhet, som bedrivs *yrkesmässigt*, faller under förordningens bestämmelser. Frågan, huruvida yrkesmässighet föreligger, får bedömas främst med hänsyn till omfattningen av och syftet med verksamheten. Sålunda föreligger icke skatteplikt exempelvis vid försäljning av personlig lösegendom eller dödsbos tillgångar eller av inventarier, **anskaffade** för stadigvarande bruk i förvärvsverksamhet.

Tillhandahållande av kost åt egen personal utgör icke yrkesmässig verksamhet. Om denna verksamhet upplåtits på entreprenad åt annan, vilken bedriver densamma yrkesmässigt, föreligger däremot skattskyldighet för entreprenören.

2. Med *servering* förstås tillhandahållande av varor till förtäring på stället. Därest jämväl bostad tillhandahålles och ett gemensamt pris uttages för kost och logi, får uppdelning ske efter skälig grund.

3. Med *uttag* av varor förstås varje ianspråktagande för ändamål som icke avser försäljning, dock att användning såsom material vid tillverkning av varor för avsalu eller vid å varor yrkesmässigt utförda ändrings-, underhålls- eller rengöringsarbeten av andra slag än de som särskilt undantagits i förteckningen, icke äro att hänföra till uttag. Till uttag hänföres således icke endast ianspråktagande av varor för personligt ändamål utan även exempelvis överföring av en skrivmaskin från en skrivmaskinsfabrikants lager för användning på hans kontor. Då varor, som ingå i rörelseidkares varulager, uthyras, anses desamma därmed hava uttagits ur varulagret. Vid senare uthyrning eller om rörelseidkaren försäljer dessa varor, skall skatt icke utgå.

4. Med *material* förstås råvara, halvfabrikat eller annan vara, som är avsedd antingen att ingå såsom beståndsdel i förädlad eller genom sammansättning framställd vara eller att förbrukas i den egentliga produktions- eller bearbetningsprocessen annorledes än genom förslitning.

5. Med *konsument* förstås annan än den som yrkesmässigt återförsäljer inköpta varor eller använder desamma såsom material för tillverkning av varor för avsalu eller eljest för ändamål som i punkt 3 sägs.

Då byggnad icke är att hänföra till vara, följer av det sagda att byggmästare, som ägnar sig uteslutande åt att uppföra byggnader, är att anse som konsument. Om byggmästare jämväl bedriver tillverkning av varor t. ex. vid egen snickerifabrik och regelmässigt försäljer produkter därifrån, blir han däremot icke att anse som konsument vad gäller material för denna tillverkning. Han har därför att själv redovisa skatt dels för sin för-

säljning och dels för egen förbrukning i form av uttag. Om han icke försäljer varor från snickerifabriken är han att anse som konsument, men även i dylikt fall kan bliva fråga om skattepliktigt uttag, varvid erlagd skatt å inköpt material får avdragas.

6. Vid beräkning av den årsomsättning som är avgörande för frågan, huruvida skattskyldighet föreligger för den som allenast förfärdigar kläder eller andra textilvaror eller utför ändrings- eller underhållsarbeten å dylika varor, skall omsättningen under det kalenderår som förflutit närmast före löpande redovisningsperiod vara avgörande (angående redovisningsperiod se 9 §). Därest skattskyldig rörelseidkares omsättningsförhållanden efter närmast föregående års utgång undergått förändring, som kan antagas bli va varaktig och som bör föranleda skattskyldighetens upphörande, må rörelseidkaren efter framställning hos beskattningsmyndigheten befrias från skattskyldighet. Beskattningsmyndigheten kan i sådant fall, även utan att rörelseidkaren gjort ansökan därom, föreskriva, att skattskyldigheten skall upphöra.

Frågan om skattskyldighet för den som påbörjar rörelse är beroende av de omsättningsförhållanden som med hänsyn till rörelsens beskaffenhet kunna antagas komma att föreligga.

7. Såsom rörelser, vilka huvudsakligen tillhandahålla *personliga tjänster*, äro att anse bl. a. herr- och damfriseringar, skönhetsalonger och badinrättningar. Därest icke i dylik verksamhet bedrivs jämväl tillverkning av varor för avsalu eller eljest försäljning i nämnvärd omfattning, föreligger icke skattskyldighet för rörelseidkaren.

till 6 §.

Där varor av samma slag förvärfvas av registrerad rörelseidkare för att användas såväl för återförsäljning eller eljest för skattefritt ändamål som ock för annat ändamål, exempelvis privat förbrukning, erfordras icke uppdelning vid inköpet, utan varorna må levereras utan skattepåföring. Till den del varorna användas för annat än skattefritt ändamål inträder skatteplikt i samband med varans ianspråktagande av köparen.

Föreligger förhållande som i 6 § sista stycket angives, skall säljaren uttaga skatt även om köparen överlämnat registreringsbevis och försäkran. Vid bedömning som där avses bör säljaren få ledning av mängden och beskaffenheten av de beställda varorna och sin egen kändedom om köparens förhållanden.

till 8 §.

I beskattningsvärdet skall inräknas även vad som av vederlaget må hava beräknats motsvara varuskatten. Avdrag får icke ske för transport-, emballage- och andra liknande kostnader, som ingå i priset för en vara. Avdrag får ej heller ske för s. k. avbetalningstillägg.

Kassa- och andra rabatter, som direkt avgå från likviden, skola icke medräknas. Har rabatter, återbäring eller bonus för skattepliktig försäljning utgivits i efterhand, får avdrag härför verkställas vid utgivandet.

till 10 §.

Den här stadgade avdragsrätten syftar till att förebygga en icke avsedd dubbelbeskattning. Om en rörelseidkare, exempelvis innehavare av en matservering, inköper livsmedel i en detaljhandel och skatt därvid uttages, får rörelseidkaren från sin omsättning avdraga vad han sålunda inköpt med skatt. Däremot får avdrag icke ske för inköp, som avse allmänna omkostnader; i förenämnda exempel får således avdrag icke ske för inköp av blommor, glas, porslin och linnevaror.

Kommitténs utkast

till

**Förordning om skyldighet för producent av jordbruksprodukter
att erlägga allmän varuskatt**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Ägare av jordbruksfastighet ävensom arrendator av dylik fastighet skall, där han icke blivit registrerad såsom skattskyldig enligt förordningen om allmän varuskatt, i den ordning nedan stadgas erlägga allmän varuskatt.

2 §.

Skatt skall erläggas för av den skattskyldige producerade livsmedel ävensom för andra jordbruksprodukter, som äro skattepliktiga enligt förordningen om allmän varuskatt och som av den skattskyldige tagas i anspråk för förbrukning i eget hushåll eller eljest för annat ändamål än försäljning till sådan återförsäljare av produkterna som är registrerad enligt nämnda förordning.

3 §.

Uppgift angående produkter som tagits i anspråk på sätt i 2 § sägs skall av den skattskyldige fogas till självdeklaration, som avgives i den kommun där jordbruksfastigheten är belägen.

I uppgiften skall skattepliktig försäljning redovisas efter samma grunder, som gälla beträffande den skattskyldiges inkomstredovisning i självdeklaration, och värdet av produkter som eljest tagits i anspråk på sätt i 2 § sägs beräknas efter i orten gällande pris.

4 §.

Taxering till allmän varuskatt enligt denna förordning verkställs av vederbörande taxeringsnämnd i samband med inkomsttaxeringen.

5 §.

I fråga om förfarandet vid taxeringen, besvär m. m. skola taxeringsförordningens bestämmelser om taxering för inkomst och förmögenhet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Beträffande debitering och uppbörd m. m. av allmän varuskatt skall i tillämpliga delar gälla vad i uppbördsförordningen stadgas om statlig inkomstskatt, dock att allmän varuskatt icke skall upptagas å debetsedel avseende preliminär skatt.

6 §.

Kungl. Maj:t äger utfärda för tillämpningen av denna förordning erforderliga föreskrifter.

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	
Förslag till förordning om allmän varuskatt	5
Förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623)	27
Förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor	29
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar	30
Första avdelningen. Det ekonomiska läget och den ekonomiska politiken	
I. Inledning	31
II. Det ekonomiska läget	32
Den internationella konjunkturutvecklingen	32
Den ekonomiska utvecklingen inom landet	34
III. Det statsfinansiella läget	37
Utfallet av budgeten 1958/59	37
Det beräknade utfallet av budgeten 1959/60	40
Anslagskraven för budgetåret 1960/61	43
Statsinkomsternas utveckling	48
Långtidsperspektivet	51
IV. Den ekonomiska politiken	53
Andra avdelningen. Förslag till allmän varuskatt	
I. Inledning	71
II. Nuvarande förhållanden	74
Det statliga skattesystemets utveckling	74
Gällande indirekt beskattning	76
III. Allmänna synpunkter på direkt och indirekt beskattning	84
Kommittén	84
Remissyttrandena	89
Departementschefen	105
IV. Olika former av generell indirekt beskattning	106
Kommittén	106
Remissyttrandena	109
Departementschefen	110
V. Olika former av skatt på färdigvaror	113
Kommittén	113
Beskattningsområde	114
Beskattningsvärde	119
Skattskyldighet	122
Skatteintäkter	128
Kontrollorganisation	128
Kompensationsåtgärder	129

Kommitténs ställningstagande till olika alternativ för allmän varuskatt	134
Remissyttrandena	138
Beskattningsområde	138
Beskattningsvärde	152
Skattskyldighet	157
Skatteintäkter	160
Kontrollorganisation m. m.	160
Kompensationsåtgärder	161
Detaljhandelsskatt eller partihandelsskatt	167
Departementschefen	173
Produentskatt	174
Detaljhandelsskatt eller partihandelsskatt	174
Riktlinjer för den allmänna varuskatten	178
Beskattningsområde m. m.	181
Allmänna synpunkter	181
Jordbruksråvaror m. m.	181
Levande djur	183
Livsmedelsvaror m. m.	183
Drivmedel och andra bränslen	184
Varor för investeringsändamål	185
Fartyg och flygplan	187
Krigsmateriel	188
Rusdrycker och tobaksvaror m. m.	188
Tidningar och tidskrifter	189
Läkemedel	191
Begagnade varor	192
Exportvaror	192
Importvaror	192
Sammanfattning	194
Beskattningsvärde	195
Skattskyldighet	197
Skattesats och skatteintäkter m. m.	203
VI. Beskattning av tjänster	205
Kommittén	205
Remissyttrandena	210
Departementschefen	222
Allmänna synpunkter	222
Beskattningsområde	223
Skattskyldighet	230
Beskattningsvärde och skattesats	232
VII. Beskattningsförfarandet m. m.	233
1940 års allmänna omsättningsskatt	233
Uppgiftsskyldighet	233
Taxeringsförfarande m. m.	236
Uppbörd m. m.	239
Centrala omsättningsskattenämnden	240
Nuvarande punktskatter	240
Kommittén	242
Beskattnings- och uppbördsmyndighet	242
Registrering	246
Deklarationsskyldighet	247
Taxeringsförfarande	248

Skattekontroll	250
Uppbörd	252
Centralt organ	253
Personalbehov och kontrollkostnader	254
Remissyttrandena	258
Beskattnings- och uppbördsmyndighet	258
Registrering	261
Deklarationsskyldighet	262
Taxeringsförfarande	263
Skattekontroll	274
Uppbörd	276
Centralt organ	277
Personalbehov och kontrollkostnader m. m.	278
Departementschefen	283
Beskattnings- och uppbördsmyndighet	283
Registrering	289
Deklarationsskyldighet	296
Taxeringsförfarande	300
Skattekontroll	303
Uppbörd m. m.	308
Centralt organ	314
Personalbehov och kontrollkostnader m. m.	319
Länsstyrelserna	320
Överståthållarämbetet	324
De lokala skattemyndigheterna	325
Riksskattenämnden	326
Tullverket	327
Kostnadsberäkningar	327
Medelsbehovet för budgetåret 1959/60	328
VIII. Detaljmotivering	329
Förslaget till förordning om allmän varuskatt	329
Förslaget till ändring i sekretesslagen	342
IX. Departementschefens hemställan	343
Bilagor	
Bilaga 1. Översikt av det ekonomiska läget	344
Bilaga 2. Skatteunderlag och skatteutfall vid en 4-procentig allmän varuskatt	369
Bilaga 3. Utkast till formulär till deklarationsblankett med inbetalningskort	372
Bilaga 4. Förslag till personalorganisation för varuskattekontrollen vid länsstyrelserna och överståthållarämbetet	374
Bihang	
Kommitténs utkast till förordning om allmän varuskatt	375
Kommitténs utkast till förordning om skyldighet för producent av jordbruksprodukter att erlagga allmän varuskatt	385